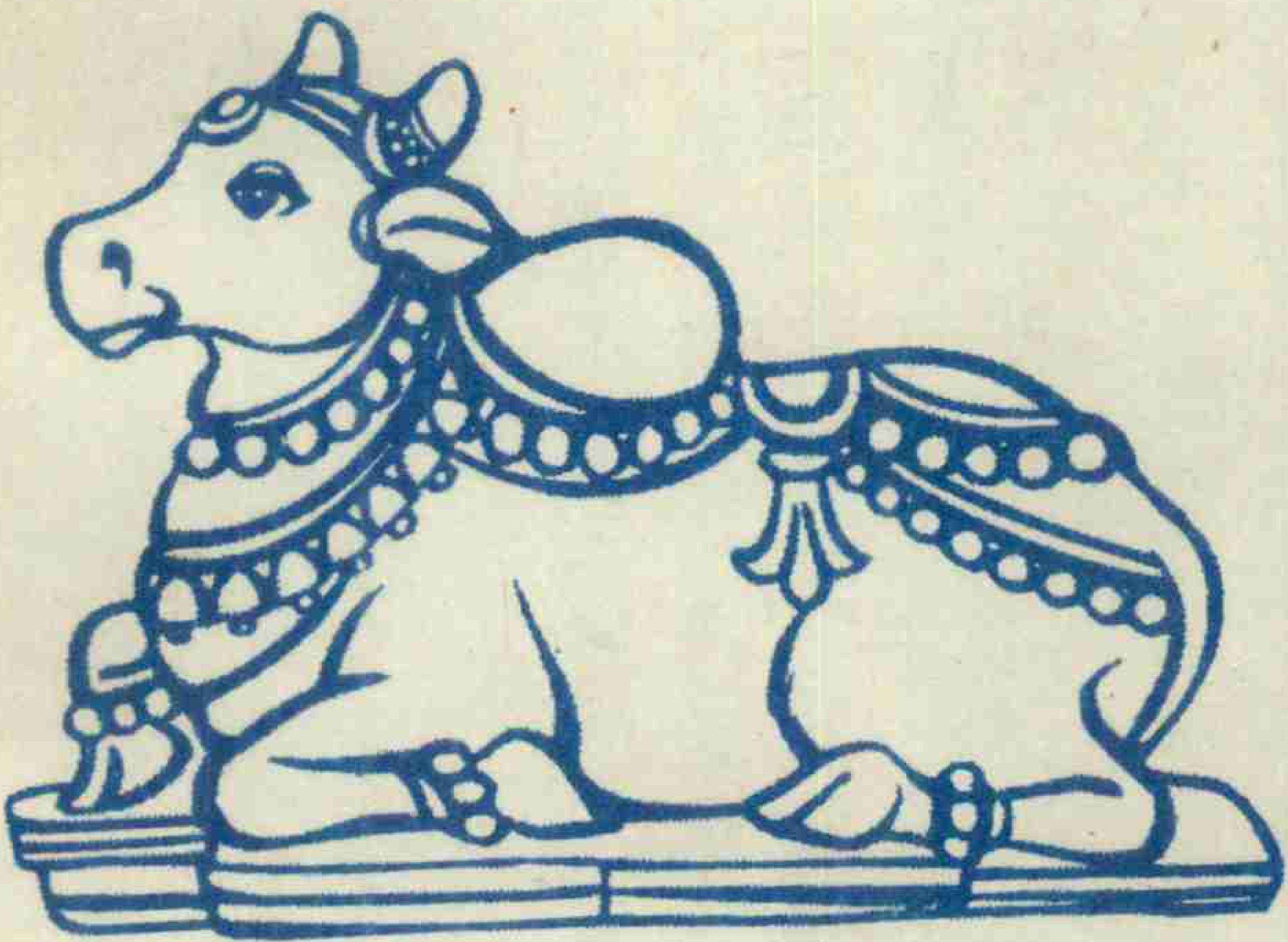
శ్రీః

శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్

(మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథుడు)

పాఠ పరిష్కరణ

దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ

ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి

తెనాలి

CI

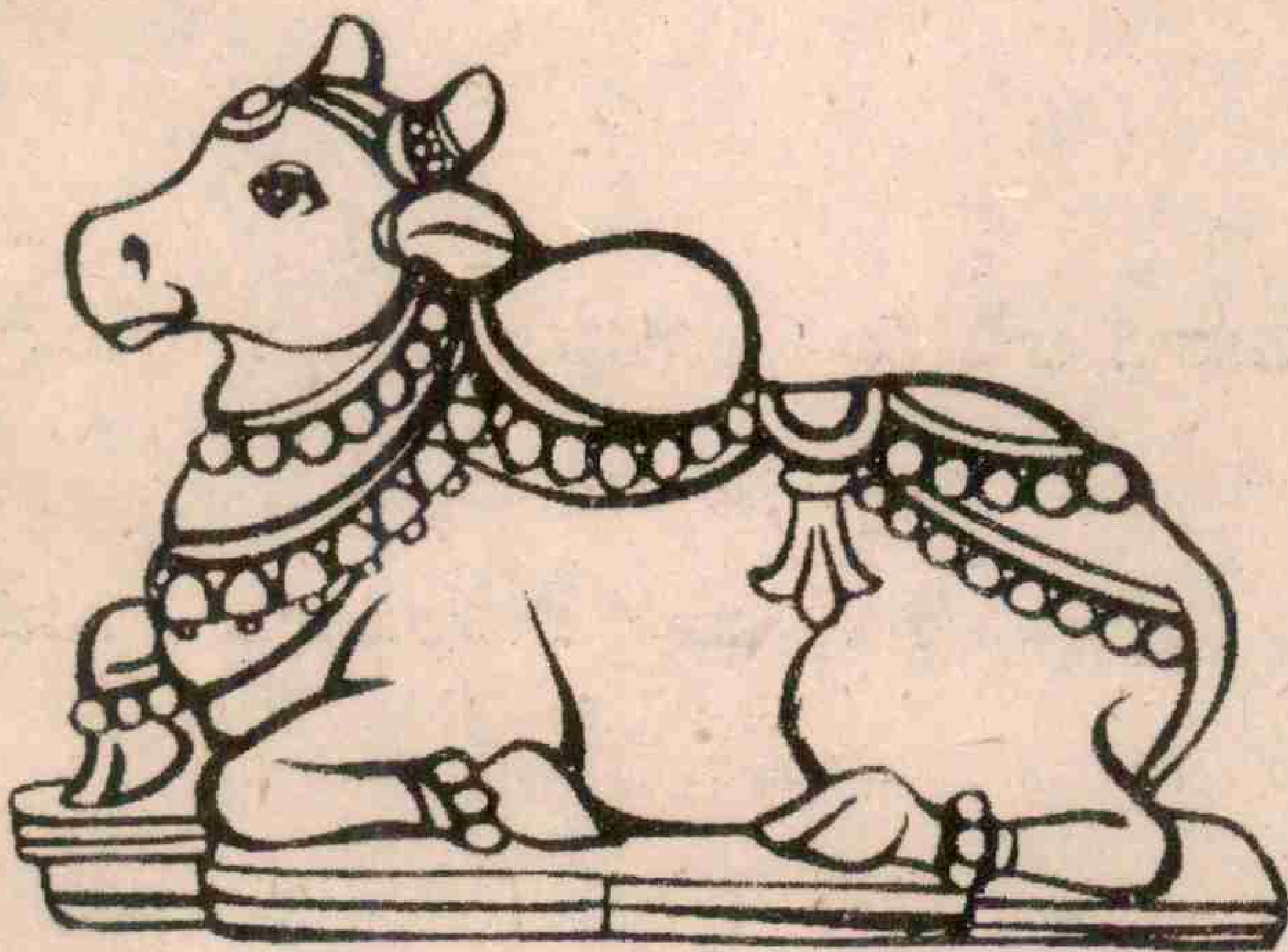
శ్రీః

శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్

(మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథుడు)

పాఠ పరిష్కరణ

దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ

ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి

తెనాలి

Sri Somanatha Bhashyam

Pata Parishkarna - Sri Dorbala Viswanadha Sarma

First Edition : 9-1-2001

Copies : 1000

Pages : 110

Price : Rs. 25/-

శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్ - మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథుడు

పాఠ పరిష్కరణ - దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ

ప్రథమ ముద్రణ - శ్రీ శివ ముక్కోటి విక్రమనామ సంవత్సరం

పేజీలు : 110   ప్రతులు : 1000

D.T.P by
MR LASER PRINTS
CHIRALA - 523 155
☎ : 08594 - 36086, 37684

Printed at : Kamala Art Printers, TENALI. ✆ : 24472, 25072

ఉపోద్ఘాతము

ఆంధ్ర కర్ణాట మహారాష్ట్రాది బహు భాషల నెఱిగిన వాడు, వీరశైవాచార్యుడుగా ప్రసిద్ధినందిన వాడు, సంస్కృతాంధ్రములలో బహుగ్రంథముల రచించిన వాడును ఐన శ్రీపాల్కురికి సోమనాథుడు మహాకవి, మహావిద్వాంసుడు. ఆంధ్రుడై ఆంధ్రదేశమున జన్మించి ఆంధ్రదేశమునకు గొప్ప కీర్తి సంపాదించి పెట్టినాడు. ఆంధ్రదేశము గర్వింపదగిన వీరశైవమతాచార్యుడు.

శ్రీపాల్కురికి సోమనాథుడు బసవేశ్వరుని ప్రభావమునకు లోబడని ఆరాధ్య బ్రాహ్మణ శైవ సంప్రదాయమునకు చెందిన వాడగుటచేత వీరశైవ సిద్ధాంతమునందలి శివపారమ్యమును బహు శ్రుతి ప్రమాణములచే శ్రీవీరశైవ మాహేశ్వరాచారసారోద్ధార మను నామాంతరముగల శ్రీసోమనాథ భాష్యమున నిరూపించి యున్నాడు. అట్లే వీరమాహేశ్వరాచారములైన భస్మ రుద్రాక్ష శివ లింగధారణాదులను వేద ప్రమాణకముల నొనరించినాడు. ఆంధ్ర దేశీయ బసవరాజీయముగా నీ గ్రంథమును పేర్కొని తనకుగల బసవేశ్వరుని భక్తిని, ఆంధ్రదేశమందు ప్రచారములో నున్న శైవాచారమును సంభావించినాడు. ప్రాచీన శైవారాధ్య సంప్రదాయమును ననుసరించి వర్ణాశ్రమాచార ధర్మముం సంభావించుచునే శివభక్తులందు వర్ణభేదమును చూచుట పాడిగాదను బసవేశ్వరుని సిద్ధాంతమును వైదిక వాఙ్మయ పురాణాదుల ననుసరించి సమర్థించినాడు. అద్వైతుల ఏకాత్మవాదమును హరిహరాద్వైతమును సర్వ దేవతాద్వైతమును ఖండించినాడు. చివఱకు శైవులకు అభిమతమైన శివుని అష్టమూర్తిత్వమును కూడ ఖండించినాడు. ఈ రెండు ఖండనములందును తనకుగల హేతువాద పటిమను ప్రదర్శించినాడు. రమారమి తన ఈ సోమనాథభాష్యమున ౮౦ గ్రంథముల నుదాహరించినాడు. పాల్కురికి ప్రాచీన గ్రంథమైన తాత్పర్యసంగ్రహము నెక్కువగా ఉదహరించినందున అది శైవమతమున గొప్ప ప్రమాణగ్రంథమై యుండును. సోమనాథునకు చాలా కాలము పూర్వము శ్రీనీలకంఠాద్యాచార్యులచే రచింపబడిన బ్రహ్మసూత్రాది

భాష్యాదిగ్రంథముల నుండి ఉద్ధరింపక పోవుటకు కారణము తెలియదు. ఆంధ్ర ప్రాంతమున ముద్రింబడిన శ్రీసోమనాథభాష్య ముద్రిత ప్రతి మిక్కిలి దోషభూయిష్ఠముగా ఉన్నదని ముద్రాపకులు తమ ఉపోద్ఘాతమున తెలిపి యున్నారు. ఆ ప్రతికి బహుశః ఓరుగల్లులో గత శతాబ్దముయొక్క ఆరంభమున ముద్రింపబడిన ప్రతియే మాతృక కావచ్చును. కొంచెము సంస్కృత జ్ఞానముగల వారెవరో వీరశైవ ప్రతిపాదకమైన ఈ గ్రంథమును మార్చి కూర్చి చెఱచి పేజీలకు పేజీలను లోపింపజేసి పరిష్కరించియుండుటవలన గ్రంథము అర్థము కానంత దురవస్థకు చేరుకొన్నది. రెండు ప్రతులు బహు దోషములుగా ముద్రింపబడి యుండుటచే పాఠపరిష్కరణము దుస్సాధ్యమే అయినది. అయినను యథామతి పాఠ పరిష్కరణము చేయబడినది.

సమస్తశైవమతస్థులకు శివభక్తిపరులైన శంకరాచార్యాద్యనుయాయులకును ఈ గ్రంథము మిక్కిలి సమాదరణీయము. విద్వాంసులు, భక్తులును పఠించి గుణదోషముల హంసక్షీరన్యాయమున గ్రహింప గోరుచున్నాను.

రామాయంపేట
౧౫-౯-౨౦౦౦.

ఇట్లు
భవదీయుడు
దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ

మండలి మాట

మహాకవి శ్రీ పాల్కురికి సోమనాథ విరచితమైన శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్ శివపారమ్యాన్ని స్మృతి శ్రుతి పురాణేతిహాసపరంగా విశదీకరించే సంస్కృత గ్రంథము. దీనిని మా మండలి ద్వారా ప్రచురించడానికి సంతోషిస్తున్నాను. వీరశైవులకు ఎంతో ఆదరణీయమైన ఈ శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్ సర్వులూ పఠించవలసిన మహోన్నత గ్రంథము. పెక్కు అచ్చుతప్పులున్న రెండు ప్రాచీన ప్రతుల నాధారం చేసికొని ఎంతో శ్రమకోర్చి పాఠపరిష్కరణ చేసిన శ్రీ దోర్బల విశ్వనాథశర్మగార్కి అభినందనపూర్వక శుభాశీస్సులు.

బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి

శ్రీమహాగణపతయే నమః

శ్రీమత్సోమనాథభాష్యే

ప్రథమ ప్రకరణే

వృషభేన్ద్ర మాహాత్మ్యమ్ - బసవనామ నిర్వచనమ్

భాషాయోషా విభూషేవ సత సుజనతాదీనవిద్యాన్నదాతా। కాంతాచింతా విదూరః ప్రకటితకరుణా స్వాన్త విశ్రాన్తచిన్తః। లోకాలోకాన్తలోకాత్కృత దురిత వరశ్లోకకీలాకలాపః। సోమం సోమాభిధానః ప్రణమతి సదసద్భూతి లాభాయ భూయాత్।

అస్య శ్రీపార్వతీశస్య లోకానుగ్రహకారిణః। భక్తిమాహాత్మ్య వక్తారః సన్తి సన్తః సహస్రశః। పాల్కుర్కి సోమనాథార్య స్తేషు భాష్య మువాచయః। తత్పదార్థ సమాఖ్యాతా నభూతో నభవిష్యతి। మనోహరేణ శ్రీకణ్ఠ భక్తాజ్ఞా వశవర్తినా। తద్వృషబసవరాజీయ మాన్ధ్ర దేశీయముచ్యతే।

శ్లో॥ వీరభద్రం మహావీరం। రవికోటి సమప్రభం।
రాక్షసాన్తక ముత్యుగ్రం। శమ్భురూపమహం భజే॥

శ్లో॥ జయతు బసవరాజః స్థైర్య నైర్మల్య పూజః।
ప్రమథగణ సమాజః ప్రోల్లసద్భక్తినైజః॥

శ్లో॥ ప్రహ్వతవినమితార్తి భ్రాజదామ్నాయవర్తీ।
స్థిరదిగమితకీర్తి శ్శ్రీవృషాధీశమూర్తిః॥

కో బసవ ఇతి ఇదానీం కలియుగే శివభక్తి ముద్ధర్తుం బసవాభిధేయేన వృషభ ఏవజాతః। వృషభస్య బసవనామకత్వం కస్మాత్కారణా దాసీదితి? వ కారస్య సకారాదేశో భవతి। వ బయోరభేద ఇతి। శషో స్స ఇతి సూత్రాత్ ష కారస్య సకారాదేశో భవతి। వః పవర్గస్యేత్యర్థకాత్ వారరుచ్య సూత్రాత్ బకారస్య వకారాదేశో భవతి। ఏతద్వృషభాక్షర భవో(తద్భవో) బసవ ఇతినామ వక్ష్యతే। సాక్షా ద్వృషభే శావతార ఇత్యర్థః। పశూన్ పాతీతి పశుపః వృషభః తత్పశుపే త్యక్షరత్రయభవోవా(తద్భవో) బసవ ఇత్యక్షరత్రయం సమ్భవతి। కుఠార కుద్దాలతామరసాది పదేషు తత్తదాద్యక్షరాణాం తత్తద్వర్గ తృతీయాక్షరాదేశో

భవతి। యథా కుఠారస్యాఽఽన్ధ్రభాషాయాం గొడ్డలీతి కుద్దాలస్యాన్ధ్రభాషాయాం గుద్దలీతి భవతి। తథైవ పశుప నామాద్యక్షర పకారస్య బకారాదేశో భవతి। శషోస్స ఇతి సూత్రాత్ శకారస్య సకారాదేశో భవతి పోవా ఇతి వరరుచి సూత్రాత్ పకారస్య వకారాదేశో భవతి। తద్భవః।

అత ఏవ పశుపేత్యక్షరత్రయస్య బసవేత్యక్షరత్రయ సిద్ధి ర్భవతి। కింతు తస్య వృషభస్య మాహాత్మ్యం కిమితి చేదుచ్యతే।

శ్లో॥ ధర్మస్త్వం వృషరూపేణ జగదానన్దకారకః
అష్టమూర్తేరధిష్ఠానమతః పాహి సనాతనమ్ ॥

శ్లో॥ పృథివ్యాం యాని తీర్థాని సముద్రాదీని తాని చ ।
అఙ్గమాశ్రిత్య తిష్ఠన్తి ప్రదోషే గోవృషస్య హి ॥

శ్లో॥ వృషస్య వృషణం స్పృష్ట్వా శఙ్కరస్యావలోకనాత్।
సప్తజన్మకృతం పాపం తత్క్షణం చ వినశ్యతి ।

శ్లో॥ ఋణరోగాది దారిద్ర్య పాప క్షుదపమృత్యవః।
భయక్రోధ మనఃక్లేశా నశ్యన్తు మమ సర్వదా॥

ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ ప్రదోషకాలే వృషస్య వృషణ స్పర్శన మాత్రేణ సర్వపాప క్షయో భవతి। సర్వతీర్థ స్నానఫలం భవతి। సర్వారిష్ట నిరసనం భవతి। కింతు

శ్లో॥ న ప్రదోషే హరిం పశ్యే త్త్రయోదశ్యాం విశేషతః ।
యది ప్రమాదా త్పశ్యేచ్చ సుకృతం తస్య నశ్యతి ॥

శ్లో॥ నహి ప్రదోషే పశ్యేద్వాయది పశ్యే త్ప్రమాదతః ।
చత్వారి తస్య నశ్యన్తి హ్యాయుః ప్రజ్ఞాయశోబలం ॥

బ్రహ్మాండపురాణే

శ్లో॥ త్రయోదశ్యాం ప్రదోషే తు యః పశ్యే ద్ధరి మాదరాత్।
ద్వాదశాబ్దకృతం పుణ్యం తత్ క్షణాదేవ నశ్యతి ।

ఇతి వచనాత్ త్రయోదశీ ప్రదోషకాలే హరి విరించ్యాది దేవతానాం దర్శన మాత్రాదేవ పూర్వార్జిత సుకృత క్షయో భవతి। స శివ ఏవ నంది నామావర్తతే ద్వితీయ శమ్భురితి పురాణ ప్రసిద్ధత్వాత్ । తస్యోదాహరణ మాహ।

స్కాన్దే

శ్లో॥ తవ పుత్రో భవిష్యామి నన్దినామాత్వయోనిజః।

తత్పురాణే శ్రీపర్వతమాహాత్మ్యే

శ్లో॥ శిలాదస్య సుత శ్చాయం కామరూపీ మహాజవః।

మహాంగ స్పర్శయోగ్యశ్చ మమ వాహనతాంగతః ॥

ఇత్యాది వచనాత్ప్రమథ పురాతనావతార స్స వృషభః। ఇదానీం వీరశైవాచారమగత ప్రతిష్ఠాపనార్థం పరమేశ్వరాజ్ఞయా వృషభ ఏవ కలియుగే బసవాభిధాన స్సముజని। తద్వృషభ రాజస్య సర్వజన సాక్షిక దృష్ట ప్రత్యయ దర్శిత నానాభక్తి మహిమస్య ప్రసన్నత సమయే।

శ్లో॥ యస్య వక్త్రే స్థితం దేవి బసవేత్యక్షరత్రయం।

మమ మంత్ర సహితం సత్యం సత్యం న చాన్యథా ॥

ఇతి దేవ్యా పరమేశ్వరేణోక్తం। అపి చ లోకహితార్థం కణ్ఠ ఏవ గరళం శివేన ధృతం। భక్తిపాలనార్థం బసవ స్తదిహాగళ మపిబది త్యహో తస్య మహిమా। ఇతి ప్రమథగణాలానా మహా సాక్ష ప్రమథపురాతనావతారాయ శ్రీవృషభేశ్వరాయ నమో నమః। వృషభేంద్ర పురావతారాయ శ్రీబసవేశ్వరాయ నమో నమః। శ్రీవీరభద్ర ముఖ్యేభ్యః ప్రమథగణేభ్యో నమః। సదా సంఖ్యాత రుద్రేభ్యః ప్రమథ గణేభ్యో నమః।

వీరభద్రమాహాత్మ్యమ్- వీరభద్రనామ నిర్వచనమ్

యజుర్వేదే

స వీరో దక్షసాధన- వ్యష్టమ్భయత రోదసీఇతి। దక్షసాధన స్స వీరః స ఇతి కః - యః ద్యావా పృథివ్యో ర్వ్యష్టంభ మకరోత్। అస్య తాత్పర్యం దక్షాధ్వర ధ్వంస వేళాయాం సర్వేషాం దేవానాం ద్యావాపృథివీ స్థానాం కర్తృత్వమ్బం కృతవానితి। ప్రదేశాన్తరే। సువీరో వీరహా। శోభనశ్చాసౌ వీరశ్చ సువీరః। వీర హేతి వీరం హన్తీతి వీరహా న విద్యతే వీరహా యస్మాత్ సో వీరహా। ఋషి బస్తనే అవాప్నుణో శ్వరభాయ ఇత్యాది..

ఋగ్వేదే

త్ర్యంబకం వయం రుద్రం యజ్ఞసాధనం కవిమవసే నిహ్వయామహే- అరే అస్మ ద్దైవ్యం ... సుమల మిల ద్వయా మన్యేన్మణో మహే।

యజుర్వేదే

అస్యార్థః తేషాం యజ్ఞసాధనం రుజం ద్రావయతీతి రుద్రః రుతం ద్రాయతీతి। అపి చ ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మరాతి దదాతీతి వా రుద్రః। వసషణ సంభక్తా విహ్వయామహే। తత్సద్భావే కిం ప్రమాణ మిత్యాహ కవిం। ఇతి ఆమ్నాయ వేత్తృత్వాత్। అథ కిం వేదేన। ప్రత్యక్షమితి ప్రమాణం విద్యత ఇత్యాహ। అరే అస్మదితి దేవ్యం.. సుమతిమితిద్వయం అస్యా వృణీ మహే ఇతి శోభనాం స్థిరాం మతిం భక్తి మేవ వృణీ మహే। వయం ప్రార్థయామహే।

యజుర్వేదే

తన్నో వీరో అంతరిక్షమేధా ఇతి। తస్యాభిప్రాయమాహ తాత్పర్య సంగ్రహే। హింసా ప్రతీత్యభిహితే స్సక్ప దేకదేశాచ్ఛబ్దాదయ స్తదిదమేవ.(స).. ముద్వహన్తి॥ కామాన్తక త్రిపురదక్షమఖాదిభంగా ద్విఖ్యాత విక్రమతయా కథితోఽసి వీరః। వీరశబ్దః పరమేశ్వర గోచర ఇత్యుక్తం కథితోఽసి వీర ఇతి। అపి చ ఉగ్రస్యాగ్రహ స్సంజాయతే। భూయాసమితి యది నిశ్చయో వీర ఇత్యర్థః।

యజుర్వేదే బృహదారణ్యశాఖాయాం

భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః। భద్రం పశ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః। స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ంస స్తనూభిః। ఇతి భద్రశబ్దః పర ఇత్యుక్తం। పరమేశ్వరస్య ఘోరాకారేణ ఘోరతను నామజాతం। తదుభయాభిధేయత్వాత్ వీరభద్రనామ।

వాతూల తంత్రే- ద్వాదశం వీరభద్రకమితి।

శతరుద్రీయే

నమో హిరణ్యబాహవే సేనాన్యే దిశాం చ పతయే నమో నమః। ఇతి శబ్ద నిర్వచన మాహ।

శ్రీస్కాన్దే

దిశాం చ పతయే నమః। ఏతర్థ మాహ। దిక్పాలానామధీశమస్తు వీరభద్రో గణేశ్వరః। దిశాం చ పతయే ఇతి శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణ ప్రసిద్ధాయ శ్రీవీరభద్రాయ నమో నమః।

అసంఖ్యాతప్రమథగణమాహాత్మ్యమ్- రుద్రనామ నిర్వచనమ్

శతరుద్రీయే- అథో యే అస్య సత్వానోఽహం తేభ్యోఽకర న్నమః। ప్రదేశాన్తరే।

నమో వ- కిరికేభ్యః। కరోతే ః। కుర్వన్తి కిరంతీతివేతి।
స్కాన్దే
సార్కేన్దుగ్రహ నక్షత్రా। ద్యాకుర్వన్తే మహీతలే। ఇతి గణేశ్వర విషయాని వాక్యాని। ప్రదేశాన్తరే తత్ స్కాన్దే। దేవి సాక్షా ద్దివిషద స్త్వన్తరిక్ష సద స్తథా। పృథివీషద ఇత్యేవ దేవ దేవ పదేస్తుతాః। అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి యో దేవా దివిషద స్తేషు దేవారణానుభవః శ్రూయతే ఇతి। అత ఏవ సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగ మేతిహాస ప్రసిద్ధం నన్దినాథ వీరక వీరభద్ర పుష్పదన్తాణ్డాభరణ రుణ్డాభరణ దణ్డపాణి చండీశ్వర దారుక రేణుక వీరకర్ణ విజయకర్ణ ఘంటాకర్ణ రేణుక జయకర్ణ శంఖకర్ణ గోకర్ణాది ప్రమథ గణేభ్యో నమః। తథైవ।
యజుర్వేదే- బృహదారణ్యే
అసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి స్మర్యతే నచ దృశ్యతే। తే మనశ్చ క్షుర్ గోచరా ఇతి అస్మిన్నర్థే। ఏకాదశానువాకే। అవతార మంత్రేషు సహస్రాణి సహస్రశో యే రుద్రా అధిభూమ్యామిత్యాది। అస్మిన్నర్థే।
శుక్ల యజుర్వేదే
అసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి। యే రుద్రా అధిభూమ్యాం। అస్మిన్నర్థే।
వాజసనీయే- అసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి। అస్మిన్నర్థే।
తాత్పర్యసంగ్రహే
త్వన్నామ రూప గుణ వర్ణన లబ్ద వర్ణాన్। మంత్రా నశక్య మవగంతు మియత్త యాతే। నామరూపగుణ ప్రతిపాదనే రుద్రానువాకా స్తావ దుదాహరణ మిత్యాహ। రుద్రానువాక పఠితాని పరం సహస్ర। నామానురూపమపి దివ్య మనేకశ స్తే। శక్యం గుణాన్ గణయితుం గణనాయకస్య। భూమౌ నపాంసుషు వినా తవ దేవమాయాం। వినా తవ దేవమాయామితి సంఖ్యయా తయైవ। హి దేవ మాయయాపాంసవః యదిదమధీమహే। తేష్య సంఖ్యా ఏవ। అత ఏవ। సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస సిద్ధ గణావతార మంత్ర దశక స్తవనీయ రుద్ర గణ గంగావాలుకా సమా సంఖ్యాత రుద్రగణేభ్యో నమః। తథైవ
శ్రీరుద్ర భాష్యేపి
కస్యాప్యేకస్య వ్రత పరిపాలనా ద్గళిత యౌవనస్య కుహనా జటాధరవేషేణాగత్య

పునరపి యౌవన మన్వగ్రహీత్। భైరవీయేన వపుషా కస్య చిద్భృత్యస్య మిత్ర మిచ్ఛురతిథి ర్బభూవ। చండాలాకృతిమండితః కస్య చిద్భృత్యస్య యజ్ఞాగార మభ్యర్చనాయైవ ప్రవివేశ । భూవివర భ్రష్టహవిః కస్య చిత్ భృత్యస్య తత్ర కృత సన్నిధానో బభంజే। ఏకతరస్యాత్మ ప్రణయమానస్య జిహ్వాగ్రా ల్కించి దభ్యవ జహార। జరద్విప్రతనుః ప్రదర్శిత కపటలేఖః కంచిద్భృత్యం జగ్రాహ। సాపరాధ మాత్మానం మారయితు కామం కంచిద్భృత్యం నివారయితుం వస్త్రే జీర్ణ జలస్థానే ప్రాదుర్బభూవ। అన్యతరస్య కింకరస్య దౌర్గత్యాపనోదనం పరిణతం కనకవర్ష మవర్షత । క్వచన పాదుకోపరి దర్శన ప్రహృష్టః స్వీకృత గండూష జలాభిషేచ నః। స్థిరభక్తిః కస్యాపి కిరాతస్యోచ్ఛిష్టం వావృణోత్పిశితం। అకృత్రిమాం చ భక్తి మవలంబమానాయాః పరిణత వయసః కస్యాశ్చిదుపాత్త వర్ణవేషః విహార స్పృష్ట జఠరో మృత్తికావహన పర్యాయ సహాయ మకార్షీత్ । జాతు కస్యాప్యుపాస కస్య తపస్వివేషధారీ భవత్। సమాగత్యావాసః స్యేచతే । అన్యదాస్య చిదన్యస్య పరాధీనో రాజ్ఞావిహిత సమాన దండస్య ఇష్ట లింగమధ్యం ప్రవిశత శ్శిరసి విషక్త కేన చేలాంచలేన భక్తి పతాకౌ ధ్వజదండత్వమాలలంబే క్వచి ద్భృత్యస్య సాక్షీభూత లింగమధ్య స్థిత సాక్షాదాచార। లోకం శ్రావయామాస। ఏకదా కస్యాపి దాసస్యభక్తి వాసన విశేషేణ వశీకృతం ప్రదర్శయామాస। బృహతీఫలేషు స్వమాకారం।

శ్రీస్కాన్దే

యే రుద్రలోకా దవతీర్య రుద్రాః మానుష్య మాశ్రిత్య జగద్ధితాయ। చరన్తి నానావిధ చారుచేష్టా స్తేభ్యో నమ స్త్ర్యంబక పూజకేభ్యః। వ్యాళాకల్పా విషమ నయనా విద్రుమా తామ్రభాసా। జాయామిశ్రా జటిల శిరస శ్చంద్ర రేఖా వతంసాః। నిత్యానందానియత లలితాస్నిగ్ధ కల్మాషకంఠా। యే వా రుద్రాధృత పరశివా స్తే భవిష్యన్తి భక్తాః। ఇతి సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస ప్రసిద్ధ త్రిషష్టిగణ షోడశ గణ త్రయోదశగణ పురస్సర నానాగణేభ్యో నమః। నమో విశ్వేశ భక్తేభ్య స్తేభ్య ఏవ నమో నమః। ఇతి నూతన భక్తేభ్యో నమః । ఏవమాది శ్రీమన్మహాప్రమథగణ శ్రీ రుద్రగణ పురాతనగణ నూతనభక్తగణేభ్యో నమః। పునః పునర్నమస్కృత్య తేషా మాజ్ఞాం శిరసి వహిత్వా వీరశైవాచార సంపాదన సమస్త సారోద్ధారః ప్రవక్ష్యతే।

శ్లో॥ నానా వేదేషు శాస్త్రేషు వేదాంతేష్వఖిలేషు చ।
ఆగమేషు చ శాస్త్రేషు పురాణేష్వఖిలేషు చ॥
ఇతిహాసేషు సూక్తేషు పౌరుషేషు చ నాన్యథా॥

ఇతి వీరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారః ప్రకల్ప్యతే। తత్రశ్రుతిభేదమాహ। శ్రీరుద్ర, బాష్కల, శ్వేతాశ్వతర, బృహదారణ్యకమాధ్యందినాంగీరస, కఠ, బ్రహ్మబిందు, పంచబ్రహ్మాత్మగర్భ, కాత్యాయనశుక్ర, కాలాగ్నిరుద్ర, కాపాలశోషీయ, గాలవ, వాజసనేయ, జాబాల, హంస పవమాన, కైవల్య భోధాయన, శివసంకల్ప, నారాయణకాణ్వ, అథర్వ శిర, శిఖా, పైప్పలాయన, ప్రవాంతరేయ, పౌండరీక, దున్దుభి, దణ్డి, లాంగులి, మండూకవార శ్చక్రమ, శాకలావధిక, శతాపరమావధి కరణ, విదాయ వారాహ, చరక, హిరణ్యకేశీయ, శుక్లేయ, యావన, యాదవేయ, వైనతేయ, చర్చక, శ్రవణ చర్చ, శ్రవణ సురాయణీయ, బిల్వ, ప్రాచ్యక, ముద్గల, శాల్యాయన, దేవదర్శి, సాంఖ్యానీయ, మైత్రాయణీయ శామత్వరిత, మాసురాయణీయ, దాంత నారాయణీయ, సత్య, సత్యాషాఢాధి, శౌనకేశావాస్య, బార్హస్పత్య, మౌండికాహ్వయేత్యాది శాఖోపనిష దాదిషు ప్రకల్ప్యత ఇతి। శ్రీమద్వీరశైవాచార నిరత స్సదాలింగ సన్నిహితైః తల్లింగ పాదోదక ప్రసాద భోగసావధానైః శివభక్తైః శివేతర దేవతా స్మరణైః సంస్తవన దర్శన స్పర్శ నాదయో వర్జనీయా ఇతి చ తథైవ శివభక్తి హీనాశ్చ శివేతర మార్గావలంబకాశ్చ యేకేచన సన్తి తేషాం దర్శన స్పర్శన సంభాషణ సహ వాసాదయో పరిత్యాజ్యా ఇతి చ శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణోక్త ప్రకారేణ భృంగిరిటి ఘంటాకర్ణ సుకేశ రురూపమన్యు దధీచి గౌతమాదిభిః ప్రమథ గణైశ్చైవ మనుష్ఠితత్వాత్ తేషాం మార్గమేవాలంబ్య వర్ణయంత స్తమేవార్థ మిదానీం శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణాదిషు శ్రీవిభూతి మాహాత్మ్య, రుద్రాక్షమాహాత్మ్య, శివలింగధారణ మాహాత్మ్య, లింగార్చనవిధి, లింగార్చన మాహాత్మ్య, పాదోదకమాహాత్మ్య, ప్రసాదమాహాత్మ్య, వీరశైవాచారమాహాత్మ్య, ఇతర దేవతా పరిత్యాగ, నమస్కారాధిపలిత్వ, దక్షాధ్వర నిరసన, సూర్యావ లోకన నిషిద్ధ, నారాయణోపాసన నిరసన, ఊర్ధ్వపుండ్రశంఖచక్రనిరసన, సర్వ దేవతాజనకత్వ, ఏకాత్మ వాద నిరసన, ద్వితీయమూర్తివాద నిరసన, తృతీయ మూర్తివాద

నిరసన, అష్టమూర్తివాద నిరసన, కర్మవాద నిరసన, భగవచ్ఛబ్ద నిర్వచన, మహా దేవ శబ్ద నిర్వచన మిత్యేవ మాదిషు పంచవింశతి ప్రకరణేషు దర్శయిష్యామః।

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే బసవనామ నిర్వచ నాసంఖ్యాత ప్రమథమాహాత్మ్యం నామ ప్రథమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

ద్వితీయ ప్రకరణే
విభూతి మాహాత్మ్యమ్

విభూతి మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। అథ విభూత్యాది సంపాదన విధిః। విభూతి ర్భసితం భస్మక్షారం రక్షేతి పంచధా। అథ శ్రుతిః॥

జాబాలోపనిషది

సద్యోజాతా త్పృథ్వీ। తస్యాఃనివృత్తి స్తస్యాః కపిల వర్ణా నందా తస్యాః గోమయే విభూతి ర్జాతా। వామదేవా దుదకం। తస్మా త్ప్రతిష్ఠా। తస్యాః కృష్ణవర్ణ భద్రా। తస్యాః గోమయే భసితం జాతం। అఘోరా ద్వహ్ని స్తస్మా ద్విద్యా। తస్యాః రక్త వర్ణా సురభి స్తస్యాః గోమయే భస్మజాతం॥తత్పురుషా ద్వాయు స్తస్మా చ్ఛాన్తి స్తస్యాః శ్వేతవర్ణా సుశీలా। తస్యాః గోమయే క్షారో జాతః॥ ఈశానా దాకాశ స్తస్మా చ్ఛాంత్యతీతా। తస్యా శ్చిత్ర వర్ణా సోమనాః తస్యాః గోమయే రక్షాజాతా॥ ఐశ్వర్య కారణాద్భూతిః। భాసనా ద్భసితం। సర్వాఘ భస్మనా ద్భస్మ। ఆపదాం క్షరణాత్ క్షారః। భూతప్రేతపిశాచ బ్రహ్మరాక్షసాపస్మారాది భీతిభ్యో రక్షణా ద్రక్షేతి। త్రైవర్ణికానా మగ్నిహోత్రాగ్నిజం। గృహస్థానాం విరజానలజం। వివాహాగ్నిజం ముపాసనాగ్నిజం॥ బ్రహ్మచారిణాం సమిదగ్నిజం। శూద్రాణాం శ్రోత్రియా గారపావనాగ్నిజం॥ అన్యేషాం దావానల సముద్భవం। యతీనాం సర్వత్ర స్థితం। అతివర్ణాశ్రమాణాం స్మశానానీతం। సర్వేషాం దేవాలయే స్థితమితి। తేషాం విరజానలజం వక్ష్యే। అగ్నిజ్వాలావృతం రుద్రం వహ్ని మండల మధ్యగం। ధ్యాయే త్కళా దశయుతం। శక్తి స్వస్తిక ధారిణం। ఇతి రుద్రాగ్నిం సంచిత్య। రుద్రాగ్నౌ విభూతిం సంపాదయామీతి సంకల్ప్య। వికటాంగా మున్మత్తాం। మహాశనాంఖిలామలసాం శివ చిహ్నాంకితాం పునర్దేనుం కృశాంగాంవత్సహీనాం వంధ్యా మంగహీనాం। శ్రాన్తా మదుగ్ధదోహాం నిరింద్రియా మజ్జగ్ధతృణాం కేశ

వేలాస్థి భక్షిణీం। సంధనీం నవసూతాం రోగాన్వితాం విహాయఅప్రశస్త భూమ్యాది పరీత క్లిన్న దుర్గంధ పర్యుషితమిత్యాది గోమయం విహాయ ప్రశస్త గోమయ మాదాయ। ఈశ తత్పురుషసద్యోజాతాద్యై రుత్పత్తిస్థితిసంహారభేదైః గ్రహణ కబళన శోషణ దహన శోధనాది క్రమేణ పంచ ప్రణవ పంచబీజై స్స్వహ పంచ మంత్రై ర్విభూత్యాదీన్ సంపాద్య। సుదృఢ రమ్య క్షాళిత ప్రోక్షిత చూత బిల్వాశోక దారుమయ పాత్రే శిలామయ పాత్రే వాథ తత్సంగ్రహేదితి॥

కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది

అథ కాలాగ్ని రుద్రం భగవంతం। సనత్కుమార పప్రచ్ఛ। అధీహి త్రిపుండ్ర విధిం సతత్వం। కిం ద్రవ్యం కిం స్థానం కిం ప్రమాణం కతిరేఖాః కే మంత్రాః కా శక్తిః కిం దైవతం కః కర్తా కిం ఫలమితి చ। తం ప్రోవాచ భగవాన్ ఆగ్నేయం భస్మ। సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్య। మానస్తోకేతి సముధృత్య। త్రియాయుషం జమదగ్నేరితి శిరో లలాట వక్ష స్కంధేషు। త్రిభిరాయుషై స్త్ర్యంబకై స్తిస్రో రేఖాః కుర్వీత। వ్రత మేత చ్ఛాంభవం। సర్వ వేదేషు వేదవాదిభి రుక్తం। తత్సమాచరే న్ముముక్షు ర్న పున ర్భవాయ। తత్సమాచరేత్। ఆలలాటా దా వక్షుషః। భ్రూమధ్యతో యాచాస్య ప్రథమారేఖా। ఆకారో రజో భూర్లోకః ఆత్మాతత్వం క్రియాశక్తిః। ఋగ్వేదః ప్రాత స్సవనం ఆహవనీయాగ్నిః రుద్రోధి దేవతా। యా వాస్య ద్వితీయ్యా రేఖా సా గార్హపత్య ఉకారస్తమో। ద్యోః పరమాత్మా జ్ఞానశక్తిః। యజుర్వేదో। మాధ్యం దినం సవనం మహేశ్వరో దేవతా। యా చాస్య తృతీయారేఖా సా దక్షిణాగ్నిః మకార స్తత్వ మంతరిక్ష మంత రాత్మా, ఇచ్ఛాశక్తిః, సామవేదః, సాయం సవనం, సదాశివో దేవతేతి। త్రిపుండ్రం భస్మనా కరోతి। యో విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వానప్రస్థో యతిర్వా సమస్త పాతకోపపాతకేభ్యః పూతో భవతి। తేనేతిహాస పురాణానాం శతసహస్రాణి జప్తాని భవన్తి। ప్రాణాయామానా మయుతం జప్తం కృతం భవతి। రూపే రూపే దశ పూర్వాన్ దశోత్తరా న్పునాతి। సమస్త తీర్థేషు స్నాతో భవతి। సర్వకర్మసు సర్వదా యోగ్యో భవతి। దేహం త్యక్త్వా శివ సాయుజ్యమేతి న సపునరావర్తత। ఇత్యాహ భగవా న్న స పునరావర్తతే।

అథర్వశిరసి- అగ్నిరితి భస్మ వాయురితి భస్మ జలమితి భస్మ। స్థలమితి భస్మ

। వ్యోమేతి భస్మ। సర్వదా సర్వం వా ఇదం భస్మ। మన ఏతాని చక్షూంసి భస్మ। అగ్నిరిత్యాదినా భస్మ। గృహీత్వా విమృజ్యాంగాని సంస్పృశేత్।

జాబాలోపనిషది

స ఏష భస్మ జ్యోతి స్స ఏష భస్మ జ్యోతిః।

మానవపురాణే

భస్మ జ్యోతి ర్భవత్యేవ। శివాఖ్యం నహి సంశయః।జాబాలోపనిష త్సర్వం । ప్రాహేదం పరయా ముదా।

శ్వేతాశ్వతరోపనిషది

మానస్తోకేన మంత్రేణ। మంత్రితం భస్మ ధారయేత్। ఊర్ధ్వ పుండ్రంభవేత్సామ। మధ్య పుండ్రం యజూంషి చ। అధః పుండ్ర మృచ సాక్షా। త్తస్మా త్పుండ్రం త్రియాయుషం। త్రియాయుషం జమదగ్నేః। కశ్యపశ్య త్రియాయుషం। అగస్త్యస్య త్రియాయుషం। య ద్దేవానాం త్రియాయుషం। తన్మే అస్తు త్రియాయుషం। ఇతి మంత్రః। ప్రథమ క్రమాత్। త్రియాయుషేణ కురుతే। లలాటే చ భుజద్వయే। నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే। బ్రాహ్మణై ర్వైదికై స్సదా॥ యజుర్వేదే- భూత్యైన ప్రమదితవ్యం॥

మానవపురాణే

భూత్యైవాగ్నిం సముత్థాయ। తయా దేహోవ కుంఠనం। లలాటే హృది బాహ్వోశ్చ। త్రిపుండ్రస్య చ ధారణం। తథైవ కశ్యపః। మధ్యమానామికాంగుష్ఠై। స్త్రిపుండ్రం భస్మనాకృతమ్। తత్త్రిపుండ్రం భవే చ్ఛస్తం। మహాపాతక నాశనమ్। శాతాతపస్మృతౌ। సురాం పీత్వా గురు దారాంశ్చ గత్వా। స్వర్ణస్తేయం బ్రహ్మ హత్యాం చ కృత్వా। భస్మ చ్ఛన్నో భస్మశయ్యా శయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః।

భీమాగమే

సర్వతీర్థేషు యత్పుణ్యమ్। సర్వయజ్ఞేషు యత్ఫలమ్। తత్ఫలం కోటిగుణితమ్ । భస్మ స్నానా న్న సంశయః। శ్రాద్ధే యజ్ఞే జపే హోమే। వైశ్వదేవే సురార్చనే। ధృత త్రిపుండ్రపూతాత్మా। మృత్యుం జయతి మానవః। తేనాధీతం శ్రుతం తేన। తేన సర్వ మనుష్ఠితమ్। యేన విప్రేణ శిరసి। త్రిపుండ్రం భస్మనాకృతమ్।

క్షతం స్యాదక్షతం తేన। శ్రుతమప్య శ్రుతం భవేత్। అధీత మనధీతం చ। త్రిపుండ్రం ధారయేద్యది। న దీక్షా న తపో మంత్రా। న యజ్ఞో దేవతా నచ। విద్యా నైవాగమ జ్ఞానమ్। భస్మ మాహాత్మ్య వర్జితమ్।

శివధర్మే - భస్మస్నానం జలస్నానా। దసంఖ్యేయ గుణాధికమ్। తస్మా ద్వారుణ ముత్సృజ్య। స్నానమాగ్నేయ మాచరేత్।

బ్రహ్మాండపురాణే

విప్రాణాం వేదవిదుషాం। వేదాంత జ్ఞానవేదినామ్। సితేన భస్మనా కార్యం। త్రిపుండ్ర మితి పద్మభూః। ఆగ్నేయం భస్మనా స్నానం। యతిభి స్సువిధీయతే। అంభ స్స్నానా త్పరం భస్మ। త్వంహో నాశయతి ధ్రువమ్। భూతి ర్భూతికరీ పుంసాం। రక్షా రక్షకరీ పరమ్। భసితం భాసనా త్ప్రోక్తం। భస్మ కల్మష భర్సనాత్।

గరుడపురాణే

అభావే వా తథా విప్రో। లౌకికాగ్నే స్తదా హరేత్। భస్మనైవ ప్రకుర్వీత। న కుర్యా న్మృత్తికాదిభిః। గోపీచందనధారీ తు। శివం స్పృశతియో ద్విజః। తస్యైవ వింశతి కుల। మక్షయం నరకం వ్రజేత్। శ్రుతియ స్స్మృతయ స్సర్వాః పురాణాన్యఖిలాన్యపి। వదంతి భూతిమాహాత్మ్యమ్। తత్తస్మా ద్ధారయే ద్విజః। స్రష్టా సృష్టి చ్ఛలేనాహ। త్రిపుండ్రస్య ప్రశస్తతామ్। ససర్జ చ లలాటం హి। తిర్యగూర్ధ్వం చ వర్తులమ్। ధి గ్భస్మరహితం ఫాలమ్। ధి గ్గ్రామ మశివాలయమ్। ధి గనీశార్చనం జన్మ। ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయామ్।

కూర్మపురాణే

త్రిపుండ్రం బ్రాహ్మణో విద్వాన్। మనసాపి న లంఘయేత్। శ్రుత్యా విధీయతే యస్మా। త్తత్త్యాగీ పతితో భవేత్। ఏతాని తాని శివమంత్ర పవిత్రితాని। భస్మాని కామదహనాంగ విభూషితాని। త్రైపుండ్రకాని రచితాని లలాటపట్టే। లుమ్పన్తి దైవ లిఖితాని దురక్షరాణి। వేదస్యాధ్యయనే శూద్రో। నాధికారీ యథా భవేత్। త్రిపుండ్రేన వినా విప్రో। నాధికారీ శివార్చనే। త్రిపుండ్ర ధారణం త్యక్త్వా। ముక్తి మిచ్ఛతి యః పుమాన్। విషపానేన నిత్యత్వమ్। కురుతే స్వాత్మనో హి సః।

వాశిష్ఠరామాయణే

అహో సుచిత్రం య త్సత్యం। భస్మ తద్విస్మృతం ధ్రువమ్। యదసత్యమృతం

ధార్యం। తత్పరం పరివర్జితః। యావంతః పతితా భూమౌ। భస్మనః పరమాణవః। తావ ద్వర్ష సహస్రాణి। నరో భవతి కిల్బిషీ। సర్వే తపస్వినః ప్రోక్తాః। సర్వే యజ్ఞేషు భాగినః। రుద్రభక్తా స్సత్కులా స్సర్వే। త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకాః।
వాయవీయ సంహితాయాం।

రుద్రాక్షవలయ శ్శుభ్రో। జటాజూట విరాజితః। భస్మావలిప్త సర్వాంగః। కమండలు కరాన్వితః। కృష్ణాజినోపవీతాంకః। ఆషాఢః పుణ్యకీర్తనః। ఆసేవిత మహాదేవో। యోగీనా హృదయాలయమ్। ఇతి।

తథైవ ప్రణవ వ్యావర్ణనే। రుద్రాక్షభూషణా స్సర్వే। జటామండలధారిణః। అక్షమాలార్పితకరాః కమండలు కరాన్వితాః। త్రిపుండ్రావలియుక్తాంగా। ఆషాఢేన విరాజితా। ఋగ్యజు స్సామరూపేణ। సేవన్తే తం మహేశ్వరమ్। తథైవ గాయత్రీ వ్యావర్ణనం। తత్రైవ। శుభ్ర త్రిపుండ్రాంకముఖాశ్చ తిర్య। గ్రక్షాభి రుద్ధూళిత సర్వగాత్రాః। రుద్రాక్ష మాలా విమలాశ్చ శుభ్రా। స్తాదృగ్విధై శ్శిష్యగణై ర్మునీంద్రాః। ఇతి। తథైవ వేద వ్యాసమునివ్యావర్ణనే। సంస్తూయమానో దీప్తాంగై। ర్దైవై ర్మునిగణై స్తథా। ధృత త్రిపుండ్రకో దివ్యైః। రుద్రాక్షైశ్చ విభూషితః। శుశుభే సతతం విష్ణు। ర్భస్మ దిగ్ధ తనూలతః। త్రిపుండ్రాంకిత సర్వాంగో। జటామండల మండిత ఇతి।

తత్రైవ విష్ణు వ్యావర్ణనే। ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణ వచనో దీరిత సితభసిత త్రిపుండ్రహీనాశ్చ యే సన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః।

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే విభూతి మాహాత్మ్యం నామ ద్వితీయ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

తృతీయ ప్రకరణే
రుద్రాక్షమాహాత్మ్యమ్

కాత్యాయన శాఖాయాం

అథైవం భగవంతం రుద్రం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛ। అధీహి భగవన్ కథం రుద్రాక్షోత్పత్తి స్తద్ధారణ ఫలం కిమితి। స ఉవాచ భగవన్ రుద్రః। పురా త్రిపురావధా యోన్మీలితాక్షోహం తేభ్యో జలబిందవో భూమౌ నిపతితా స్తే రుద్రాక్షజాతాః

సర్వానుగ్రహార్థాయ। తేషాం నామోచ్చారణేన దశశతగోదాన ఫలం భవతి। దర్శన స్పర్శనాభ్యాం తద్ద్విగుణ త్రిగుణఫలం భవతి। అత ఊర్ధ్వం వక్తుం న శక్యమితి। తతో జపమంత్రధారణ విధిం కథయామి। స్నానవిధినా స్నాతః శుచిరాగ్నేయ స్నానం త్రిపుండ్రధారణం చ కృత్వా। ఏకాస్యాది చతుర్దశాంతానాం సృష్టిక్రమేణ సప్రవణం। హ్రూం శ్రూం బ్రూం ద్రూం జ్రూం ప్రాం రుం రూపమసి హ్రీం। వం క్షాం క్షం। ద్రాం హ్రోం సమేతి। మం యాం ఇతి పూర్వోక్త మంత్రానపి జపేదేవం। ప్రాణానాయమ్య సమస్త పాపక్షయార్థం శివజ్ఞానావాప్త్యర్థమ్। సమష్టి మంత్రై స్సహధారణం కరిష్యే। ఇతి సంకల్ప్య।

శిఖాయామేకమేకాస్యం। శ్రీ సదాశివాయ నమ ఇతి। ద్విత్రిద్వాదశ వక్త్రాణిత్రీణి శిరసి వహ్నిసోమాధిపాయ శివాయ నమ ఇతి। ఏకాదశ వక్త్రాణి షట్త్రింశన్ మూర్ధ్ని షట్త్రింశ తత్వాత్మకాయ పరశివాయ నమ ఇతి। పంచదశ సప్త వక్త్రాణి కర్ణయో రేకమేకం సోమాయ నమ ఇతి। షడష్ట వక్త్రాణి కంఠే ద్వాత్రింశత్। త్ర్యంబక కలాత్మనే శ్రీకణ్ఠాయ నమఇతి। చతుర్వక్త్రాం పంచాశ న్మాలికా మురసి। శ్రీకంఠాది మూర్త్యాత్మకాయ శ్రీసర్వజ్ఞాయ నమ ఇతి। బాహ్వో స్త్రయోదశ వక్త్రాణి షోడశ త్రిమూర్త్యాత్మ కాయ శ్రీ కంఠాయ నమ ఇతి। దక్షిణే శ్రీసోమకలాత్మకాయ శ్రీసోమ నాథాయ నమః। ఇతి వామే మణిబంధయోర్నవ వక్త్రాణి ద్వాదశ ద్వాదశాది త్యాధిపాయ శ్రీమహాదేవాయ నమ ఇతి। దక్షిణే కేశవాదిమూర్త్యధిపాయ ఉమాధిపతయే నమ ఇతి। వామే అష్టోతరశతం చతుర్దశ వక్త్రాణి శతరుద్రవిద్యేశ్వ రాత్మకాయ। శ్రీ విశ్వేశ్వరాయ నమ ఇతి। చతుర్దశ వక్త్రాణి అష్టోతరశతం చోపవీతమ్। రుద్రాక్షం ధారయే ద్విప్రః। సంధ్యాదిషు చ కర్మసు। తత్సర్వం సమవాప్నోతి। కోటి కోటి గుణం సదా। స్నానే దానే జపే హోమే।

వైశ్వదేవే సురార్చనే। ప్రాయశ్చిత్తేతథా శ్రాద్ధే। దీక్షాకాలే విశేషతః। అరుద్రాక్షధరో భూత్వా। యత్కించి త్కర్మ వైదికమ్। కుర్యా ద్విప్రస్తుయో మోహా। న్నాసావాప్నోతి తత్ఫలమ్। ఏవం విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ। గృహస్థో వానప్రస్థో యతిర్వా ధారయే త్పదే పదేஉశ్వమేధ శతఫల మాప్నోతి।

 బోధాయన శాఖాయాం-తానీహవా ఏతాని రుద్రాక్షాణి। యత్రయో వేదా

ధారయన్తి। తస్మా ద్దేవా ధారయన్తి। యస్తాని ధారయన్ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్। ఖాదన్ ఉన్మేషన్ నిమిషన్। వసన్ సర్వాణ్యేనాంసి తరతి రుద్రో భవతి।

లైంగే

ఖాద న్మాంసం పిబ న్మద్యం। సంగచ్ఛ న్నంత్యజామపి। సద్యో భవతి పూతాత్మా రుద్రాక్షే శిరసి స్థితే।

మానవపురాణే

రుద్రాక్షం ధారయే న్పాపమ్। కుర్వన్నపి చ మానవః। సర్వం తరతి పాప్మానమ్। జాబాలశ్రుతిరాహహి। రుద్రాక్ష ధారణం హస్తే। వక్షస్యపి చ మస్తకే। చిహ్నం శివాశ్రమస్థానామ్। భస్మనా చ త్రిపుండ్రకమ్। హస్తే చోరసి కంఠేవా। మస్తకేవాపి ధారయేత్। ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో। రుద్రాక్షస్య చ ధారయేత్। కంఠే రుద్రాక్ష మాశ్రిత్య। శ్వాపి వా మ్రియతే యది। సోపి రుద్రత్వ మాప్నోతి। కిం పున ర్మానుషాదయః। మృణ్మయం చాపి రుద్రాక్షమ్। కృత్వా యత్నేన ధారయేత్। అపి దుష్కృత కర్మాణస్తే యాన్తి పరమాం గతిమ్। త్రిపుండ్రం ధారయే ద్విప్రః। వరో రుద్రాక్ష ధారణాత్। సపంక్తి పావన శ్శ్రాద్ధే। పూజ్యో విప్రై స్సురై రపి।

ఇత్యాది శ్రుతిస్మృత్యాగమ వచనోదీరిత భసిత త్రిపుండ్ర రుద్రాక్షధారణ హీనాశ్చ యే సన్తి తే న దర్శనీయాః న సంభాష్యాః॥

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే రుద్రాక్ష మాహాత్మ్యం నామ తృతీయ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

చతుర్థ ప్రకరణే
శివలింగధారణ మాహాత్మ్యమ్

యజుర్వేదే। శతరుద్రీయే

యా తే రుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ। అస్యార్థః హే రుద్ర తే అఘోరా శివా యా తనూః సా అపాపకాశినీ అపాపేషు నిష్పాపేషు ప్రకాశినీ।సకల శ్రుతి సారభూతే మహా స్తోత్రేపి। అపాపకాశీతి వపు శ్శ్రుతం తే। శిష్టాః ప్రసిద్ధా భగవ న్నపాపాః। అత స్త్వదీయా నవహాయ భక్తానన్యాన శిష్టా ఇతి నిశ్చినోమి। అస్య వాక్యస్యాభిప్రాయ మాహ। సదాలింగ సన్నిహితా యే। భక్తా స్సన్తి తే శిష్టాః ప్రసిద్ధా అపాపాశ్చ। తదన్యే అశిష్టా అప్రసిద్ధా స్సపాపా ఇత్యర్థః॥

ఋగ్వేదే

అయ మ్మే హస్తో భగవానయమ్మే భగవత్తరః। అయ మ్మే విశ్వభేషజోయం శివాభిమర్శనః। అయం మాతా అయం పితా అయం జీవాతు రాగమత్। ఇదం తవ ప్రసర్పణం। సుబంధవే హి నిరీహి। అస్యార్థః। అయ మ్మే హస్తః మే అయం హస్తో భగవాన్। భగవానితి। ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య । వీర్యస్య యశసశ్శ్రియః। జ్ఞాన వైరాగ్యయోశ్చైవ। షణ్ణాం భగ ఇతి స్మృతః। భగవాన్తతః భగవానితి కిమ్। భగవచ్ఛబ్దః పూజ్యవాచకః। అయ మ్మే భగవత్తరః। అయం హస్తః భగవత్తరః। తరశబ్దో ఉతిశయార్థే వర్తతే। అతిశాయనే తరతమావితి సూత్రేణేతి। తస్మా ద్దేవ శిష్టో హస్తః। అయ మ్మేవిశ్వభేషజః। అయం శివాభిమర్శనః। మే అయం హస్తఃవిశ్వభేషజః। విశ్వస్య మాయాప్రపంచస్య రోగస్య వైద్యః। అభిమర్శన శబ్దః । కేవలం న స్పర్శవాచీ। కింతు అభితః పరితః స్పృశతీత్యభిమర్శనః। శివస్య నిజకరశాఖాభిః కరతల కలిత లింగమూర్తే। సర్వాంగం స్పృశతీత్యభిమర్శనః। అయం మాతా। అయం హస్త ఏవ మాతా। అయం పితా అయం హస్త ఏవ పితా। అయం జీవాతుః। అయం హస్త ఏవ జీవాతుః। జీవాతు ర్జీవనౌషధమ్। అగమత్। ఇదం తవ ప్రసర్పణం ప్రసర్పణమితి। ప్రజననమ్।

శ్రీరుద్రభాష్యే

ఉత్తమదేవ భూషితో దేవోత్తమాభ్యాం ప్రజనన మలంకృతమ్। జగత్కారణత్వేన జనయామాసేతి లక్షణాత్।

యజుర్వేదే

రుద్రయత్తే జనిమ చారు చిత్రమ్। జనిమేతి లింగనామ। చిత్రం చార్చనీయమ్। పూజనీయ మిత్యర్థః। సుబంధో శోభనో బంధుః। ఆత్మబంధురిత్యర్థః। తస్య సంబోధనమ్। హే సుబంధో తవ ఇదం ప్రసర్పణమ్। ఇదం లింగం। ఏహి।నిరీహి। సర్వదావసేత్యర్థః। హస్తా ద్విముక్తః। కదాచి న్న భవేత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే।

వాతూలతంత్రే

ధారయే ద్యస్తు హస్తేన। లింగాకారం శివం సదా। తస్య హస్తే స్థితం సిద్ధమ్। మత్పదం సంపదాం పదమ్। ఉత్తమాంగే గళేవాపి। కక్షే వక్షస్థలేపివా। తథా హస్త తలేవాపి। ప్రాణలింగం ధరే త్సుధీః। ఉత్తమాంగేగళే కక్షే। సర్వదా ధారయే చ్ఛివమ్।

మూత్రా ద్యుత్సర్జనే యానే। భోజనేపి సదా శుచిః। గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్ర। న్నున్మిష న్నిమిషన్నపి। శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపి। లింగం సర్వత్ర ధారయేత్। నాభౌ చ హృదయే మూర్ధ్ని। సర్వావస్థా సుసర్వదా। శ్రీలింగధారణం కుర్యా। ద్దేవి నిత్యం మమ ప్రియమ్। నాభే రధో లింగధారీ। పాపాత్మేతి స ఉచ్యతే। నాభ్యూర్ధ్వం లింగధారీ చ। సౌభాగ్య జ్ఞానవర్ధనః। అపవర్గే చ్ఛురీశానమ్। గళే భక్తి పరాయణః। ఈశ్వరేణావినాభావ। సంబంధం కర్తు మాత్మనః। మూర్ధ్నివా ధారయే ల్లింగమ్। న కదాచి ద్విజయోయేత్। ఈశాన నిత్య సంయోగ। పరయా నిజనిష్ఠయా। వక్త్రేవా ధారయే ల్లింగమ్। మత్ప్రభావా ద్విభావయేత్। తస్మిన్ సన్నిహితే కించి। న్నోచ్ఛిష్టమితి నిశ్చితమ్। అధమాధమ యుక్తానామ్। పాపినాం చాభిచారిణామ్। యమలోకో న విద్యేత। సదా వై లింగధారిణామ్। భక్తో న బిభృయా ల్లింగమ్। యావ త్ప్రాణ విధారణమ్।శ్వమాంస భక్షణం తావ। దన్నే న రచితం భవేత్। ప్రాణేశం లింగ మాకల్ప్య। యో భుంక్తే లింగ వర్జితః। సశ్వమాంసం సరుధిరమ్। సాదరం భక్షితో భవేత్। యదాహ్యగ్ని సమావేశా చ్ఛీతబాధో న విద్యతే। తథైవ మమ సాన్నిధ్యా। ద్యమబాధో న విద్యతే। తస్మా త్కారణాత్। బ్రహ్మవిష్ణు సురేశాన। దేవతాః పరయా ముదా। శిరోభి ర్ధారయంత్యేతే। శివ లింగ మహర్నిశమ్। అక్షపాదాదయ స్సర్వే। శక్తయః పరయా ముదా। ధారయం త్యలి కాగ్రేషు। శివలింగం చ సాదరమ్। వినిర్భిద్య సదాగాత్రమ్। వివరే లోహపాత్రకే। శివలింగం వినిక్షిప్య। పూజయన్తి చ రాక్షసాః। కంఠేషు హరకంఠాది। మునయో మనవ స్తథా। సర్వదా శివలింగం తు। ధారయన్తి యజన్తి చ। జైమిని రువాచ॥ వ్యాసం సర్వగమావాసమ్। మునిం మునిగణావృతమ్। నీలోత్పలదలాభాసమ్। నీలకంఠ మివాపరమ్। కృత పూర్వాహ్ణికాచారమ్। కృతాసన పరిగ్రహమ్। ప్రసన్నం ప్రాంజలిః ప్రాహ। ప్రణమ్యా పూజ్య జైమనిః। ధన్యస్త్వం ధన్యభావేన। వక్తు మర్హసి మే గురో। కో దేవః పరమః పూజ్యః। పూజా తస్య చ కిం విధా। ధ్యానంచ కీదృశం తస్య। కి రూపం వదస న్మనే। వ్యాస ఉవాచ। సురాసురేంద్రసన్మౌళి। నీరాజిత పదాంబుజమ్। గంగాధరం ప్రణమ్యాథ। కళానిధి కళాధరమ్। ఇతిహాసేషు వేదేషు। పురాణేషు పురాతనైః। మహర్షిభి ర్మహాదేవో। మహనీయ ప్రయత్నతః। రత్న సౌవర్ణ రచిత। పీఠేవా చంద్రకాంతకే। స్ఫాటికే నరసేనాథ।

స్థాపయే ల్లింగరూపిణమ్। ఉపచారాన్ సమర్చ్యాథ। స్తుత్వా నత్వాచ ధారయేత్। తదాగస్త్యాది మునయో। దుర్వాసా నందికేశ్వరః। మహాకాలో దధీచిశ్చ। కణాదః పాణిని స్తథా। చండో భృంగిరిటి ర్వీర। భద్రశ్చ ప్రమథాదయః। అజో హరి స్సహస్రాక్షో। బాణాసుర దశాననౌ। వసిష్ఠ రురు వాల్మీకి బరద్వాజాత్రి గౌతమాః ఏతే పరమశైవాశ్చ। యజన్తి పరయా ముదా। ప్రసాదసేవనా ద్ధ్యానా। దర్చనా ద్ధారణాదపి। జాతా దర్శన కర్తారఃక్షపయన్తి జగత్తనుః। అవైదికాయా శైవాయ। రహస్యం తదిదం మునే। న వక్తవ్యం న వక్తవ్య। మితి శంకర భాషితమ్। తస్మా త్సర్వ ప్రయత్నేన।గోపనీయ మిదం త్వయా।వైదికాయాపి శైవాయ। వక్తవ్యం భక్తిశాలినే। సోమశంభౌ। నిజమూర్తౌ గురో ర్మూర్తౌ। హస్తకే సలిలేఽనలే। చిత్రాదౌ స్థండిలేవాపి। లింగస్యాష్టవిధార్చనమ్।

మహాభారతే

శుద్ధం మిశ్రం చ సంకీర్ణం। త్రివిధం శివపూజనమ్। శుద్ధం తు లింగ తన్మాత్రం। మిశ్రం శైవ సదాశివమ్। సంకీర్ణం ప్రతిమాకారం। లింగత్రయ మిదం శృణు। న తుష్యే మ్యర్చితోన్యస్మిన్। తథా దేవి నగాత్మజే। లింగార్చితో యథాత్యర్థమ్। పరితుష్యామి పార్వతి। యత్పుణ్యం ప్రతిమార్చాయామ్। యుగకోటిశతైరపి। తత్పుణ్యం లభతే దేవి। లింగేతు ఘటికార్ధకే।

అత ఏవ శివధర్మశాస్త్రే

ఇంద్రనీలమయం లింగం। విష్ణుః పూజయతే సదా। విష్ణుత్వం ప్రాప్తవాన్ తేన। సాద్భుతైకం సనాతనమ్। బ్రహ్మా పూజయతే నిత్యం। లింగం శైలమయం శివమ్। తస్య సంపూజనా త్తేన। ప్రాప్తం బ్రహ్మత్వ ముత్తమమ్। తామ్రలింగం సదాకాలం। భక్త్యా దేవో దివాకరః। త్రికాలం భజతే తేన। ప్రాప్తం సూర్యత్వ ముత్తమమ్। ముక్తాఫలమయం లింగం। సోమః పూజయతే సదా। తేన సోమేన సంప్రాప్తం। సోమత్వం సతతోజ్జ్వలమ్। శక్రోపి దేవరాజేంద్రో। లింగం మణిమయం శుభమ్। భక్త్యా పూజయతే నిత్యం। తేన శక్రత్వ మాప్తవాన్। లింగం రత్నమయం చారు। వరుణోర్చయతే సదా। తేన తద్వరుణత్వం హి। ప్రాప్తమృద్ధ్యా సమన్వితమ్। లింగం హేమమయం కాంతం।ధనదోర్చయతే సదా। తేనాసౌ ధనదో దేవో। ధనదత్వ మవాప్తవాన్। వసవః కాంస్య లింగం ప్ర। పూజ్యకామానవాప్నుయుః।

నాగాః ప్రవాళ లింగం। సంపూజ్య రాజ్యానిలేభిరే। ఏవం దేవా స్సగంధర్వా। స్సయక్షోరగ రాక్షసాః। పూజయన్తి సదాకాల। మీశానం సురనాయకమ్। సర్వం లింగమయం లోకం। సర్వం లింగే ప్రతిష్ఠితమ్। తస్మా త్సంపూజ్యతే లింగం। యదిచ్ఛే త్సిద్ధి మాత్మనః। బ్రహ్మావిష్ణు స్తథా శక్రో। లోకపాలాశ్చ దేవతాః। లింగార్చన రతాహ్యేతే। మానుషేషు చ కా కథా। ఇత్యాది వాక్యైరర్చనీయేశ్వరస్య లింగమనభ్యర్చ్య క్రియాం యేకేచ న కుర్వన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః। హన్యా తు క్రుద్ధోపి చాకాశం। క్షుధార్థం ఖాదయేత్తుషమ్। త్యక్త్వా లింగార్చనం మూఢో। ముక్త్యర్థం యత తే వృథా॥

ఇతి శ్రీవీరశైవచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే శివలింగధారణ నామ చతుర్థ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

పంచమ ప్రకరణే
లింగార్చనవిధిః

అథ లింగార్చనవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః। లింగమధ్యే మహాదేవః। సాక్షాదేవ వ్యవస్థితః। అనుగ్రహాయ లోకానాం। తస్మా ల్లింగం ప్రపూజయేత్। లింగమధ్యే జగత్సర్వం। త్రైలోక్యం సచరాచరమ్। లింగ బాహ్యాత్పరం నాస్తి। తస్మా ల్లింగం ప్రపూజయేత్। దేవ దానవ గంధర్వా। స్సిద్ధ కిన్నర గుహ్యాకాః। లింగమేకం ప్రశంసన్తి। తస్మా ల్లింగం ప్రపూజయేత్। బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతం। సిద్ధయోగ ముదాహృతమ్। లింగార్చన విహీనానాం కుతో మోక్షః కుతో విధిః। అసురై ర్దానవైశ్చైవ। పిశాచై ర్మనుజై స్తథా। ఆధారం తత్పరం లింగం। ప్రాప్యతే సిద్ధి రుత్తమా। స్వర్గో మర్త్యం చ పాతాళం। త్రైలోక్యం స చరాచరమ్। స్థావరం జంగమం వాపి। భూతగ్రామం చతుర్విధమ్। నాస్తి లింగాత్పరం దైవం। మూఢాః క్లిశ్యన్తి చాన్యథా। రుద్రభక్తస్య శుశ్రూషో। దేవి కిం కథయామి తే।

తాత్పర్య సంగ్రహే

బహుశాస్త్రాభిహి తత్వా దుపనీతధారణ వ దీశ్వరార్చన మనుష్ఠేయ మిత్యాహ। ప్రత్యక్ష వేదవిదితం ప్రథితం పురాణే। బోధాయనేన మునినా బహుశః ప్రణీతమ్। సర్వార్థ దర్శన విధైరపి గృహ్యాకారైః। యజ్ఞోపవీతధృతివచ్ఛివ మర్చయన్తి।

ఉభయమపి ప్రత్యక్ష మధీమహే। తస్మా ద్యజ్ఞోపవీత వదితి। వక్ష్యా మహే
సౌమనసాయ రుద్రం।
బోధాయన శాఖాయాం।
నిత్యకామ భేదేన లింగార్చనం ద్వివిధమిత్యాహ। ద్వేధా తదర్చన విధి స్తవ
చంద్ర మౌళే। కామాయ కేచి దపరో దురితక్షయాయ। అథాతో మహాదేవస్య
అహరహః పరిచర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః। ఇతి విధానం నిత్యత్వే తస్య పాప
క్షయార్థీ వ్యాధి మోచనార్థీ శ్రీకామః శాంతికామః పుష్టికామః స్తుష్టికామ
ఆయుష్యకామ ఆరోగ్య కామశ్చ కుర్యా దిత్యాదినా కామసంయోగ విధానా
త్కామ్యమితి।
ఋగ్వేదే
తవశ్రియే మరుతో మర్జయన్త రుద్ర యత్తే జనిమ చారు చిత్రం హృదం
యద్విష్ణో పరమం ధ్యాయతే చ। అస్యార్థః। హే రుద్ర తే జనిమ। జనిమేతి
లింగనామ। శివలింగం। చారుచిత్రం। స్పృహణీయం। పూజనీయ మిత్యర్థః। తవ
శ్రియ ఐశ్వర్యార్థం। మరుతః దేవాః మర్జయన్త అర్చయన్తః। స్వకీయకరస్పర్శన
పూర్వకం। యజన్తే।
ఋగ్వేదే- త్ర్యంబకం యజామహే। సుగంధిం పుష్టివర్ధనం। ఉర్వారుకమివ
బంధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయమామృతాత్। అస్మిన్నర్థే॥
శ్రీలైంగే
త్ర్యంబకం యజే ద్దేవం। సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్। కిం కరిష్యతి మాం మృత్యు।
ర్మృత్యోర్మృత్యురహం తథా।
బ్రహ్మబిందూపనిషది
ఓంకార రథ మారుహ్య। విష్ణుం కృత్వా చ సారథిమ్। బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ।
రుద్రారాధన తత్పరః। యావ ద్రథేన గంతవ్యం। తావ ద్రథపదస్థితః। స్థిత్వా రథ
పథస్థానే। రథముత్సృజ్య గచ్ఛతి।
యజుర్వేదే- సుయజాయజామేతి।
గర్భోపనిషది
అథ నవమే మాసే సర్వ లక్షణ సంపూర్ణో భవతి। పూర్వజాతిం స్మరతి।
కృత్యా కృత్యం చ కర్మ జానాతి। శుభాశుభం చ కర్మ విన్దతి। నానా యోని

సహస్రాణి। గత్వా వైవతు మాయయా। ఆహారా వివిధా భుక్తాః। పీతాశ్చ వివిధా స్తనాః। యది యోన్యాః ప్రముంచామి చేయం తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్। సూతసంహితాయాం

యది యోన్యాః ప్రముంచామి। తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్। విరజానలజం భస్మ। గృహీత్వా చాగ్నిహోత్రజమ్। సముద్ధూళ్య సదాచార్యం। ప్రణిపత్యాత్మనా ముదా। సంసారసాగరం ఘోరం। లంఘయామ్యహ మాత్మనా। ఇత్థం మహేశ్వరం స్మృత్వా। యోని యంత్ర ప్రపీడనాత్। జాయతే వాయునా యాతి। విస్మృతిం వైష్ణవే నవ। ఇతి తవ శ్రియే మరుత ఇతివచన ప్రామాణ్యాత్। బ్రహ్మ విష్ణు పురందర పురస్సరా। స్సర్వే దేవాసురాః స్వకీయాం పదవీ మపేక్ష్య లింగాకారం పరశివమేవ సదాకాలం యజంతీతి। తాత్పర్యం। తథైవ శ్రీనంది నాథాది ప్రమథగణాః। శ్రీరుద్రగణాః పురాతనభక్తగణాశ్చ మృత్యుంజయార్థ మనశ్వర పద ప్రాప్త్యర్థమ్। త్ర్యంబకం యజామహే ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్। మృత్యో ర్మృత్యురూపం పరమేశ్వరం సదాకాలం యజన్తి। శుక వామదేవ సనక సనందన వసిష్ఠాగస్త్యాది మునీంద్రాశ్చ। అపవర్గాపేక్షయా। బ్రహ్మలోక పదాన్వేషీ రుద్రారాధన తత్పర ఇతి ప్రామాణ్యాత్। పరమేశ్వరం సదా యజన్తి। సోమయాజినశ్చ జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామోయజేతేతి స్వర్గోపభోగాపేక్షయా। సుయజా యజామ ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్। యజ్వానః పరమేశ్వరమేవ యజన్తి। గర్భస్థాశ్చ గర్భజన్మ జరామరణదుఃఖోప శమనార్థమ్। పునస్సంసారా సిద్ధ్యర్థం। యది యోన్యాః ప్రముంచామి। తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమితి। వచన ప్రామాణ్యాత్। యోనే ర్ఝుడితి నిష్క్రమ్య పరమేశ్వరం యజామహే ఇతి గర్భగతా ఏవ స్మరన్తి। కిం తు। ఈశ్వరోపాసకానా ముపాస నాప్యేత। చ్ఛరీరదారణ నిబంధనత్వా దమోఘాఇత్యాహ। మంత్రేణ చాంతరితి। యుష్మ దుపాసకానాం వేదాత్మనాం యదశనం తదమోఘ మాహుః॥

ఋగ్వేదే

అంతరిచ్ఛంతి తం జనే రుద్రం పరో మనీషయా గృభ్ణన్తి జిహ్వయాశనం। అస్యార్థః। యే నామ జనేషు మధ్యే సర్వస్మాదధిక మీశ్వరం। హృదయాకాశ స్థితం। బుద్ధిపూర్వక ముపాసతే। త ఏవాన్న మశ్నన్తి। అంతరారాధనం బహి రారాధన పూర్వకమ్। కృత్వా తస్యాప్యుపలక్షణ మితి భోజనా త్ప్రాగేవ। అభ్యర్చన

ప్రతిజ్ఞావచనమ్।యచ్ఛోపపన్న మనసాం త్వదుపాసకానాం। పుంసా మమోఘ మశనమ్ భగవా న్బ్రువాణః। మంత్రోయ మంతరితి చ ప్రతిభాతిమూలం ప్రాగ్భక్త మర్చన విధే రనువాసరంతే। భోజనా త్ప్రాగేవ అభ్యర్చన ప్రతిజ్ఞావచనం శివ ధర్మాదిషు। వరం ప్రాణపరిత్యాగః ఛేదనం శిరసోపి మే। నత్వనభ్యర్చ్యభుంజీయా। ద్భగవంతం త్రిలోచనం। ఏవం నిర్వహతే యస్తు। యావజ్జీవం ప్రతిజ్ఞ యా। మనుష్య చర్మణాబద్ధః స రుద్రోనాత్ర సంశయః। అర్థాభిధాన పురస్సరమయమేవ మంత్రః। శివారాధన వాక్యస్య మూలమిత్యాహ। యుక్తం పురా మరణత స్తనయిత్ను కల్పాదా కారణం పరమ కారుణికం బ్రువాణం। మంత్రోయ మాన ఇతి యాన దుపక్రమాయ మూలం మహేశ విదితం శివధర్మసూక్తేః। శివధర్మశాస్త్రే

యావ న్నాయాతి మరణం। యావ న్నాక్రమతే జరా। యావ న్నేంద్రియ శైథిల్యం। తావ త్పూజయ శంకరమ్। త్వరితం జీవితం యాతి। త్వరితం యాతి యౌవనమ్। త్వరితం వ్యాధి రభ్యేతి। తస్మా త్పూజయ శంకరమ్। తాత్పర్యం వక్తవ్యం॥ దురాశా దూరస్థా క్షితిపతిషు పంచాక్షరసుధారస ప్రహ్వోజిహ్వా పరిజన పరే బ్రహ్మణిపదం। అవజ్ఞా సంజ్ఞాయాని విశతి నయావ చ్చ్యుతిపుటే నిలుంటం కాయూమో యమ మహిష ఘంటాఘణఘణః ।రహస్యే॥ అసంపూజ్య న భుంజీత। శివ మాప్రాణ సంచరాత్। యది పాపేన భుంజీత। స్వైరం తస్య న నిష్కృతిః। యస్తు లింగార్చనం త్యక్త్వా। భుంక్తే విట్క్రిమికీటభుక్। నరో నరకగామీ స్యాత్సర్వలోక బహిష్కృతః। అకృత్వా పూజనం శంభో ర్యో భుంక్తే పాపకృ ద్ద్విజః। కుణవం చ మలంచైవ। సమశ్నాతి దినే దినే। యోజాతు నార్చయే ల్లింగం। న స్మరే న్నచ కీర్తయేత్। కిం తేన జాతమాత్రేణ। భూభారేణా న్న శత్రుణా। జన్మకోటి సహస్రాణి సూకరాంతాని యానిచ। సకృ దభ్యర్చనా ల్లింగే ముక్త స్సంసార బంధనాత్। ఇతి శివధర్మశాస్త్రే॥ ఇత్యాది వేదవాక్యై రర్చనీయం పరమేశ్వర మనభ్యర్చ్య క్రియాః కేచన కుర్వన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః।

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే లింగార్చన మాహాత్మ్యం నామ పంచమప్రకరణం సంపూర్ణమ్★

షష్ఠ ప్రకరణే
లింగార్చన మాహాత్మ్యమ్

లింగార్చనమాహాత్మ్యం వ్యాఖ్యాస్యామః। తావ ద్భ్రమన్తి సంసారే। దుఃఖశోక పరిప్లుతాః। న భవన్తి శివే భక్తాః। యావ త్సర్వేపి దేహినః। సంసార దుఃఖ కాంతారే। నిమగ్నా స్సమహాతపే। చక్రవ ద్భ్రమతే దేవి। లింగార్చన వివర్జితః। యోజాతు నార్చయే ల్లింగం। న స్మరే న్నచ పూజయేత్। కి తేన జాత మాత్రేణ। భూభారేణా న్న శత్రుణా। జన్మకోటి సహస్రాణి। సూకరాంతాని యాని చ। సకృ దభ్యర్చనా ల్లింగే। గర్భజన్మ న విద్యతే। సతతం చార్చయే ద్యస్తు। స యాతి పరమాం గతిమ్। సకృ త్సూజయతే లింగం। వర్షకోటి శతత్రయమ్। కైలాసశిఖరే రమ్యే। మాతృజైః పితృజై స్త్రిభిః। సదా యజతి యజ్ఞేన । సదా దానం ప్రయచ్ఛతి। సదా వై వాయు భక్షస్యా । త్సకృ దభ్యర్చయే చ్ఛివమ్। యాని కానిచ తీర్థాని। చా సముద్రా త్సరాంసి చ। స్నానా త్ఫల మవాప్నోతి। సకృ దభ్యర్చయే చ్ఛివమ్। అగ్నిహోత్రాశ్చ వేదాశ్చ। యజ్ఞాశ్చ బహుదక్షిణాః। శివలింగార్చనస్యైతే। కోట్యంశేనాపి నో సమాః। ప్రయాగసంగమే చైవ। గంగాసాగర సంగమే। తప స్తప్తం భవత్యేవ। యస్తు లింగార్చనే రతః। మేరు మందర మాత్రోపి। రాశిః పాపస్య కర్మణః। ఈశ్వరం వైద్య మాసాద్య। నశ్యతే దుష్టరోగవత్। గవాం కోటి ప్రదానేన। విధి దత్తేన యత్ఫలమ్। లింగస్యైక పుష్పస్య। సహస్రాంశం న పూరయేత్। యో దద్యా త్కాంచనం మేరుం। సస్య పూర్ణాం వసుంధరామ్। లింగస్యైక పుష్పస్య। సహస్రాంశం న పూరయేత్। కించి ద్దళం వా చుళుకోదకం వా। దేవేంద్ర లక్ష్మీం దదతో దదాసి। అదాన దానే జగదేక బంధో। ముగ్ధో భవాన్ సర్వవిదేవ దేవ। జలం వా పుష్ప మేకం వా। లింగస్యోపరి నిక్షిపేత్। అమంత్రం వా సమంత్రం వా। కులకోటిం సముద్ధరేత్। పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం। యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి। తస్యాహం న ప్రణశ్యామి। స చ మేన ప్రణశ్యతి॥

లింగపురాణే-

బాలాశ్చ మోహేన శివం చ కృత్వా। మృదాదినా పాంసుభి రాదిదేవమ్। గృహం చ తాదృగ్విధ మస్య శంభోః సంపూజ్యరుద్రత్వ మవాప్నుయుశ్చ॥

సౌరసంహితాయాం- క్రీడన్తి శిశవో యత్ర। లింగం కృత్వా యజంతి యే। సైకతం మృణ్మయం వాపి । తే భవంత్యేవ భూభుజః।

శివధర్మే

క్రీడమానో౽పి యః కుర్యా। ద్బాలభావే శివాలయమ్। రుద్రలోకో భవే త్తస్య। సత్యం సత్యం న చాన్యథా। పాంసునా క్రీడమానో౽పి। లింగం కృత్వా తు వై వరః। ప్రేత్యాన్తే లభతే ర జ్యం। సుసంపన్న మకంటకమ్। క్రీడాలోభా ద్భయా న్మోహా। ద్దంభే'కపటేన వా। యేన కేన ప్రకారేణ। ధన్యః పూజయతే శివమ్। న శివార్చన తుల్యో౽స్తి। ధర్మస్తు భువనత్రయే। ఇతి విజ్ఞాయ యత్నేన। పూజనీయ స్సదాశివః। వ్యాపారం సకలం త్యక్త్వా। పూజయధ్వం సదాశివమ్। నికటాదేవ దృశ్యన్తే । కృతాంత నగర ద్రుమాః॥ ఇత్యాది వేదవాక్యై రర్చనీయం పరమేశ్వర మనభ్యర్చ్య వ్యవహారాది క్రియాం యేకేచన కుర్వన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః।

ఇతి శ్రీ సిరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే లింగార్చన మాహాత్మ్యం నామ షష్ఠ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

సప్తమ ప్రకరణే
శివ పాదోదక మాహాత్మ్యమ్

బోధాయన శాఖాయాం

అథాతో మహాదేవస్య పాదోదకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః। శ్రీరుద్రేణ పవిత్రేణ శతధారేణ సహస్రధారేణ రుద్ర మపరిమిత మవిఘ్నద మక్షయద మభీష్టద మచ్యుతం పరమం పవిత్రం భగవంత మేవం మహాదేవం స్నాపయిత్వా సర్వో వై రుద్ర ఇతి ద్వాభ్యామ్। ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మేతి ప్రాశయేత్।జాబాల శాఖాయామ్॥ భగవతః పాదౌ ప్రక్షాళ్య శంఖం ప్రపూర్య। గంధ పుష్పాక్షతై రభ్యర్చ్య। చరుం నివేద్య। ఇమం మే గంగే యమునే త్యభిమంత్ర్యక ద్రుద్రాయేతి మాత్వా రుద్రేతి సమ్మార్జనం కృత్వా। ఋతగ్ం సత్యం పరబ్రహ్మేతి ప్రాశయేత్। ఏవం కుర్యాత్। సకులజాన్ దశ పూర్వాన్ దశాపరా నాత్మానం చ తారయేత్।

బ్రహ్మాండపురాణే

కురుక్షేత్రే నైమిశే చ। భూమి భాగాశ్చ యే శుభాః। శర్వతీర్థోదకస్యైతే। కళాం నార్హంతి షోడశీమ్। అకాల మృత్యు మథనం। సర్వవ్యాధి వినాశనమ్। సర్వ పాపోపశమనం। శంభోః పాదోదకం శుభమ్। సర్వ మంగళ మాంగల్యం। సర్వ

పావన పావనమ్। సర్వ తీర్థ ఫలం సద్యః। ప్రాప్యతే మూర్ధ్ని ధారయేత్। సర్వోత్పాత ప్రశమనం। సర్వరోగ ప్రభేదనమ్। దుష్టగ్రహోపశమనం। ఇష్టసిద్ధి ప్రదాయకమ్। అగమ్యాగమనం చైవ। సర్వపాపాశ్చ యే శుభాః। తేపి పూతా భవంత్యాశు। సద్యః పాదాంబు ధారణాత్। అశౌచం నైవ విద్యేత। సూతకే ప్రేతకే తథా। గృహే యస్మి న్ప్రసూతా స్త్రీ। సంభోగాత్ స్పర్శనాదపి। దూషితస్యాపి పాదాంబు। పానా చ్ఛుద్ధి మవాప్నుయాత్। పాదోదకం పురభిదః। పాపజాలహరం పరమ్। పాణిశుక్తిభి రాదాయ। పపుః కామం గణేశ్వరాః। శంభోః పాదోదకం పీత్వా। పశ్చా దశుచి శంకయా। య ఆచమతి మోహేన। తం విద్యా ద్బ్రహ్మఘాతుకమ్॥

ఆదిత్యపురాణే-పాదౌ ప్రక్షాళ్య దేవస్య। కరాభ్యాం కమలేక్షణ। అభ్యుంక్ష్య చాత్మనో మూర్ధ్ని। అతిథేశ్చ గురో స్తథా॥

రామాయణే

ప్రమథ ప్రవరైః పీత్వా సురముఖ్యై శ్శిరోధృతం। శుద్ధం తత్పతయా దిష్టం। వల్మీక ప్రభవేన చ। తత్ర దేవర్షి గంధర్వా। వసుధాతలవాసినః। భవాంగ పతితం తోయం। పవిత్రమితిపస్పృశుః।

వైద్యశాస్త్రే

నిర్మాల్య సలిలం ప్రాశ్య। దేవదేవస్య శూలినః। క్షయ కుష్ఠ జ్వర శ్వాసై ర్ముచ్యతే కిల్బిషైరపి। అభిషేకజలం ప్రాతః పిబే న్నిత్యం దినే దినే। శూలకుష్ఠాద్యపస్మార జ్వరాణాం భేషజం ప్రియే।దాసమార్గ ప్రపన్నాయే। శ్రౌతే పాశుపతే స్థితాః। తై రేవ పేయం ధార్యం చ। ఘ్రాతవ్యం చ ముముక్షుభిః॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే పాదోదకమాహాత్మ్యం నామ సప్తమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

అష్ట ప్రకరణే

ప్రసాద(స్థల) మాహాత్మ్యమ్

ప్రసాద(స్థల) మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। మహాదేవస్య నిర్మాల్యం। స్వీకార్య మధికారిభిః। తద్బోధకాని వాక్యాని। దర్శయామి సమాసతః। తత్ర తావ ద్విరోధ ప్రదర్శనార్థం నిషేధ వచనా న్యుపస్థాప్యన్తే। వ్యాస జైమిని సంవాదే।

శైవ సంహితాయాం। జైమిని రువాచ।

అన్నర్థం మమ నైవేద్యం। పాదాంబు కుసుమం దళమ్। ఇతీశ్వరేణ కథిత। మితి కేచి న్మహర్షయః। వదన్తి తత్కథం స్వామిన్। యథార్థం కథయస్వ మే। వ్యాస ఉవాచ। దేవ దేవస్య వచసో। విషయోయం హి జైమినే। యే వీరభద్ర శపితాః। శివభక్తి పరాఙ్ముఖాః। శంభో రన్యత్ర దేవేషు। యే భక్తా యేన దీక్షితాః। యే శుద్ధ కర్మిణ శ్శంభో। రన్యత్ర సమ బుద్ధయః। తేషా మనర్హ మీశస్య। తత్ప్రసాద చతుష్టయం। అపి వా। శ్రీభగవానువాచ। మదీయ భుక్తం నిర్మాల్యం। పాదాంబు కుసుమం దళం। ధర్మ మర్థం చ కామం చ। మోక్షం చ విదధే క్రమాత్। మల్లింగ ధారణే లోకే। దేశికామ త్పరాయణాః। మదేకశరణా స్తేషు। యోగ్యం నైవాన్య జంతుషు। తత్ర మనుః। శూద్రాన్నం సూతకస్యాన్నం। నైవేద్యం శ్రాద్ధమేవ చ। పతితాన్నం సమూహాన్నం। రాజాన్నం చైవ వర్జయేత్। శూద్రాన్న నిషేధః। బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య జాతీనామేవ। నేతరేషాం। సూతకాన్న నిషేధో జ్ఞాతీ తరాణామేవ। నైవేద్యాన్న నిషేధస్తు। నైవేద్య శబ్దేన త్రివిధ ముచ్యతే। నైవేద్యం విష్ణునా భుక్తమితి వచనాత్। విష్ణుభుక్త నైవేద్య నిషేధః శ్రౌత స్మార్తానువర్తినా మేవ య త్సంకల్ప్యతుదేవాయ తత్సర్వం నైవేద్య మితి వచనాత్। నైవేద్యం పురతో న్యస్త మితి మానాత్। శివోప భుక్త నైవేద్య నిషేధ శ్శివ సంస్కార రహితానాం ప్రాకృతానా మేవ॥

శివపురాణే- నిర్మాల్య లంఘనే దోషో। ధారణే చ విశేషతః।

శివరహస్యే- న ధారయే త్క్వచి చ్ఛంభో। ర్నిర్మాల్యం నవ భక్షయేత్।

స్కాన్దే

నిర్మాల్యం చ నివేద్యం చ। విశేషేణ వివర్జయేత్। రుద్రేణ భుక్త నిర్మాల్యం। న తథా దేవతాంతరైః। నైవేద్యం విష్ణునా భుక్తమ్। అమృతం చాన్య దైవతైః। నిర్మాల్యం చ నివేద్యం చ। భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్।

శివ పురాణే

నిర్మాల్యం నిర్మలం శుద్ధం। నిర్మలత్వా దనిందితమ్। తస్మా దభోజ్యం నిర్మాల్యం। ప్రాకృతై రశివాత్మభిః। లోభా న్న ధారయే చ్ఛంభో। ర్నిర్మాల్యం న వ భక్షయేత్। నిర్మాల్య లంఘనా చ్ఛంభో। స్సిద్ధి భ్రంశోభి జాయతే। జిహ్వాచాపల్య

సంయుక్త । శివసంస్కార వర్జితః। శివ నిర్మాల్యభోగీ చ। రౌరవం నరకం వ్రజేత్। ఇత్యనేన వాక్యేన పరమేశ్వరం నిర్మాల్య నిషేధః ప్రాక్కృతానాం శివార్చన రపి తానా మేన శివార్చకానాం నిషేధాయన భవతి। ఏవ మాదినిషేధ వాక్యానాం। తాత్పర్య మజానంతో వైదికశైవా । కేచన పరమేశ్వరస్య ప్రసాద మభోజ్య మస్పృశ్య మధార్య మితి వదన్తి। సామాన్య విధే ర్విశేషవిధి ర్బలవానితి వచనాత్ ప్రవృత్తిర్ వచనాన్నివృత్తి వచనస్య ప్రామాణ్యమితి తన్నిషేధ వాక్యానిచ ర కాని క ని చిత్ వచనాని కథ్యన్తే। అభోజ్య ప్రతిపాదో యం। అశుచి మవలంబతే। శుచిభి ర్భోజ్య మన్నాది నిర్మాల్యమితి। కామికే॥ అశుద్ధాత్మాశుచి ర్లోభా। న్మద్భుక్తం పావనం పరం। భక్షయ న్నాశమాయాతి। శూద్రోప్యధ్యయనా దివ। తథా

శివధర్మే

నిర్మాల్యం ధారయే న్నిత్యం। భక్త్యా లోభాన్నధారయేత్। నిర్మలత్వాచ్చ నిర్మాల్యం। మలదేహీ న ధారయేత్। సర్వదా శుద్ధిరహితానాం శుద్ధవస్తూపభోగో దోషాయ భవతీత్యయమేవార్థః। శ్రుతి స్మృతి పురాణేషు సర్వత్రోద్ఘోష్యతే। ఆదిత్య పురాణే- శూద్రస్య వేదాధ్యయన మగ్రజా గ్రహణం తథా।

మానవపురాణే

న స్పృశే త్పాణి నోచ్ఛిష్టం। విప్రో గో బ్రహ్మణానలాన్। న చాపి పశ్యే దశుచి। స్స్వస్థో జ్యోతి ర్గణాన్ దివి। యథా కామికే॥ నైవేద్య మ్మహ దుచ్ఛిష్టం। భుంక్తే ప్రత్యహ మాదరాత్। సోపి మత్సదృశః ప్రోక్తః। చరుభుగ్య స్తథా భవేత్।

ఆపస్తంబ సూత్రే

అగ్ని ర్వై దీక్షితః తస్మా దేనం నోపస్పృశేత్। ఇతి దీక్షితాది స్పృష్టివత్। యథా మాననేపి। వటాశ్వత్థార్క పర్ణేషు। కుంభి లిందుక పర్ణయోః। పలాశ పద్మ పత్రేషు। భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్। ఇత్యాదిభి ర్వచనైః సర్వ ముదాహృతం। ఏత ద్యుక్తం భవతి। వచనతో న్యాయతోస్య। నిర్మాల్య్య పవిత్రత్వ సిద్ధిః। దీక్షితస్య స్పర్శనవత్। జ్యోతిర్దర్శనవత్। పలాశాది పత్ర భోజనవత్। న ప్రతిషేధో న విరుద్ధ ఏవ। అత ఏవ నిర్మాల్య మతిశుద్ధతయా భోజ్యమేవేతి। సర్వ మనవద్యం హృద్యం చ। ఏవం తర్హి శివైకశరణానాం। వీరశైవానామపి న్యాయ గర్భిణీ ఫణితి రాయుష్మతాం శ్రవణ పదవీమియ మవగాహతామితి। అథ విధానం దర్శయతి। భోగమోక్షార్థిభి స్సేవ్యమితి పౌరాణికా జగుః। భోజ్యం ప్రశాంత చేతస్కైరితి।

శైవాగమే

పురాణానాం ప్రమాణం చ। సర్వ సమ్మతమేవ చ। వచన ప్రామాణ్యావాదినాం। వహ్నెరేవ సంతోష ఇతి కాని చిద్వచనాని ప్రదర్శితాని। ఇదానీం తు నిర్మాల్యానుప భోగే బాధకత్వ మాహ। ప్రక్షిప్తే రుద్ర దైవత్యై హవిషి శ్రుతిశాలిభిః। నిర్మాల్యదా న దోషేణ। వహ్నిరప్యశుచి ర్భవేత్। రుద్రః పశూనా మధిపతి రితి మంత్రేణ హుతం హవీరూపం నిర్మాల్యం యది భగవా నగ్ని రాదధీత। అశుచిరపి స్యాదేవ। స్కాన్దే

అశుచి ద్రవ్య సంస్పర్శా త్స్వయ మప్యశుచి ర్భవేత్।

తాత్పర్య సంగ్రహే

సోమం త్వ దర్ధ మను శుశ్రుమహాయమాన। మాలంబనం పశుపతే నియతం పశూనాం। గవ్యం చ వాగవి సదైవత మధ్వరేషు। చండీశ్వరేణ సహనాకసదాం వివాదః।

యజుర్వేదే

అయం సోమః కపర్దినే మృతం వర్షపతే మధ్వితి మహేశ్వర శేషత్వ ముక్తం। సోమస్య రుద్రాయ గామిత్యాహ। రౌద్రా వై గౌః రౌద్రం గవీతి గవ్యస్య ఇమం పశుం పశుపతే। అద్య బధ్నామీతి పశూనాం। ఏతదేవ వివృణోతి।। యథా స్కాన్దే- అశూద్ర ద్రవ్య సంస్పర్శే త్స్వయమప్య శుచి ర్భవేత్।

తాత్పర్య సంగ్రహే

ఉత్పత్తితః శివగృహీత సమన్వయస్తే। సోమః పశోర్గవివ సన్తి హవీంషి యాని। దేవాః పశోర్హవిషి భాగ మనుజ్ఞయాతే। గృహ్ణన్తి తద్వదితరేష్వపి కల్పనీయం। అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి। జుష్టం దేవానా మిద మస్తు హవ్యం। అపి చ।। ఆవో రాజాన మధ్వరస్య రుద్ర ఇతి। గాథపతిం మేధపతిం రుద్రమిత్యధ్వర రాజస్య ప్రసాద సేవనయా। ఆహవనీయాగ్నేశ్చ హవిర్భాగాభీప్సయా ప్రాప్తానాం విష్ణ్వాది దేవతానాం అశుచిత్వం న భవతి కిం। నను మాస్తు రుద్ర భుక్తాన్న విషయత్వం నిషేధ వచనానాం రుద్రస్వామి కాన్న విషయత్వ మస్తీత్యత ఆహ। సర్వమన్నం హి రుద్రస్య స ఏవాధిపతి ర్యతః। తన్నిషేధధియా నిత్యం యో భుంక్తే కో విశిష్యతే। సర్వమప్యన్నం రుద్రస్వామికమేవ। తథా చ శ్రుతిః।।

శతరుద్రీయే

భువన్తయే వారివస్కృతా యౌషధీనాం పతయే నమో నమః। బభ్లుశాయ వివ్యాధినేన్నానాం పతయే నమో నమః। ద్రాపే అంధ సస్పతే రన్నపతేన్నస్య నో దేహి। యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్సుయ ఓషధీష్వితి। అతః కారణాదస్యైవ అన్నపతిత్వే సిద్ధే తన్నిషిద్ధ మన్నం భోక్తు మనిచ్ఛతా మశుద్ధాత్మనా ముపరి స్థూల దోష పాషాణా పతే యురి త్యుపవాస ఏవ తేషా మవశిష్యత ఇతి॥

యజుర్వేదే

యదేక మవ్యక్త మనంతరూపం। విశ్వం పురాణం తమసః పరస్తాదితి। విశ్వరూపాత్ పరమేశ్వరా దుత్పన్న షడ్రసోపేత షడ్విధాహార జల కుసుమ జాతాని సర్వాణ్యపి దేవ ప్రసాద లబ్దాని భవేయుః। తస్మా త్పరమేశ్వరాన్న కించిదిహ విద్యతే। యల్లోకే యోగ్య పదార్థ జాత ముపయుజ్యతే తద్దేవేభ్యో దీయతే। తస్మా దనర్హ మీశస్య నైవేద్య మిత్యాది వాదో వ్యర్థ ఇతి సమర్థతమ్। తథా న భవతి చేత్। పరమేశ్వర శిరో నిర్మాల్య భూతకళానిధి కళా స్సర్వేసురాః। పురందరాదయో భుంజన్తి। తేనైవ అమరలోక పూజ్యాశ్చ జాతాః। అపి ఎ శివ నిర్మాల్య భూత సుధాకర కళాసార ప్రసాదిత సుధారసాభిషిక్త వ్రీహి జాతాని కథం దేవతా యోగ్యాని భవన్తి కథం తారమ్రుషయో నిషేవన్తే। శివో మే పితా ఇతి ముఖా ద్వాచయతి। ఈశ్వరముఖ నిసృత విఘసీ భూతై ర్వేదై రాగమైశ్చ శబ్దరూపై ర్జగదిద ముత్పద్య తే। యథా వేదాంతేషు। శబ్ద వివర్తం జగదేత ప్రపంచ రూపమితి ప్రతిపాదితం। తతశ్చ పరమేశ్వర ముఖ నిర్గత శబ్దరూపస్య ప్రపంచస్య। సర్వేస్మి న్కర్మణ్య నర్హతా స్యాత్। సకలస్య శబ్ద వివర్త భూతస్య వస్తునః శివోప భుక్తప్రసాదతయానర్హత్వాత్। అపి చ॥ భాస్కరస్యేశ్వరో దేవ ఇతి యో మండల పతిర్ య ఏషోంత రాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష ఇతి। సూర్యస్యాంతర్భావ స్థితః పరమేశ్వర ఏవ । సోపి సకల పదార్థ జాతా ద్రసమాదత్తే।

శ్రుతిః ।

యో సౌ తపన్నుదేతి ససర్వేషాం భూతానాంప్రాణానాదాయో దేతి। తస్య భూతానాం పదార్థానాం రస మాకర్షతీత్యర్థః। భూతానాం వాయ్వాదీనాం తత్సంభవాత్। తస్మా త్పరమేశ్వర భుక్త శిష్టాన్యనర్హాణి కథం భవేయుః॥

మహోపనిషది

అప ఏవ ససర్జాదౌ తా సువీర్య మపాస్సృజత్। అతి ఆపో నారా నరో రుద్ర ఇతి జలమపి శివజాతమితి। శ్రుతిః। ఆపో వా ఇదగ్ం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాపః ప్రాణా వా ఆపః పశవ ఆపోన్న మాపోమృత మాపః సమ్రాడాపో విరాడాపః స్వరాడాపశ్ఛందాగ్ంస్యాపో జ్యోతీగ్ంష్యాప స్సత్యమాప ఇతి। తస్మాత్సకల జలం పరమేశ్వర చరణ కమలాభిషిక్త ప్రసాదిత ప్రవాహ రూపమేవ। తతశ్చ విశ్వ విశ్వంభరా స్థలే స్థితాని తీర్థ జలాన్యసేవ్యాని భవేయుః। తతశ్చ తీర్థస్నాతే తీర్థే తేషాం ప్రావేశయన్। ఇత్యాది శ్రుతయః। ప్రమాణపద మతిక్రమ్య వర్తేరన్। అపి చ। ముఖా ద్వాహోగ్నిరితి పరమేశ్వర జాతోగ్నిః తతశ్చ తత్పాక పరినిష్పన్నం రుద్రోపభుక్త మేవ స్యాత్। తతశ్చ రుద్రాగ్ని పక్వాన్నేన దేవతోపహార వైశ్వదేవ ప్రాణాగ్నిహోత్ర హోమా తిథి సంతర్పణాదయో న ధర్మా సంభవేయుః। తత స్సర్వమన్నం రుద్రోచ్ఛిష్టం తేన దాన హోమయో రనర్హతా స్యాత్। అపి చ॥ నాసికాభ్యాం ప్రాణాద్వాయురితి। నాతః ప్రాణో నిశిరోమయో భూరితి తచ్చైతన్య స్వరూపేణ శంభునా గృహీత సకల పరిమళాని సకల ప్రసూనాని పత్రాణి పూజార్థ మనర్హాణి సంభవేరన్। అపి చ ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానాదిత చైతన్య స్వరూపస్య పరమేశ్వరస్య। శ్రద్ధాయాం ప్రాణేని విష్టోమృతం జుహోమి శివో మావిశ ప్రదాహాయ ప్రాణాయ స్వాహా। శ్రద్ధాయామపానేని విష్టోమృతం జుహోమి శివో మావిశ ప్రదాహాయ అపానాయ స్వాహా। శ్రద్ధాయాం వ్యానేని విష్టోమృతం జుహోమి శివ మావిశ ప్రదాహాయ వ్యానాయ స్వాహా। శ్రద్ధాయా ముదానేని విష్టోమృతం జుహోమి శివో మావిశా ప్రదాహాయ ఉదానాయ స్వాహా। ఇతి పంచమంత్ర ర్దత్తం హవి, పరమేశ్వర ప్రసాదో న భవతి కిం। తత్ప్రసాద భూతాన్నం బాహ్యాగ్నౌ ర్హోమ ఉజ్యతే కిం। తతః పరమేశ్వరావ్యాప్తం పరమేశ్వరానుభుక్తం పరమేశ్వరాప్రసాదం న కించి ల్లోకే యోగ్య పదార్థజాతమస్తి। తస్మా దీశ్వరస్య నైవేద్యం పాదోదకం నిర్మాల్యం చ నోపభోజ్యమితి వచనజాతం శ్రవణయోగ్యం న భవతి। మనుభవ స్మతేపి తచ్ఛివాన్నం తస్మై శివాయ కిమర్థం సమర్పణీయ మిత్యత్రాహ॥

శైవే

శివస్వామిక మేవాన్నం। శివాయ వినియుజ్యతే। వినియోగోపచారేణ।

సంతుష్యతి సదాశివః। యథా హి రాజకీయ పురుషః తదీయమేవ వస్తు తస్మై రాజ్ఞే సమర్ప్య తుష్టేన తేన రాజ్ఞా తుష్టో భవతి తద్వదితి భావః॥

బ్రహ్మాండ పురాణే

సర్వలోకైక నాథస్య శంభోః కః కిం ప్రయచ్ఛతి। ఉపచార ప్రియ శ్శంభు స్తే నైవాయం ప్రసీదతి। ప్రసాదానుభవ స్యైవ। మహత్త్వం ప్రతిపాదితం। ఇదం పవిత్ర మమల। మఖిలాగమ చోదితమ్। వేద వేదాంగ తత్త్వజ్ఞైః పవిత్రం పరిభాషితం। ఇతిహాసే శివాచార। సారభూత ముదాహృతం। నానాపురాణ వేదేషు। రహస్యం పరిభాషితం। ఇమం ప్రసాదం భుంజానో। విరించిః కిల జైమినేః విష్ణుః పరశు రామోపి। శివేన పరిదీక్షితౌ। పాదోదక ప్రసాదాన్నం। నిర్మాల్యాన్న నిషేవకౌ। వసిష్ఠోపి గరిష్ఠో భూ। త్ప్రసాదస్య ప్రభావతః ప్రసాద సేవనా జ్జాతో। విశ్వామిత్రో మహామునిః। పాణినశ్చ కణాదశ్చ। కపిలో గౌతమాదయః। ప్రసాద సేవనా ద్ధ్యానా। దర్శనా ద్ధారణాదపి। జాతా దర్శనకార్తారః పావయన్తి జగత్రయం। నిర్మాల్యం దేవదేవస్య । చాంద్రాయణ శతాధ్వరం । తస్మా త్పాదోదకం పేయం। ప్రసాదాన్నం చ భుజ్యతాం। యథా

కామికే

భక్షయే ద్యో నరో భక్త్యా । పవిత్ర మతిశుద్ధిదం। శుద్ధాత్మా బ్రాహ్మణ స్తస్య । పాపం క్షిప్రం వినస్యతి। అస్మిన్నర్థే నానా శ్రుతయ స్సన్తి॥

ఋగ్వేదే

త్వా దత్తేభీ రుద్ర శంతమేభి శ్శతం హి మా ఆశీయం భేషజేభిః। అస్మ ద్వేషోవితరంమిత్యంహోవ్యమీవా శ్చాదయ స్వావిషూచీరితి॥

యజుర్వేదే శతరుద్రీయే

యచ్ఛంచ యోశ్చ మనురాయ జేపితా। తదశ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతౌ। అపి చ। ఐలబృదాయవ్యృధః। ప్రదేశాన్తరే। రుద్రేణాన్న మమృతం దేవా వై భోక్తు కామా వేదాశ్చ కామయన్తే। అస్యార్థః। అద భక్షణ ఇత్యస్మాద్ ధాతోః కర్మణి నిష్ఠాయా మన్నమితి రూపం నిష్పన్నం। యేన మరణం న విద్యతే తదమృతం రుద్రేణ పరమేశ్వరేణాన్న మమృతం తస్మా త్కారణాత్ దేవా వై భోక్తు కామాః। వేదాశ్చ కామయన్తే తదమృత మనుభవితు మభిలషంతీత్యర్థః। కించ మధ్యమ

పిండం పత్నీం ప్రాశయేత్। అత్ర రౌద్రస్య। విప్రేణ దత్తస్య పుత్రార్థం పత్న్యాః ప్రాశన విధానాత్। పుత్రోత్పత్తి ర్భవతీత్యవగమ్యతే। ఆదత్త పితరో గర్భం కుమారం పుష్కరస్రజం। ఇతి మంత్రలింగబలేన తస్య మంత్రస్య అయమర్థః। హే పితరః అస్యాః పత్న్యాః పుష్కరస్రజం కుమారం గర్భం ఆదత్త ఉత్పాదయంతు।

లైంగే

ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రాః। శివతంత్రానుసారిణః। సముద్ధరన్తి తే గోత్రం। రజ్జుః కూపా ద్ఘటం యథా। శివతంత్రానుసారిణః। పుత్రస్సర్వేభ్యో వైశిష్ట్య కథనాత్। శివమంత్రానుసారిణం శివాచార సంపన్నం। కులోద్ధారకం పుత్రం యథా ఇయం లభేత్। తథా విధ కుమార యుక్తం గర్భం భవన్త స్సంపాదయంత్వితి తాత్పర్యార్థః। అతః రుద్ర సమర్పితోపభోగేన సర్వలక్షణ సంపన్నో పుత్రో భవతీతి శ్రుతే రభిప్రాయః। యథా లింగపురాణే। వ, రుద్రార్క రూపేభ్యో। మధ్య పిండస్తు పుత్రదః। వేదోక్తం రుద్రనిర్మాల్యం। కిం పున ర్బహుభాషణైః। ఇతి పురాణ వచనాత్పుత్రాదికామికానామపి వేదోక్త శివలింగ ప్రసాదోపభోగేనైవ తత్తదైహిక ఫలసిద్ధి ర్భవతి।

తాత్పర్యసంగ్రహే

దేవ నికాయే దేవస్యైవ బ్రాహ్మణత్వం బ్రాహ్మణోపాస్యత్వం చ। ప్రపదమంత్ర సిద్ధమిత్యాహ। త్వం బ్రాహ్మణ స్త్వ దుపధ నవమేన కార్యం। తద్బ్రాహ్మణై స్త్వ దితరా న భవంత్యుపాస్యాః। అబ్రాహ్మణో న పరవర్ణ నిషేవనేన సంభావ్య ఏవ యదినః। ప్రపదం ప్రమాణం। ప్రపదాఖ్యో మంత్ర స్సామవేదే యథా। త్వం దేవేషు బ్రాహ్మణోస్యహం మనుష్యేషు బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణోవై బ్రాహ్మణ ముపధావత్యుపత్వాధావామీతి। య ద్బ్రాహ్మణ స్త్వమసి నాకసదాం నికాయే తుభ్యం నివేదిత మభోజ్యమితి స్మృతి ర్హి। ఉచ్ఛిష్ట మీశ్వర విశిష్ట ముత ద్విజానాం భూమౌ నఖేయ మథవాంభసి మజ్జనీయమ్। న చోచ్ఛిష్టం కుర్యా దశక్తో భూమౌ నఖనే దప్సు ప్రవేశయే దితి శక్తోపి ఉచ్ఛిష్టం న కుర్యాత్। ఆపస్తంబే నోక్తం దర్శితం। భూమౌ నఖేయ మధవాంభసి మజ్జనీయమితి। మనుష్యేషు బ్రాహ్మణో యథా। విశిష్టో భవతి। తథైవ వేద బ్రాహ్మణ నికాయే మహా బ్రాహ్మణః పరమేశ్వర ఏవ విశిష్టః। తస్మాత్కారణా ద్దేవతాంతర నివేదితమపి బ్రాహ్మణానా మభోజ్య మిత్యాహ। అస్మిన్నర్థే

శైవ సంహితాయాం

శంభోర్నిర్మాల్యకం శుద్ధం। భుంజియాత్సర్వతో ద్విజః। అన్య దేవస్య నైవేద్యం। భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్।

స్కాన్దే

ప్రసాద మన్యదేవస్య। భుక్తం తత్కిల్బిషం భవేత్। శివస్యైవతు నిర్మాల్యం భక్త్యా ధార్యం ద్విజాతిభిః। ఇత్యాది నానా వచన ప్రామాణ్యాత్। బ్రాహ్మణానాం పరమేశ్వర ప్రసాద ఏవ విశేషేణ భోక్తవ్యః।

జాబాల శాఖాయాం

రుద్రేణాత్త మశ్నంతి। రుద్రేణ పీతం పిబన్తి। రుద్రేణాఘ్రాతం జిఘ్రన్తి। తస్మాద్బ్రాహ్మణా ప్రశాన్త మనసో విద్వాంసో నిర్మాల్య మేవ భక్షయన్తి నిషేవంతే నిర్మాల్యమేవాశ్నీయాత్। తతశ్చ పరమేశ్వర భుక్తనైవేద్యోపభోగేన సకల పురుషార్థ సామగ్రీ లభ్యత ఏవ।న శంకనీయమ్। అస్మిన్నర్థే॥

స్కాన్దే

శిష్టా శ్శాన్తాశ్చ రుద్రేణ। భుక్తమేవ హి భుంజతే। ఘ్రాతమేవ హి జిఘ్రంతి। పీతమేవ పిబన్తి చ।

కఠ శాఖాయాం

త్రిగుప్తాతమశ్నీయా ద్యది నాప్నోతి శివార్పితమ్। తదేవోప భుజ్య। క్రిమిం భక్ష మలం భక్ష అధోగచ్ఛ అధోగచ్ఛ॥

పాద్మే

అసమర్ప్య పదం శంభోః। భుంక్తే ఖాదతి పాతి చ। శ్వమాంస మస్థి మూత్రం చ। భుంక్తే ఖాదతి పాతి చ। నిర్వికల్పధియా శంభోర్। భుక్తోచ్ఛిష్టాన్న పానకమ్। యో భుంక్తే సగణాధీశో। యావజ్జీవం ప్రతిజ్ఞయా। తత స్స్వయం చ భుంజీయా। చ్ఛుద్ధమన్నం యథా సుఖం।నివేదితం చ దేవాయ। తచ్ఛేషం చాత్మ శుద్ధయే।

సూతసంహితాయాం

స్వేష్ట లింగస్య యద్దత్తం చరుకం తన్న సంశయః। తత్ప్రాశయే త్స్వయం ప్రాజ్ఞో। నాన్యస్మై సతు దాపయేత్। న దద్యాద్గో జలాదిభ్యో దద్యా చ్చేన్నరకం వ్రజేత్।

శివధర్మే

నిర్మాల్యం ధారయే న్మూర్ధ్ని। నైవేద్యం చాపి భక్షయేత్। తత్ప్రసాదోదకం పీత్వా। గాణాపత్య మవాప్నుయాత్।

స్వచ్ఛన్ద లలిత భైరవే- పరమేశ్వర కుమార సంవాదే

నిర్మాల్యధారణా త్పుత్ర। సాలోక్యం లభతే నరః। పాదోదకస్య పానేన। సామీప్యం భజతే సదా। మత్ప్రసాదోపభోగేన। సారూప్యం ప్రతిపద్యతి। ప్రసాదోదక పానేన। మత్సాయుజ్య మవాప్నుయా "త్।నాన్యస్య తపస శ్శక్తి। స్తవ బాలస్య విద్యతే। రహస్యం తదిదం పుత్ర। సులభం కురు వత్సతే। కిం చ॥

హరివంశే- పురుహూత నారద సంవాదే

కదాచి దీశ పాదాంబు । నిర్మాల్యం పరమేశితుః। పావనం పన్నగేశేన। నిపీతం పుణ్య కారణమ్। తేన విశ్వంభరా భార। ధురీణత్వ మవాపసః। భోగీశ్వరత్వ మచల। మీశభూషణతాపి చ। సర్వజ్ఞతా చ సంజాతా దేవేంద్ర నహి సంశయః। సాక్షాత్ప్రసాదభోగేన। భక్తో య ల్లభతే ఫలమ్। తద్వక్తుం నహి మే శక్తి। ర్న గిరో న గిరాంపతేః।

ఈశాన సంహితాయాం- ఉమామహేశ్వర సంవాదే - దీక్షాప్రకరణే

కిం దీక్షయా కిం తపసా। కిం ధ్యానేన జపేన కిం। శృణు దేవి వరారోహే। మద్భుక్తం యది భుజ్యతే। శిరసా ధారయే ద్భక్త్యా। యో నిర్మాల్య మలోభతః। అహమేవ ధృత స్తేన। సోమ స్సోమకలాధరః। నిర్మాల్యం ధారయే ద్భక్త్యా। శిరసా పార్వతీపతేః। రాజసూయ సహస్రస్య। ఫలం ప్రాప్నోతి నారద। శిరసా శివ నిర్మాల్యం। భక్త్యా యో ధారయే ద్యది। అశుచి ర్భిన్న మర్యాదః। సర్వావస్థాం గతోపి వా। సర్వదేవ ప్రయుక్తాత్మా। నియమైశ్చ బహిష్కృతః। తస్య పాపాని ఘోరాణి। నాశయత్యేవ శంకరః। మత్ప్రసాదోదకం పుష్పం। సదా ధార్యం మదాశ్రితైః।రోగిభిశ్చ విశేషేణ। విషదష్టైశ్చ యత్నతః। పృథివ్యాం యాని తీర్థాని। యానద్య సర్వదా శుభాః। మత్పాద స్థాపితా నిత్యం । తస్మా ద్ధార్యం ప్రసాదకమ్। పాదోదకం చ నిర్మాల్యం భక్త్యా ధార్యం ప్రయత్నతః। నతాన్ స్పృశన్తి పాపాని। మనోవాక్కాయజాని చ। నిర్మాల్య ధారణం శంభోః। ప్రసాదోదక సేవనమ్। ప్రసాద భోజనం చేతి। ప్రత్యేకం పాతకాపహమ్। నిర్మాల్యం శిరసా ధృత్వా। భుక్త్వా

నైవేద్యమేవ చ। తత్ప్రసాదోదకం పీత్వా। గాణాపత్యం లభే ద్ధ్రువమ్। నిర్మాల్యం పరమం పుణ్యం। నైవేద్యం పాపనాశనమ్। బ్రహ్మచారి గృహస్థానాం। యతీనాం భుక్తి ముక్తిదమ్। నిర్మాల్యం పరమానందం। నిర్మాల్యం శుద్ధదైవతమ్। నిర్మాల్యం పరమం జ్ఞానం। నిర్మాల్యం పరమామృతమ్। నిర్మలత్వాచ్చ నిర్మాల్యమ్। నృణాం నైర్మల్య కారణమ్। అనివేద్యం తు భుంజానో। నరో భక్షతి కిల్బిషమ్। పత్రం పుష్పం ఫలం తోయ। మన్నపానాద్య మౌషధమ్। శివార్పితం వినా భుంక్తే। భుంక్తే సద్యో హి కిల్బిషమ్। యద్యదాత్మ హితం లోకే। తత్త ద్ద్రవ్య మవంచయన్। శివలింగార్పితం కుర్యా। త్తత్ర తుష్యామి పార్వతి। శివోపభుక్త నిర్మాల్యమ్। పవిత్రం పాపనాశనమ్। తస్మా ద్భుక్త్వా చ పీత్వా చ। శివేన సహమోదతే। ఇహ త్రివిధప్రసాదః। తల్లక్షణాభిధాన పుర స్సర మవాంతర భేద మాహ। ప్రసాదం త్రివిధం ప్రోక్తం। శుద్ధం సిద్ధం ప్రసిద్ధకమ్। శుద్ధం లింగముఖత్త్యక్తమ్। సిద్ధం తు చర వర్జితమ్। ప్రసిద్ధం చగురో ర్భుక్త। మిత్యేతత్ త్రివిధం స్మృతమ్।నిత్యం వైదికశైవేన। సేవ్యతే లింగసేవితమ్। తత్వార్థం వీరశైవేన। సేవ్యతే చర సేవితం। తథైవోభయ శైవేన। సేవ్యతే గురు సేవితమ్। నిర్మాల్య సేవనం తద్వ। త్పాదోదక నిషేవనమ్। ప్రసాద భోజనం చేతి। ప్రత్యేకం పాపనాశనం। ప్రసిద్ధ ప్రసాద విషయే బోధాయనః। గురుదేవోచ్ఛిష్ట ప్రసాద పాద ప్రక్షాళిత పాదతీర్థ గ్రహణ ముఖేన దీక్షా న్యాయమాహ। పాదోదకం పాపహరం। నిర్మాల్యం చైహికప్రదమ్। గురో ర్భుక్తం సదాకాల। మాముష్మిక ఫలోపదమ్। యద్యదాత్మోపభోగ్యం స్యా। త్తత్త ద్రవ్య మవంచయన్। నివేద్య గురవే భక్త్యా। తదాజ్ఞాపాలకో భవేత్। కర్మణా మనసా వాచా। గురూణాం భక్త వత్సలః।.శరీర ప్రాణ మర్థం చ। సద్గురుభ్యో నివేదయేత్। త్రివిధార్పణేన కిం లభ్యతే। శరీర నివేదనా ద్గురు ప్రసాదం లబ్ధవాన్ ప్రాణనివేదనా ల్లింగ సంబంధిత్వం లబ్ధవాన్ అర్థ నివేదనాత్। జంగమభక్తిం లబ్ధవాన్ తథా న భవతి చేత్। శరీర వంచకస్య ప్రసాదసేవా సౌఖ్యం న భవతి। ప్రాణ పంచకస్య తల్లింగ సంబంధపదం న భవతి। అర్థ వంచకస్య తదపరావతార జంగమ పరిచర్యాఫలం న భవతి। అస్మిన్నర్థే॥

శైవే

మత్ప్రసాదోపభోగీస్యా। న్మద్భక్తానాం చ వంచకః। కుంభీపాకేషు ఘోరేషు।

పచ్యతే చ న సంశయః। అత ఏవ ఇత్థమువంచకస్య భక్తస్య కదాపి ద్వౌర్గత్యం న భవతి। తస్యోదాహరణ మాహ। నోపకర్తుం స్థితం ద్రవ్యం। కిం తు తత్కాల సంభవమ్। కిమస్తి లతా వృంతస్య। మందమారుత సంగ్రహః। అతః కారణా త్తత్తదవంచకస్య యథా వా త్రివిధాత్మికా భక్తి స్సదాకార్యా। స్పర్శనా దధికం మన్యే। గురుపాదసరోరుహః। దర్శనం కురుతే స్వర్గమ్। గురోరాత్మసమం హితమ్। లౌకికానాం తథాన్యేషా। మపి ముక్తి ర్న విద్యతే। పాషండినోపి ముచ్యన్తే। గురోశ్చైవ ప్రసాదతః। సిద్ధప్రసాదః।

యజుర్వేదే

యే సథాం పథిరక్షయ। ఐలబృదా యవ్యుధః। అస్యార్థః॥ యే పథాం పంథానం రక్షంతీతి పథి రక్షయః సన్మార్గస్య ప్రవర్తకాః। ఛందసి। వనసనరవ రక్షణ పధో ఇ ప్రత్యయః ఐలబృద ఇతి ఐలభృతః। ఇలా అన్నం తస్య సమూహో ఐలః। తద్భక్తేభ్యో దేయం। యే తత్ బిభ్రతి తతః తే ఐల భృతః ఇత్యుచ్యన్తే। అయం వర్ణ వ్యాపృత్యా। అభయం। యే వ్యధన్తి తే అయవ్యుధః। వ్యచ్ఛబ్దస్య ధాతుః రసన్నప్షరంభోపేక్షయో నా। యావత్ కించి దపి తత్తద్ద్రవ్యం తత్సర్వమ్। వ్యధన్తీతి అయవ్యుధః। ర। యే రుద్రలోకా దవతీర్య రుద్రా। మానుష్య మాశ్రిత్య జగద్ధితాయ। వరన్తి నానావిధ చారు చేష్టా। స్తేభ్యో నమ స్త్ర్యంబకపూజకేభ్యః। వ్యాళాకల్పావిషమ నయనా విద్రుమా తామ్రభాసో। జాయా మిశ్రా జటిల శిరస శ్చంద్రరేఖావతంసా। నిత్యానందా నియత లలితా స్నిగ్ధ కల్మాష కంఠాః। దేనా రుద్రా ధృత పరశివాస్తే భవిష్యన్తి భక్తాః। అత ఏవ శివోపభుక్త సద్గంధ వస్త్రాలంకర ణాదికమ్। అనుభుంక్తే గణోచ్ఛిష్టం। సోపి మాయాంతరిష్యతి। లింగద్వయ ప్రసాదం చ। యో భుంక్తే శ్రద్ధయాన్వితః। తదీ యోచ్ఛిష్ట మాసాద్య। సర్వేయాన్తి పరాంగతిమ్। చరాచర ప్రసాదాన్నం। భుక్తం తచ్ఛేషధారిణామ్। చరాచరాణాం భూతానా। మపి ముక్తి ర్భవే ద్ధ్రువమ్। సకృ ల్లిఙ్గ ప్రకోచ్ఛిష్టమ్। స్వదేహే యస్తు లేపయేత్। వజ్రకాయ స్స భవతి। శివేన సహ మోదతే। తస్యోదాహరణమాహ।

మహాభారతే- అనుశాసన పర్వణో

దూర్వాసోచ్ఛిష్ట భక్తస్య। పాదబాహ్యాంగ లేపనాత్। సహసా వజ్రకాయత్వం। ప్రాప్తవా న్నిష్ణు రవ్యయః।

ముండకోపనిషది

తేన సహభుంజీత తేన సహ భుంజీతేతి। శివానుభూత మఖిలం నిర్మాల్యం పరిభక్ష్యతే। భోజ్యం ధార్యమితి। ద్వేధా షడ్విధం కైశ్చిదిష్యతే। దేవ స్వం దేవతా ద్రవ్యం।నైవేద్యం చ నివేదితం। చండద్రవ్యం బహిః క్షిప్తం। నిర్మాల్యం షడ్విధం తథా। దేవ స్వం గ్రామ భూమ్యాది। దాసీ దాస చతుష్టయం। హేమరౌప్యం చ రత్నాది దేవ ద్రవ్యమితి స్మృతమ్। యత్సంకల్ప్యంతు దేవాయ। పత్రం పుష్పం ఫలం జలం। అన్నపానాది తత్సర్వం ।నైవేద్యమితి కీర్తితం। ఏతత్త్రివిధనిర్మాల్య మనర్హమితి కథ్యతే। ప్రమాదా ద్భోజనం కుర్యా। ద్భూమే ర్భ్యేక మంగుళమ్। కించి ద్ద్రవ్యాపహారేణ। రౌరవం నరకం వ్రజేత్। శివోపభుక్తస్రగ్గంధమన్నపానాదికం తథా। నివేదితమితి ప్రోక్తమ్। సర్వపాపహరం పరమ్। బాణలింగే చరే లోహే। రత్నలింగే స్వయంభువి। ప్రతిమాసు చ సర్వాసు। న చండోధికృతో భవేత్। స్థాపితే విధినా లింగే। సర్వదేవాసురై ర్నరైః। ఏత త్త్రివిధ నిర్మాల్యే। చండీశోధికృత శ్శివే। బహిః క్షిప్త మనర్హం హి । అన్య ద్రవ్యత్వ కారణాత్। పిశాచానాం చ సర్వేషా। మధికారో హి సర్వదా। ఇతి షడ్విధ ప్రసాదేషు నివేదిత ప్రసాద ఏవ భోక్తౄణా మర్హో భవతి। తం నివేదిత ప్రసాదం ద్వివిధ మాహుః। భోజ్యం ధార్యం చేతి। భోజ్యమితి భక్ష్య లేహ్య పేయాదీనా ముపలక్షణమ్। యథా

స్కాన్దే

నిర్మాల్యం ద్వివిధం ప్రోక్త । మన్నం పానం చ భూషణమ్॥

లైంగే

ఫలం పుష్పం సుగంధం చ। వస్త్రాణ్యాభరణాని చ। లింగార్పితం చ స్వీకుర్యా। దన్యథా కిల్బిషం భవేత్। భోజ్యం లేహ్యం చ చోష్యం చ। యచ్చ లింగార్పితం శుభమ్। నో చేచ్ఛిష్టాన్న మిశ్రంతు। ప్రసాదో నిష్ఫలో భవేత్। బహ్వపిస్తోక మేవాపి। శిష్టాన్నేన విమిశ్రితమ్। అనర్పితం చ భుంజాన। స్స ఏవోన్నతకిల్బిషీమ్। అస్మి న్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి। నిర్మాల్యమేవ భక్షయన్తి। నిర్మాల్యమేవాశ్నియాత్। నిర్మాల్య మేవ నిషేవేత। ఇత్యాది శ్రుత్యాగమ వచన ప్రామాణ్యాత్। భాండ శిష్టాన్నాది పదార్థ జాతమపి వర్జనీయమ్। ఖాద్యాని చాదనీయాని। పేయాద్యన్నానియాని నై। తానిదేయాని శంభో ర్నైవాశ్నీయా ద్దాసభావతః॥

శ్రీ లైంగే

భోజ్యా లేహ్యాశ్చ చోష్యాశ్చ యేచ లింగార్పితాః పరే। లింగోచ్ఛిష్టం తు భుంజీత। ప్రసాదప్తి రుదాహృతా। ఇక్షుగండ ఫలాపూపా। ఖాద్యాని వ్యంజనాని చ। ప్రసాద మేవ భోక్తవ్యం। మత్స్య ద్విగ్ధ మాంస విట్సమం। ఇక్షు రంభాఫలాదీని। సఖండాని నివేదయేత్। ద్రాక్షా ఖర్జూర చూతాదీ। న్యఖండాని నివేదయేత్। ఇత్యాది భక్ష్య భోజ్య లేహ్య పానీయ చోష్యాదీన చాన్యాని సకల పదార్థజాతాని చ। శివలింగస్యైక వారమేవ సమర్ప్య ప్రసాద ఏవ కార్యః। ఆత్మాపేక్ష పరిమితాన్న మేకవారమేవ లింగభాజనే నిక్షిప్య ప్రత్యేకం పదార్థాని స్వేష్టలింగస్య సమర్పణం కర్తు మనర్హ మితి కేచన వదన్తి తథా న భవతి। స్వకీయ గురు లింగాభ్యవహార పరిమితాన్న మేకవార మేవ లింగభాజనే నిక్షిప్య। తల్లింగస్య ప్రత్యేక పదార్థై స్సమర్పితం భవతి చేత్। విరోధాయ న భవతి। తత్పదార్థార్పణ భేదమాహ। భక్ష్య భోజ్య లేహ్య చోష్య పానీయాని పయోదధి ఘృత తక్ర తైలాదిరసాని కందమూలఫల పత్ర శాక సూపాది వ్యంజనానిక్షీరోదన ముద్గోదన శాల్యోదనాది బహువిధోదనాని చ। అన్యాని షడ్రసోపేత పదార్థజాతాని తత్కాలోచిత యథా సంభవ పదార్థ జాతాని స్వేష్ట లింగభాజనే నిక్షేప సమయ ఏవ పాచక ముఖాత్। ఆకర్ణ్య తత్త త్పదార్థ నామాని అయం పదార్థః కటుతిక్తామ్ల మధుర క్షార కషాయాన్విత వ్యంజన మిశ్రితోప రస నామాని స్వకీయ శ్రోత్రేంద్రియ కరాభ్యాం స్వేష్ట లింగస్య శ్రోత్రేంద్రియస్య। సమర్పణం కృత్వా తత్ప్రసాద శబ్దం శ్రోతు మర్హో భవతి। తత్తత్పదార్థవాసితానుగతవాసనాః స్వకీయ ఘ్రాణేంద్రియ కరాభ్యాం స్వేష్టలింగ ఘ్రాణేంద్రియస్య। సమర్పణం కృత్వా తత్ప్రసాదవాసనా మాఘ్రాతు మర్హో భవతి। తత్తత్పదార్థ రూపాని స్వకీయ నయనేంద్రియకరణ స్వేష్టలింగ నయ నేంద్రియస్య సమరిపణం కృత్వా తత్ప్రసాదాలోకన మనుభవితు మర్హో భవతి। తత్త త్పదార్థ భావన సమయ ఏవ స్వకీయ మానసకరణైః స్వేష్టలింగాయ మనసి సమర్పణం కృత్వా తత్ప్రసాద భావన మనుభవితు మర్హో భవతి। తత్పదార్థ సంస్పర్శ సమ్మేళన సమయ ఏవ తన్మృదు కఠిన శీతోష్ణాని స్వకీయ కరోదరేణ స్వేష్టలింగ కరోదరస్య సమర్పణం కృత్వా తత్ప్రసాద స్పర్శన సుఖ మనుభవితు మర్హో భవతి। తత్తత్పదార్థ సమర్పణ సమయ ఏవ। కర్మణా మనసా వాచా త్రివిధే

సర్పితం శుభమ్। నోచే దసర్పితం భుంక్తే। ప్రసాదో నిష్ఫలో భవేత్। ఏవమాది వచన ప్రామాణ్యాత్। తత్త్రివిధార్పణం సర్వదా కర్తవ్యమేవ। తత్త్రివిధార్పణ భేదమాహ। పంచభక్ష్యాద్యన్నాని కందమూలఫలపత్రశాకాది నానా వ్యంజనాని పయోదధి ఘృతాది రసద్రవ్యాణి స్వకీయ కరతలేన తత్తత్పదార్థజాతాని పునః పునరభిమర్శన పూర్వకం స్వేష్టలింగార్పితం చేత్తత్తత్కార్మ క్రియాకృతం భవతి। తత్త ద్భక్ష్య భోజ్య లేహ్య పానీయ చోష్యాది పదార్థజాతాని మిశ్రితోప రసభేదాని నానావిధ సూపాని నానావిధ పక్వాన్నాని తత్కబలాంతర్గత స్నిగ్ధ పరంపరాణి। తత్త ద్వ్యంజన పిండిత ముద్గలాని ఫలాంతర్గత బీజ త్వగ్వృంత లతాది స్వీకార విసర్జన భేదాని। దీపితానల సూర్యచంద్రాతప ప్రభామిశ్రిత చ్ఛాయావాయవ్యం తైజస పార్థివ పరమాణు మిశ్రితావకాశ మిశ్రాణు మారుత బహిర్మారుతోప మారుత మిశ్రగంధ పుష్ప ఫల ధూప సౌరభ మిశ్రిత ధూపధూమపాకే। బాష్ప జలమిశ్ర పాక మిశ్ర రసమిశ్ర రాగమిశ్ర రూపమిశ్ర రుచిమిశ్రిత భేదాని। లింగోపభోగ భావనా పురస్సరం పర్యాయేణ స్వేష్టలింగార్పితం చేత్। మానస క్రియాకృతం భవతి। యద్యచ్ఛాల్యోదనాద్యన్నాని అపూపాది పక్వాన్నాని ముద్గాది నానాసూపాని తత్త ద్వ్యంజనాంత ర్వినిక్షిప్త సముద్రలవణాది లవణ శర్కరాది మధుర రస మరీచ్యాది క్షార తింత్రిణీ ఫలరసాద్యామ్ల ఏలాఘన రసాది నానాపరిమళ ద్రవ్యాని పునః పాకాన్విత వాసనా ద్రవ్య పయోదధిఘృతాది రసాని తత్కాలోచిత సథా సంభవ పదార్థజాతాని తత్తన్నామోచ్చారణ పుర స్సరం స్వేష్టలింగార్పితం భవతి చేత్। వాక్క్రియాకృతం భవతి। తత్త్రివిధార్ప ణానంతరం తత్ప్రసాద స్వీకార సమయే। రూపం సమర్పయే ద్ద్రవ్యరుచి మప్యర్పయే త్తతః। ఉభయార్పణహీనం చేత్ప్రసాదం నిష్ఫలం భవేత్। ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్। స్వకీయ జిహ్వేంద్రియ భాజనే తత్తత్పదార్థాంతర్గత రుచిం నిక్షిప్య మానసకరేణ స్వేష్టలింగ జిహ్వేంద్రియస్య। సమర్పణం కృత్వాతత్ప్రసాద రుచి మనుభవితు మర్హో భవతి। తస్యోదాహరణ మాహ।

బ్రహ్మాండ పురాణే - ఈశ్వర - పితామహ సంవాదే

నైవేద్యం పురతోన్యస్తం। దర్శనా త్స్వీకృతం మయా। రసాన్ భక్తస్య జిహ్వాగ్రా। దశ్నామి కమలోద్భవ। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్। శివైకనిష్ఠాపరై ర్వీరవ్రతాచార

నిరతైశ్శివభక్తైః జిహ్వాగ్రే ప్రాణలింగస్య యద్యత్కర్మణా వచసా పూర్వ సమర్పిత పదార్థరూపాంతర్గతరుచిం స్వజిహ్వాపేక్షానిచ్ఛయా సావధాన మనసా సమర్పితం తత్తచ్ఛివార్పితమేవ భవతి। తథైవ ఖలు ఘ్రాతస్పృష్టాదేరన్యస్మిన్। సత్యపి నిషేధే పాకదశాయాం పరిచారకై స్తథాకృత మపి దేవార్హమేవ భవతి। తథా

స్కాన్దే

సమాఘ్రాతం పరిస్పృష్టం। యథా దృష్టం మనీషయా। శివాయ కల్పితం వస్తు। న కించిదపి దుష్యతి। ఇతి తత్తత్పదార్థేషు స్వకీయా నపేక్షాసమర్పణాత్। తత్తద్రుచి సమర్పణం న విరోధాయ భవతి।

క్రియాతిలకే

శుద్ధశైవ ప్రసాదే చ। శుచిత్వం యో న భావయేత్। సోపి యాతినరో ఘోరమ్। నరకం కాలమక్షయం। సుప్రతిష్ఠిత లింగస్య। న యథా పూర్వభావనా। తథా శివప్రసాదస్యపూర్వనామ న సంస్మరేత్। గవాం సర్పి శ్శరీరస్థమ్। న కరోత్యాత్మ పోషణమ్। విశ్రుతం కర్మ రచితం। పున స్తాసాంతు భేషజమ్। ఏవ మంత శ్శరీరస్థ। స్వార్పణా త్పరమేశ్వరః। వినా చోపాసనం దేవో। న కరోతి హితం నృషు। ఇతి వచమ ప్రామాణ్యాత్। బాహ్యార్పణమేవాలమితి కేచన వదన్తి। మన ఏవ మనుష్యాణాం। కారణం బంధమోక్షయోః। యథా చాలింగ్యతే పుత్రో। న తథా లింగ్యతే పితా। ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్। అభ్యన్తరార్పణ మేవాలమితి కేచన వదన్తి। తత్తథా న భవతి।

యజుర్వేదే

యద్ధి మనసా ధ్యాయతి తద్వాచా వదతి। తత్కర్మణా కరోతి। ఇతి శ్రుత్యాగమ వచన ప్రామాణ్యా ద్విజ్ఞాపనం మనోభావనం క్రియా సమర్పణమ్। త్రికరణ శుద్ధం బాహ్యాన్తరార్పణ మేవ దేవస్యార్పణం భవతి।

కాత్యాయన గృహ్యే

పంథానం గచ్ఛన్నభిమంత్రయే న్నమో రుద్రాయ పథిషదే స్వస్తి మా సంపాదయ వనం గచ్ఛన్నభిమంత్రయే। న్నమో రుద్రాయ వనసదే స్వస్తి మా సంపాదయ। ఆపోగచ్ఛ న్నభిమంత్రయే। న్నమోరుద్రాయాప్సుషదే స్వస్తి మా సంపాదయ తస్మా ద్యత్కించన కర్మ కుర్వన్ తత్సర్వమ్। నమో రుద్రాయే

త్యేన కుర్యాత్।అస్యార్థః॥ పంథానం పాదుకాభ్యాం యుక్తో వా। ప్రసాద రథ హయాం దోళిరా గజాది వాహనారూఢో వా గచ్ఛన్ నమో రుద్రాయేతి మంత్రేణాభి మంత్రణ పూర్వకం తత్పథగమనా గమన సమర్పణం కృత్వా పథిషదే పథీనాం పతయే నమోనమః। యే పథాం పథిరక్షయ ఇతి పథీనాం పతే స్వస్తి మాసంపాదయ। తద్గమనాగనమ। సుఖం పరిపూరయేతి। విజ్ఞాప్య తత్ప్రసాదతః ప్రసాదమార్గేషు। పదే పదే సమర్ప్య గచ్ఛతి। తత్ప్రకారేణ పునరాగచ్ఛతి। వనం గచ్ఛన్ వనప్రదేశ నిర్గమన సమయే తద్వనాంతర్గత । ఛాయా తప శీతోష్ణ సుఖాని చాంకురిత పల్లవిత కోరకిత కుసుమిత ఫలిత నానావృక్ష చయావలోకన సుఖాని। తత్తత్ప్రసూన పత్ర ఫల పరిమళానుభవ సుఖాని। శుక పిక భృంగ మరాళ బర్హిణాది నానామృదు మధుర కోమల నినద శ్రవణ సుఖాని సమర్ప్య। వనసదే వృక్షాణాం పతయే నమః। అరణ్యానాం పతయే నమ ఇతి వనానా మధిపతే స్వస్తి మాసంపాదయ। తత్ప్రసాద సుఖ మాపూరయేతి। విజ్ఞాప్య ప్రసాదీ। తత్ప్రసాద వనాంతర్గమనాగమన ప్రసాద సుఖ మనుభవితు మర్హో భవతి। ఆపో గచ్ఛన్ అపా మవగాహన సమయే నమో రుద్రాయేతి మంత్రేణాభి మంత్రణ పూర్వకం తత్త జ్జల ప్రవేశ నిర్గమన తత్సుఖం తచ్ఛీతోష్ణ సుఖ సమర్పణం కృత్వా అప్సుషదే నమశ్శివాయ చ నమః పార్యాచావార్యాయ చ నమః ప్రతరణాయ చోత్తరణాయ చేతి యే తీర్థాని ప్రచరంతీతి అపామధిపతే స్వస్తి మాసంపాదయ। తత్ప్రసాద సుఖ మాపూరయేతి। విజ్ఞాప్య ప్రసాదీ తత్ప్రసాద జల స్వీకార సుఖ మనుభవితు మర్హో భవతి। తస్మా త్కించన నమో రుద్రాయే త్యేవ కుర్యాత్। లింగార్పితం చ సర్వత్ర । బాహ్యాభ్యన్తర ఏవ చ। రూప ద్రవ్యం చ బాహ్యేషు। నీరూపం చాంతరేషు చ। రూపం సమర్ప్య ద్రవ్యస్య। రుచిమప్యర్పయే త్తతః। ఉభయార్పణహీనం చే। త్ప్రసాదో నిష్ఫలో భవేత్॥ బృహత్కాలోత్తరే ॥ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్ర। న్భుంజానో మైథునే రతః। య శ్శివార్పిత చేతా స్స్యా ద్భక్తిమా న్సతు నాన్యథా। సంయోగేషు వియోగేషు। చాణుమాత్ర సుఖాని చ। యః కుర్యా దిష్టలింగే తు। సోஉవధానీతి కథ్యతే।

వాతూలతంత్రే

యాయా క్రియా విధాతవ్యా। ప్రస్తుతా జాయతే పురః। తాం తాం కుర్యా

స్మహాదేవ। సమర్పణధియా సుధీః। ఉపభోగాయ పురతో। వస్తు యద్య దుపస్థితం। తత్తత్సమర్ప్య దేవాయ। ఏదధీతాత్మనా తతః। ఇంద్రియా దాగతం కించి। ద్యత్సుఖం తచ్చివార్పితమ్। తత్తత్ప్రసాద భోక్తవ్య। స్తదింద్రియ ముఖేన చ। తథా త్వక్చక్షు శ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణాదీంద్రియాగతాని స్పర్శ రూప శబ్ద రసగంధాది విషయసుఖా న్యాత్మనో నిచ్ఛయా స్వేష్టలింగస్య సావధానేన మనసా సమ్య క్సమర్ప్య తదనంతరం తత్ప్రసాద సుఖ మనుభవితు మర్హో భవతి। అపి చ॥ యదింద్రియ ముఖా ద్దేయం। తదింద్రియ ముఖా చ్చరేత్। అన్యేంద్రియోప భుక్తం చే। దనర్హం భూషణాదివత్। బుద్రేణాత్త మశ్నన్తి। పీతం పిబన్తి ఘ్రాతం జిఘ్రన్తీతి లక్షణాత్। ఇత్యాది। ఆరభ్య కర్మాణి శుభాన్వితాని। భావాంశ్చ సర్వా న్వినియోజయే ద్యః। తేషా మభావే కృత కర్మనాశః। కర్మక్షయే యాతి సమర్ప్య కేన।

క్రియాలింకే

అభావేభావ మాసాద్య। హ్యస్థానేస్థాన మాచరేత్। ఏతద్వయ పరిజ్ఞానీ। ప్రసాదీ సావధానకః। వాతూలతంత్రే అపి చ। అసమర్ప్య యదీశాయ వస్తు కించి త్కదాచన। కథంచి న్నోపభుంజీత। శివభక్తిపరో నరః। దీపాన్త ఉపచారం స్యా। న్నైవేద్యాన్తం చ పూజనమ్। తస్మా న్నైవేద్యహీనం చే। త్పూజాలోపో భవేత్సదా। తత్తత్ప్రసాద భోగాంతం। నైవేద్యార్పణ ముచ్యతే। ప్రసాదాదానహీనం చే। దర్పితం చాపి నిష్ఫలం। వ్రతోపవాస నియమై। ర్యేన కేనాపి హేతునా। పూజాప్రసాద లోపశ్చే। న్నాసావా ప్నోతి తత్ఫలమ్। ఉపవాస సహస్రాణి। ప్రాజాపత్యాయుతాని చ। శివప్రసాద సిద్ధస్య। కోట్యంశేనాపి నో సమాః।

ఆదిత్యపురాణే

ఏకఏవేతి యో రుద్రః। స్సర్వవేదేషు గీయతే। తస్య ప్రసాదలేశేన। ముక్తి ర్భవతి శాంకరీ। తిల షోడశ భాగం చ। తృణాగ్రాంబుకణోపమమ్। పాదోదక ప్రసాదాన్న సేవయా మోక్ష మాప్నుయాత్। పాంసవ- పర్వతాయంతే। పాంసూయ న్తే చ పర్వతాః। శివప్రసాదయుక్తానా। మాజ్ఞమైవతు కేవలమ్। ప్రాణలింగ ప్రసాదీ స్యా। న్నోపవాసాదికం చరేత్। మోహాద్యద్యాచరేత్తస్య। ప్రత్యవాయో మహా న్భవేత్। పూజకా బహవ స్సన్తి। భక్తా శ్శత సహస్రశః। తత్ప్రసాద పాత్రస్తు। ద్విత్రావా

నైవ పంచషట్ ప్రసాదభోక్తృగా న్నిందంతి। యే జనా భక్తి సంయుతాన్। తే యాన్తి పితృభి స్సార్థం। నరకం నాత్ర సంశయః। శివప్రసాదమాహాత్మ్యం సిద్ధ కిన్నర గుహ్యాకాః। విష్ణు ప్రముఖదేవాశ్చ। తేన జానంతి కిన్నరాః। పరమేశ్వరస్య ప్రసాదం చండద్రవ్యమితి కేచన వదన్తి। అథ చండద్రవ్య వివేకః।

లైంగే

బాణలింగే చరే లోహే। రత్నలింగే స్వయంభువి। ప్రతిమాసు చ సర్వాసు। న చండో ధికృతో భవేత్।

ఆదిత్య పురాణే

లింగే స్వాయంభువే బాణే రత్నజే రౌప్య నిర్మితే। సిద్ధప్రతిష్ఠితే లింగే। న చండోధి కృతో భవేత్। విధినా స్థాపితే లింగే నరై ర్వా మునిభిః సురైః। ఏత త్రివిధ నిర్మాల్యే। చండీశోధికృతో భవేత్। అథ వైదికశైవాః। కేచన వినియుక్త(స్య పునర్వినియోగ) విరోధాత్ పరమేశ్వరస్య ప్రసాదం ప్రాణాగ్నిహోత్రస్యా న్నర్థమితి వదన్తి చేత్। లాజై ర్జుహోతీతి వచనాదగ్నౌ వినియుక్త వినియోగో న భవతి కిం। అపి చ। తత్ర శ్రాద్ధకాలే విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః పితృ పితామహ ప్రపితా మహేభ్యశ్చ యజమానేన తా నుద్దిశ్య సమర్పితాన్నం ప్రాణాగ్నిహోత్రస్యానర్థం న భవతి కిం। అపి చ తత్ర శ్రాద్ధకాలే అవిచ్ఛినాగ్ని హోతారశ్చ సన్తి తైః రగ్నౌ కరణం కరిష్యే। పాణౌ కరణం కరిష్య ఇతి వచనాత్। వైశ్వదేవహవి శ్శిష్టాన్నం పాణౌకరణహవి శ్శిష్టాన్నం విశ్వదేవ పితృ పితామహ ప్రపితామహా నుద్దిశ్య బ్రహ్మణానాం ప్రథమం దత్తమన్నం। తత్కించి త్ప్రాణాగ్నిహోత్రస్యార్థం యథా భవతి తద్వదేవ పరమేశ్వర ప్రసాదోపి ప్రాణాగ్నిహోత్రస్య విశేషేణార్థ ఏవ। అస్మిన్నర్థే॥

కూర్మపురాణే

యః శ్రాద్ధకాలే హరభుక్త శేషం। దదాతి భక్త్యా పితృదేవతానామ్। తేనైవ పిండైశ్చ తిలై ర్విమిశ్రై। రాకల్పకోట్యా పితర స్సుతృప్తాః।

శ్రీలైంగే

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయ మన్నపానాద్య మౌషధం। అనివేద్య న భుంజీత। యదాహారాయ కల్పితం। తత స్స్వయం చ భుంజీయా। చ్ఛుద్ధమన్నం యథా సుఖం। నివేదితం చ దేవాయ। త చ్ఛేషం చాత్మశుద్ధయే॥

బోధాయన స్మృతౌ - యదన్న మాహారత్వేన ప్రాప్తం తద్ధోమీయమ్।
వ్యాసస్మృతిః
యద్య ద్భుక్తం పరమా గచ్ఛే త్తద్ధోమీయమ్।
శైవపురాణే
ప్రాణాగ్నిహోత్రం యః కుర్యా చ్ఛివస్యైవ ప్రసాదతః। అశ్వమేధాయుతం పుణ్యం। సిక్థే సిక్థే లభే న్నరః। ఇతి విధివచనానాం నిషేధ వచనానాం సమ్య గ్విషయ విభాగో దర్శిత ఏవ। ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస వచన ప్రామాణ్యాదపి బ్రహ్మ విష్ణు పురస్సరై ర్దేవై స్సేవితత్వా ద్వశిష్ఠ భృగ్వత్రి గౌతమ పాణిని కణాద ప్రభృతి మునిగణై ర్నిషేవితత్వా త్పరమేశ్వరస్య ప్రసాద ఏవ భోగమోక్షార్థినాం బ్రాహ్మణాదివర్ణానా ముపయోగ్య ఏవ। తస్మా త్కారణాత్ శివలింగ పాదోదక ప్రసాద విరహితాశ్చ యేకేచన సన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః॥
ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే ప్రసాదమాహాత్మ్యం నామాష్టమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

నవమ ప్రకరణే
వీరశైవ మాహాత్మ్యమ్

అథ యదద్భుతతమం దివ్యం బ్రహ్మాది మరుతామపి। శ్రీవీరశైవ మాహాత్మ్యం వందే మోక్షైక సాధనమ్। శ్రీవీరశైవ మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః॥
ముండకోపనిషది
నిర్మాల్యమేవ సదా భక్షయేత్। చండాలో నైవ చండాలః। పుల్కసో నైవ పుల్కసః। అపి వా యశ్చండాల శ్శివేతి వాచం వదేత్తేన సహసం వసేత్తేన సహసం విశేత్తేన సహసం వదేత్తేన సహ భుంజీతేతి। అస్యార్థః। స్వేష్ట లింగ ప్రసాదఏవ చండాలోవాపి వా సద్భైహోసభుక్తః స్యాత్। స చండాలో న భవతి। స పుల్కసో న భవతి। కిం తు సఏవ కులజ స్సఏవ ధన్యః।
శైవే
యథా పంకే సరోజం స్యా। ద్యథా కాష్ఠే హుతాశనః। యథా సువర్ణం పాషాణే।

భక్తశ్చండాల వంశజః। స్త్రీవాథ పురుష ష్షండశ్చండాలః ప్రాకృతాధమః। న జాతి భేదో లింగార్చే। సర్వే రుద్రసమా స్మృతాః। శివదీక్షాగ్నిజాతస్య। పూర్వజాతిం న చింతయేత్। సుప్రతిష్ఠిత లింగే తు। న యథా పూర్వభావనా।

లైంగే

దార్వశ్మలోహ మృద్రత్న । జాతం లింగం ప్రతిష్ఠితమ్। యథా పూజ్యం తథైవ స్యా। ద్భక్త శ్చండాల వంశజః। కాంచనం రజతం తామ్రం లోహం చేతి చతుష్టయమ్। యద్వదేతి సువర్ణత్వం। రస(స్పర్శ)వేది ప్రభావతః। తద్వ చ్ఛూద్రాది పాత్రస్య । శివముద్రాంకితస్య తు। విద్య ద్రసేన మహతా। పర బ్రహ్మత్వమే త్యలమ్। నగరీ నిర్ఝరాద్యంభో। గంగాం ప్రాప్య యథైకతామ్। దీక్షా యోగా త్తథా వైశ్యః। శూద్రాది శ్శివతాం వ్రజేత్। శివ సంస్కార సంపన్నో। హ్యయం శూద్రోహ్యయం ద్విజః। లింగభేదః కృతో యేన। రౌరవం నరకం వ్రజేత్। యస్య చిత్తం శివే లీనమ్। తస్య జాత్యాదికం స్మరన్। శివ లింగే శిలాబుద్ధిమ్। కుర్వాణ ఇవ పాతకీ। ప్రాణేశం లింగ మాకల్ప్య తత్సంభాషణ ముత్తమమ్। ఉపపాతకకోటీశ్చ। బ్రహ్మ హత్యాయుతాని చ। దహత్యశేషపాపాని। శివభక్తస్య దర్శనమ్। స సర్వవేదీ సర్వజ్ఞః। సర్వయజ్ఞేషు దీక్షితః। మహాపాతక కోటిఘ్న శ్శ్వపచో లింగపూజకః। త త్సంభాషణాతో ముక్తి ర్గణముఖ్యం సుఖం భవేత్।

భృగు సంహితాయాం

పూజయిష్యన్తి యే కేచి। న్మదాశ్రమ సమాశ్రితాన్। స్వాగతాసన దానాద్యైః। తేషాం ముక్తిః కరే స్థితా। దర్శనాదపి తేషాం వై బ్రహ్మహత్యాస్తు ముచ్యతే। య శ్చతుర్వేదవి న్నిత్యమ్। శివభక్తి వివర్జితః। తే న సంభాషణం నిత్యం । న కుర్యాదుపజీవనమ్। సదా సన్నిహితశ్చైవ। శ్చండాలో నైవ సర్వదా। గతం శూద్రస్య శూద్రత్వ మన్యథా బ్రాహ్మణస్య తు। శివసంస్కార సంపన్నే జాతిభేదో న విద్యతే। శ్వపచోపి మునిశ్రేష్ఠ। శ్శివభక్త్యా ద్విజాధికః। శివభక్తివిహీనశ్చ। బ్రాహ్మణ శ్శ్వపచాధమః।

వాయువీయ సంహితాయాం

చతుర్వేదధరో విప్ర। శ్శివభక్తి వివర్జితః। భవే స నైవ సంభాష్యః। చండాలాధమ

ఉచ్యతే। స చండాల ఇతి జ్ఞేయ శ్శివద్రోహీ న సంశయః। శివసంస్కారహీనస్తు ద్విజోఽపి శ్వపచాధమః। శివేతి వాచం యో నిత్యమ్। చండాలోఽపి వదేన్ముదా। సహతేన వదేద్వాచం। సహతేన వసేత్సదా। అన్యైవ తు దేహేన। రుద్రస్సంతిష్ఠతి క్షితౌ। పాపహా సర్వమర్త్యానాం। సల్లాపా ద్దర్శనాదపి। అర్చయే ద్య స్సదా రుద్రం సరుద్ర ఇవ భూతలే। పాపహా సర్వమర్త్యానాం దర్శనా ద్భాషణాదపి। విష్ణు నారద సంవాదే। దర్శనా చ్ఛివభక్తానామ్। సక్ళ త్సంభాషణాదపి। అతిరాత్రస్య యజ్ఞస్య ఫలం భవతి నారద॥

శివధర్మశాస్త్రే

గంగాస్నాన సమం పుణ్యం దర్శనా చ్ఛివయోగినామ్। సర్వతీర్థాభిషేకాచ్చ తత్సంభాషణ ముత్తమమ్। పూజిత శ్శివయోగిస్యా। త్సర్వదేవాః ప్రపూజితాః। చతుర్వేదధరో విప్ర। శ్శివభక్తి వివర్జితః। నరో నరకగామీస్యా। త్తస్య సంభాషణాదపి।

శ్రీస్కాన్దే

విష్ణుశాపోపశమనా ధ్యాయే। భృగురువాచ। ఏకదండ త్రిదండాద్యా యే చ భక్తా హరే త్వయి। తేపి పాషండినః ప్రోక్తా। దృష్టాశ్చ నరకప్రదాః। యే నరా భోజయిష్యన్తి। సంభాషన్తి నమన్తి వై। తేపి స్థాస్యన్తి నరకే। యావదాభూత సంప్లవమ్। ఈశ్వరం ప్రతి విష్ణు విజ్ఞాపనమ్। తే పాషండీకృతా స్తేన దర్శనాదపి పాపదాః। శయనాసన వస్త్రాది దానాదప్యభివాదనాత్। తేషాం మహారౌరవాది గమనం తేన కీర్తితమ్। విష్ణోరీశ్వరేణాజ్ఞాపితమ్। మదాశ్రమ రతాన్ ద్వేష్టి। యశ్చమాం ద్వేష్టి మాధవ। మదాశ్రమ రతాన్ స్తౌతి యశ్చమాం స్తౌతి నిర్మలః। కిం తు మే సమయం కృత్వా నేత్రేణార్చక నాన్యథా। యేచ తం పాలయిష్యన్తి త్వద్భక్తాస్తే వికల్మషాః। యేచాప్యపహసిష్యన్తి పాషండాస్తే జనార్దన। సంభాషణా దపి హరే। తేషాం దోషో మహాన్ నృణామ్। అస్మిన్నర్థే॥ శ్రీలైంగే- భాషణా దాసనా ద్యానా త్సంపర్కా త్సహభోజనాత్। సంచరన్తి మహాఘోరే। నరకే కాలమక్షయమ్। విష్ణురువాచ। హే వైకుంఠాలయజనాః ప్రోచ్యమానం వచోమ అద్య ప్రభృతి శృణ్వన్తు। భ్రమన్తు గృహన్తు మమ ఘోషణమ్। సువృత్తో దుర్వినీతో వా శివభక్తః ప్రభు ర్మమ। మమ వాచా సకృ ద్దేవి। ప్రతిజ్ఞాతం ధరాతలే। పతితోఽపి విముచ్యేత। మద్భక్తో విద్యయా మమ। చండాలవాటికాయాం వా। శివభక్త స్థితో యది।

తద్శ్రేణి శ్శివలోక స్స్యా। త్తద్గృహం శివమందిరమ్। కీటకేష్వపి దేశేషు యత్ర మాహేశ్వరో జనః। మనా క్ప్రపన్నో వసతే। కాశీక్షేత్ర సమం హి తత్। యస్మి న్దేశే వసే న్నిత్యం భూతిశాసన సంయుతః। సోపి దేశో భవే త్పూజ్యః కిం పునస్తస్య మందిరమ్। పాతకే స్వయమనుప్రాప్తే। శివభక్త గృహం వ్రజేత్। యాచయే దన్నమమృతం తదలాభే జలం పిబేత్। సుదూరమపి గంతవ్యం। యత్ర మాహేశ్వరో జనః। ప్రయత్నేనాపి ద్రష్టవ్య। స్తత్ర సన్నిహిత శ్శివః। యత్ర యత్ర స్థితో భక్తో భూతిశాసన సంయుతః। తత్ర తత్ర స్థితా గంగా। ప్రభావా చ్ఛాసనస్య వై। అంత్యజో వాధమో వాపి। మూర్ఖోవా పండితోపి వా। యస్మిన్ దేశే వసే న్నిత్యమ్। భూతిశాసన సంయుతః। తస్మిన్ సదా శివ స్సోమః। సర్వభూతగణై ర్యుతః। సర్వతీర్థైశ్చ యజ్ఞైశ్చ। సాన్నిధ్యం కురుతే సదా। యస్మిన్ దేశే శివజ్ఞానీ। భూతిశాసన సంయుతః। గతో యద్పృచ్ఛయావాపి। సర్వతీర్థ సమాగమః। నాహం వసామి కైలాసే। న మేరౌ నచ మందిరే। మద్భక్తా యత్ర తిష్ఠన్తి। తత్ర తిష్ఠామి పార్వతి। స్వయంభు యత్ర వా లింగమ్। యత్ర వా శివయోగినః। తత్ర యోజన పర్యన్తమ్। వారాణస్యా సమం మతమ్। లింగా ద్ధస్తాయుతం సాగ్రం। శివక్షేత్రసమం తతః। మనుజైః స్థాపితే లింగే। క్షేత్రమాన ముదీరితమ్। స్వాయంభువే సహస్రం స్యా। దార్షే యే చ తదర్ధకమ్। తత్ర పంచత్వ మాహు ర్వై। శివసాయుజ్య కారణమ్। శివక్షేత్ర సమీపస్థాన్। శివసేవార్థ మాగతాన్। పతితా నంత్యజాన్వాపి। స్పృష్ట్వా న స్నాన మాచరేత్। గ్రామే వా యదివారణ్యే। జలేవాపి స్థలేపివా। యత్ర వా దృశ్యతే లింగమ్। సర్వతీర్థాని తత్ర వై। శివలింగ సమీపస్థమ్। తత్తోయం పురత స్స్థితం। శివ గంగేతి విజ్ఞేయమ్। తత్ర స్నాత్వా శివం వ్రజేత్। తస్యోదాహరణ మాహ। పురా తు సూకరః కశ్చిత్ శ్వానం దృష్ట్వా భయాత్పథి। ప్రసంగా చ్ఛిన్నదేహి తు। శివ తీర్థేఽవగాహ్య చ। మృత స్స్వయం ద్విజశ్రేష్ఠ। గాణాపత్య మవాప్తవాన్। అస్య దేశః పురం గ్రామమ్। లోకో గోత్రం గృహం చరేత్। యత్ర త్వం దేవదేవేశ। పూజ్యసే సుకృతాత్మభిః। న తత్రదేశే దుర్భిక్షమ్। నచ మారీ ప్రవర్తనమ్। నాకాలే మ్రియతే రాజా। పూజ్యతే యత్ర శంకరః। స్మశానం తద్గృహం ఘోరమ్। సదేశః ప్రేత భూమికః। మ్లేచ్ఛా స్సర్వేపి తే లోకా। శ్శివో యత్ర న దృశ్యతే। అస్మిన్నర్థే॥ శతరుద్రీయే - దశమానువాకే -

విశ్వం పుష్టం గ్రామే అస్మి న్ననాతురం। అస్యార్థః విశ్వం ప్రాణిజాలం పుష్టం

అనాతురం స్యాత్। అస్మిన్ గ్రామే। యత్రాహం వసామి। ఆహుశ్చ పౌరాణికాః। రుద్రాధ్యాయీవసే ద్యత్ర। గ్రామే వా నగరేపి వా। న తత్ర క్షుత్పిపాసాద్యా। దుర్భిక్ష వ్యాధయోపి చ। తస్మాత్కారణాత్। యస్మిన్ క్షేత్రే శివో నాస్తి। నాస్తి మాహేశ్వరో జనః। తచ్చ స్థానం న గంతవ్యమ్। తద్గృహం నరకాంతరం। ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతి పురాణాగమ వచన ప్రామాణ్యాత్। చండాల పుల్కస శ్వపచాదయః। శివభక్తియుక్తాశ్చేత్। తదీయ ప్రసాదోపజీవినశ్చ। యేకేచన సన్తి। త ఏవ శ్రేష్ఠా। స్త ఏవ కులీనాశ్చ తై స్సహ సందర్శన సంభాషణ సహవాస సహభోజనాదికం కార్యమ్। కింతు చతుర్వేదధరా శ్శివభక్తిహీనాశ్చ। శివేతర దేవతారాధకాశ్చ। శివప్రసాద పరాఙ్ముఖాశ్చ। యేకేచన సన్తి। తై స్సహ। సందర్శన సంభాషణ సహవాస భోజనక్రియాః న కర్తవ్యాః।

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే వీరశైవ మాహాత్మ్యం నామ నవమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

దశమ ప్రకరణే
వీరమాహేశ్వర మాహాత్మ్యమ్

ఈశాయకేశాయిత పుష్కరాయ।దేవాయదావాయ భవద్రుమస్య। రుద్రాయ భద్రాయిత రక్షణాయ। సోమాయ భీమాయ నమో నమస్తే। త్రిధా లింగ ప్రసాదాంబు సేవానుక్షణ లక్షణః। వీరమాహేశ్వరాచారో జయత్యుత్సాహ సాధనః॥

అథ శ్రీవీరమాహేశ్వర మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। శివభక్తా మహోత్సాహా। శ్శివార్చన పరాయణాః। సంయుతా ధర్మ సంపన్నా। స్సర్వార్థాన్ సాధయన్తి తే। సర్వ ద్వంద్వ సహా ధీరా। నిత్య ముద్యుక్త చేతసః। పరోపకారనిరతా నిత్యమ్। గురు శుశ్రూషణే రతాః। ఋజవో మృదవ స్స్వచ్ఛా। అనుకూలాః ప్రియంవదాః। శాన్తా స్స్మితముఖా భద్రాః। నిత్యం స్వాగతవాదినః। అల్పవాచ స్సువక్తారః। శ్శూరా స్త్యాగ విశారదాః। అమానినో బుద్ధిమంతః। త్యక్త స్పర్ధాగత స్పృహాః। శివాచార సమాయుక్తా। దయాదాక్షిణ్యశాలినః। దంభ మాత్సర్య నిర్ముక్తా। యాథాతథ్యాభిభాషణాః। సంవిభాగ పరాః ప్రాజ్ఞా। హ్యాశఠాశ్చాప్య కుత్సితాః। నదీ నానాపి

మలినా। నచ దోషవశానుగాః। జనేషు వాచామతినా। నచ రోషవశానుగాః। భవన్తి చామలాత్మానః। సుస్మితాః సాధుసేవినః। స పాద పాణి వాక్చక్షు। శ్రోత్ర శిశ్నవశానుగాః। చపలాని న కుర్వన్తి। సర్వ వ్యాసంగ వర్జితాః। ఏకాన్త భక్తి మాస్థాయ। గుణేష్వేతేషువర్తినః। పూజయన్తి శివం నిత్యమ్। పరాపర విభూతయే॥

శివధర్మ శాస్త్రే

లింగద్వయం సమాఖ్యాతం। చరం చాచరమేవ చ। చరం ప్రతీతి విఖ్యాత। మచరం పార్థివాదికమ్। చరే సదా వసత్యేవ। ప్రీతియుక్తో మహేశ్వరః। అచరే మంత్రసంస్కారా। ద్వసే న్నిత్యం సదాశివః। స్థావరం జంగమం చైవ। ద్వివిధ లింగ ముచ్యతే। జంగమస్యావమానేన। స్థావరం నిష్ఫలం భవేత్। సోపవీత సహస్రేభ్యో। బ్రహ్మచారీ విశిష్యతే। బ్రహ్మచారి సహస్రేభ్యో। వేదాధ్యాయి విశిష్యతే। వేదాధ్యాయి సహస్రేభ్య। శ్చాగ్నిహోత్రీ విశిష్యతే। అగ్నిహోత్రి సహస్రేభ్యో। యజ్ఞయాజీ విశిష్యతే। యజ్ఞయాజి సహస్రేభ్య। స్సత్రయాగీ విశిష్యతే। సత్రయాగి సహస్రేభ్య। స్సర్వవిద్యార్థపారగః। సర్వ విద్యార్థ విత్కోట్యా। శ్శివభక్తో విశిష్యతే। కించి ద్వేదమయం పాత్రమ్। కించి త్పాత్రం తపోమయమ్। ఆగమిష్యతి యత్పాత్రమ్। తత్పాత్రం తారయిష్యతి। సర్వేషామపి పాత్రాణా। మతిపాత్రం మహేశ్వరః। పతనా త్రాయతే యస్మా। దతీవ నరకార్ణవాత్। తస్య పాత్రస్య మాహాత్మ్యా । ద్దానమణ్వపి చాక్షయమ్। తస్మా త్తస్మై సదాదేయమ్। సుప్రమాణ ఫలార్థిభిః। శివభక్త స్సదా స్కన్ద। శ్వపచోపి మమ ప్రియః। న తస్మా దధికం కించి। ద్విద్యతే పాత్ర ముత్తమమ్। అసంయత స్సంయతో వా। సర్వావస్థాం గతోపి వా। యోవా కోవా శివే భక్త। శ్శివవ త్పాత్ర ముత్తమమ్। గుణవ త్పాత్ర పూజాయాః। పరం శాసన పూజనమ్। శాసనం పూజయే త్తస్మా। దవిచార్య శివాజ్ఞయా పాత్ర శాసనయో ర్మధ్యే। శాసనం తు విశిష్యతే। తస్మా చ్ఛాసన మేవాదౌ। పూజ్యం యత్నా చ్ఛివో యథా। సర్వాచార విహీనోపి। వర్ణాశ్రమ వివర్జితః। భక్తిలేశయుత స్కన్ద। మత్ప్రియ స్సగుణాధికః। తస్మా త్పూజ్యా నమస్కార్యా। వర్ణాశ్రమ పరాయణైః। వర్ణాశ్రమపరిభ్రష్టా। శ్శివే భక్తిపరాయణాః। నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యమ్। నిర్మలం చ చతుర్విధమ్। దానం పాత్రే ప్రదాతవ్యమ్। నాపాత్రేష్వణు మాత్రకమ్। హరస్యప్రీణ నార్థం చ। శివభక్తా యదీయతే। దానం

తద్విమలం ప్రోక్తమ్। కేవల మ్మోక్షసాధనమ్। తస్మాత్పాత్రతమం జ్ఞాత్వా। శివ భక్త మకల్మషమ్। తస్మై సర్వం ప్రదాతవ్యమ్। అక్షయం ఫలమిచ్ఛతా। విప్రాణాం వేదవిదుషాం। కోటిం సంభోజ్య యత్ఫలమ్। భిక్షామాత్ర ప్రదానేన। తత్ఫలం శివయోగినః। శివయోగీ గృహే యస్య। భిక్షాం గృహ్ణాతి సత్కృతః। కులం తారయతే తస్య। సప్త సప్తచ సప్తచ। శివభక్తం సమాయాంతమ్। దృష్ట్వైవ గృహ సంస్థితాః। క్రీడం త్యోధయ స్సర్వాః। యాస్యామః పరమాం గతిమ్। నాహం తథాద్మి యజమాన హవిర్వితానైః। శ్చోతద్ఘృత ప్లుత మిదం హుత భుఙ్ముఖేన। యజ్జంగమస్య పరతశ్చరతోన్నమేవమ్। తృప్తి ర్నమేహ్యా వహితై ర్నిజ కర్మపాకైః। క్షీయన్తే చ వరారోహే। తపోయజ్ఞక్రియాదయః। న క్షీయన్తే వరారోహే। శైవ వక్త్రే హుతం హవిః। నైవేద్యం పురతో న్యస్తమ్। దర్శనా త్స్వీకృతం మయా। రసాన్ భక్తస్య జిహ్వాగ్రాదశ్నామి కమలోద్భవ। యత్ర భుంజీత భస్మాంగీ। మూర్ఖోవా పండితోపి వా। తత్ర భుంక్తే మహాదేవ। స్సపత్నీ కో వృషధ్వజః. బహునాత్ర కిముక్తేన। శివభక్తం తు భోజయేత్। శివభక్తో యథా భుంక్తే। సాక్షా ద్భుంక్తే సదాశివః। శివస్య పరిపూర్ణస్య। కిన్నామక్రియతే నరైః। యత్కృతం శివభక్తానాం। తచ్ఛివస్య కృతం భవేత్। భక్తప్రియోహం సతతమ్। యథార్థం క్రౌంచసూదన। తస్య సంపూజనా ద్వత్స। పూజితోహం న సంశయః। నమే ప్రియ శ్చతుర్వేదీ। మద్భక్త శ్శ్వపచోపి వా। తస్మై దేయం తతో గ్రాహ్యమ్। స చ పూజ్యో యథాహ్యాహమ్। శివభక్తాయ యద్దానమ్। భక్త్యా దత్తం యదర్చనమ్। తదహం చానుగృహ్ణామి। తేనానంతం తదుచ్యతే। సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా। వస్త్ర మాత్రం యదృచ్ఛయా। యేకచ్ఛత్రం భవే ద్రాజ్యమ్। శివసాయుజ్య మవాప్ను యాత్। వాసాంసి చ విచిత్రాణి। సారవన్తి మృదూనిచ। శివాయ గురవే దేయమ్। తస్య దానఫలం శృణు। యావ త్తద్వస్త్రతంతూనామ్। పరసంఖ్యాచ యావతీ। తావ ద్వర్ష సహస్రాణి। రుద్రలోకే మహీయతే। సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా। సువర్ణ మణు మాత్రకమ్। దేవేభ్యః పూజ్యతే సమ్య। గ్గణముఖ్యో గణేశ్వరః। సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా। భూమిం గోష్పదమాత్రకామ్। భూలోకాధిపతి ర్భూత్వా। శివేన సహమోదతే। సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా। ధేనుం బహుపయోధరామ్। రుద్ర లోకే నివాసం హి। యావ ద్రోమాణి తత్పశోః। ఫలమూలాని భక్తానామ్। శాకాని

వివిధాని చ। శ్వపచ శ్శివభక్తశ్చే। దుత్తమోత్తమ జన్మభాక్। తస్మా త్స్వర్ణాది దానేన। దాతా మద్వంశజ శ్శివే। ఆఢ్యోవాథ దరిద్రో వా। స్వకాం శక్తి మవంచయన్। విత్తై ర్న్యాయార్జితై రేవ। భక్త్యా దేవం సమర్చయేత్। భక్త్యా విత్తానుసారేణ। శివముద్దిశ్య యత్కృతమ్। అల్పేమహతి వా తుల్యమ్। పుణ్య మాఢ్య దరిద్రయోః।భక్త్యా ప్రచోదితః కుర్యా। దల్ప విత్తోపి మానవః। మహావిభవ సారోపి। న కుర్యా ద్భక్తి వర్జితః। సర్వస్వమపి యో దద్యా। చ్ఛివేభక్తి వివర్జితః। సతేన ఫలభాఙ్న స్యా। ద్భక్తి రేవాత్ర కారణమ్। చిత్తం విత్తానుసారేణ। కదా కస్య భవిష్యతి। గ్రాసో వార్ధ మపి గ్రాసా। ద్యుక్తం దాతు స్తదర్థినః। యదినామనదేయం స్యా। త్సంప్రాప్తేయార్థినే గృహమ్।కిం వాక్యాన్యపి నష్టాని। ప్రియా ణ్యనుగతాని చ। ప్రత్యుత్థానాభిగమనమ్। స్వాగతం ప్రియభాషణమ్। ఆసనం చాన్నపానం చ। ముక్తిసోపాన సప్తకమ్। అతిథి ర్యస్య భగ్నాశో।గృహా త్ప్రతినివర్తతే। స తస్య దుష్కృతం దత్వా। పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి। అదత్త దోషాచ్చ భవే ద్దరిద్రో। దరిద్ర దోషాచ్చ కరోతి పాపమ్। పాపా దవశ్యం నరకం ప్రయాతి। పున ర్దరిద్రః పునరేవ పాపీ। ద్వారే ద్వారే వదంత్యేతే। భిక్షుకాః పాత్రపాణయః। దర్శయన్తో హ్యదాతౄణామ్। లభతే ఫలమీదృశమ్। యద్యదిష్టం సముత్కృష్టమ్। న్యాయప్రాప్తం చ యద్భవేత్। శివాయేతి నివేద్యం స్యా। ద్భక్త్యానంత ఫలార్థిభిః। యద్యదాత్మహితం లోకే। తత్తద్ద్రవ్య మవంచయన్। శివలింగేర్పితం భక్త్యా। తత్ర తుష్యామి సువ్రతే। న్యాయార్జితస్య విత్తస్య త్యాగ ఏవహి రక్షణమ్। తటాకోదర సంస్థానాం। పరీవాహ ఇవాంభసామ్। న్యాయార్జితస్య విత్తస్య। ద్వావనర్థౌ ప్రకీరితతౌ। అపాత్రే ప్రతిపత్తిశ్చ। పాత్రే చాప్రతిపాదనమ్। అథాన్యాయార్జితైశ్చాపి। భక్త్యా చే చ్ఛివ మర్చయేత్। న తస్య ప్రత్యవాయోస్తి। భావ వశ్యో యతః ప్రభుః। న్యాయార్జితైరపి ద్రవ్యై। రభక్త్యా పూజయే ద్యది। న సత త్ఫల మాప్నోతి। భక్తి రేవాత్ర కారణమ్। యది లుబ్ధ శఠ క్రూర। నరస్యా ప్రియవాదినః। దానం సత్యం క్షమా నాస్తి। భాష్యతే సాధుభిః కథమ్। జనని నతౌ జనిత సుతౌ పాతయన వృథా తవ స్తనౌ తుంగౌ। యో దేహీత్యహహ వదే ద్యశ్చ। వదే త్తస్య నాస్తీతి। దానం భోగో నాశ స్తిస్రోగతయో భవన్తి విత్తస్య। యో న దదాతి న భుంక్తే తస్య। తృతీయాగతి ర్భవతి। త్యాగం భోగం చ వినా ధన సత్తామాత్రేణ యది ధనినః। వయమపి కిమితి న ధనిన స్తిష్ఠతి నః కాంచనో

మేరుః। పిబన్తి నద్యః స్వయమేవనాంభః। ఖాదన్తి న స్వాదుఫలాని వృక్షాః। పయోధరో న క్వచిదత్తి సస్యమ్। పరోపకారాయ సతాం విభూతిః। ఇంద్రియార్థం ప్రశంసార్థమ్। సర్వస్వం దీయతే నరైః। ధర్మార్థ మణుమాత్రం చ। తద్దానం పరమం స్మృతమ్। శివభక్తాయ యద్దేయమ్। యచ్చ దత్తం యదర్పితమ్। తదహం చైవ గృహ్ణామి। తేనానంతం తదుచ్యతే। దానం విత్తాదృతం వాచః। కీర్తిర్ ధర్మో యథాయుషః। పరోపకారణం కాయా। త్సారా త్సారం సముద్ధరేత్।

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే వీరమాహేశ్వర మాహాత్మ్యం నామ దశమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

ఏకాదశ ప్రకరణే

ఇతరదేవతా పరిత్యాగ ఏకశివధ్యాన మాహాత్మ్యమ్

అథేతర దేవతా పరిత్యాగ మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। సర్వేతర దేవతా పరిత్యాగేన శివైక విషయం ధ్యానం నిశ్రేయ సహేతుకమ్। తదేవోపదిశతో థర్వణవేదస్యాభి ప్రాయ మాహ।

అథర్వణవేదే

ఈశాన శ్శివ (ఈశవాన్ శివ) ఏకోధ్యేయ శ్శివంకరః సర్వమన్య త్పరిత్యజ్య ఇతి। అత్ర ఈశానో వా। అత్ర ఈశవాన్। ఛందసి వనిసౌష వక్తవ్యావితి వని ప్రత్యయః। ఏక ఇతి। ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయా యతస్థే ఇతి। ద్యావా పృథివీ జనయన్। దేవ ఏక ఇతి సశివ ఏకో దేవ ఇతి। ప్రత్యహం దేవ ఏక ఇతి। తమేకం పురుషం రుద్రమితి య ఏకో రుద్ర ఉచ్యతే। ఇతి శివస్యైక త్వమాహుః। పశూనాం రుద్రం యజేతేతి ।బ్రహ్మాదయః పశవ ఇతి। రుద్రః పశూనా మధిపతి రితి। బ్రహ్మరుద్ర శబ్దయోః పర్యాయతా।ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయా యతస్థ ఇతి ఏకమేవాద్వితీయమ్ బ్రహ్మేతి పరస్పర సమానాభ్యాం। శ్రుతిభ్యా మధ్యవస్యామ ఇతి । ఘోర శివ లక్షణయో శ్రుతి సిద్ధయో రీశ్వర తన్వోః కార్యభేదోస్తి॥

బ్రహ్మ గీతాయాం

అలింగమేక మవ్యక్తం। లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితమ్। పరమాయు ననుః పరమ

లింగాయ నమ ఇతి। తస్మాత్కారణాత్ సకల నిష్కలాత్మక శ్శివ ఏకో ధ్యేయః। పూజనీయశ్చ ॥
హంసోపనిషది
అరూపే భావనా నాస్తి। యద్దృశ్యం తద్వినశ్యతి। అదృశ్యదృశ్యరూపత్వే। తథా సేవాం సదాభ్యసేత్।
శివసంకల్పోపనిషది
యో సౌ సర్వేషు వేదేషు । పఠ్యతే హ్యజ ఈశ్వరః। అకాయో నిర్మలో హ్యాత్మా। తన్మేమన శ్శివ సంకల్పమస్తు।
సూతగీతాయాం- ఘృతకాఠిన్యవ న్మూర్తి। స్సచ్చిదానన్ద లక్షణా। శివా దన్యస్తు నైవాస్తి। శివ ఏవహి సా సదా।
మానవపురాణే
దేవా స్సర్వే మునిశ్రేష్ఠా। శివస్యామిత తేజసః। అంబికాయాపతే శ్శంభోః। ప్రత్యక్షాఃకర బిల్వవత్ సర్వోపనిషదామర్థః। శివ ఏవ న చాపరః। ఏక ఏవహి తత్ జ్ఞానమ్। తథా జ్ఞానస్య శాసనమ్।
ఆదిత్యపురాణే
తత్త్వం యద్భగవతో। రూపమీశస్య శూలినః। ప్రదేశాన్తరే। అక్షరం పరమం వ్యోమ।శైవం జ్యోతి రుమాపతిః। ఇత్యాది శ్రుతి పురాణ వచన ప్రామాణ్యాత్। శివ ఏవ పూజ్యో భవతి।
యజుర్వేదే- రూపమేవాస్యై తన్మహిమానం వ్యాచష్టే।
అథర్వణవేదే
ముఖాని తే పశుపతే యాని చక్షూంషి తే భగవతే రూపాయ సదృశే ప్రతి భిన్నాయ తే నమః।
తాత్పర్య సంగ్రహే
ఏకం ముఖం త్రితయ మీశ్వర లోచనానాం। చత్వారిదోంషి విశదం వపు రద్భుతం తే। అత్యన్తమేవ భజతా ముపకార హేతో। ర్నానా భవంతి తనవ స్తవ దివ్యరూపాః। అనశ్వర మీశ్వరస్య శరీరమిత్యాహుః। అంగైః స్థిరేభిరితి రూప మనశ్వరం తే। భూరీణితాని చ భుజంగమ హారధారిన్। సురూపో బహురూపః।

యజుర్వేదే

స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ం సస్తనూభిః ప్రదేశాన్తరే। స్థిరేభి రంగైః పురురూప ఉగ్ర ఇతి। హోమోపమంత్రః। పురురూపః బహురూపః భూరీణితాని రూపాణి చేతి। తాని అవ్యయాని। అజాత ఇత్యేవ మాదిశ్రుతేః। విగ్రహ విషయతా నిత్యేత్యుక్తమ్। అజాత ఇత్యేవం కశ్చి ద్భీరుః ప్రపద్యతే రుద్రయత్తే దక్షిణముఖం తేన మాం పాహి నిత్యమ్। ప్రదేశాన్తరే। జాబాలశాఖాయాం। ప్రత్యంజనం తిష్ఠతి సంయుగాంత కాలే ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయా యతస్థే। న బ్రహ్మా న విష్ణు ర్న సూర్యో నాగ్ని ర్న చంద్రో నచ తారకాః। అస్మిన్నర్థే॥

స్కాన్దే

విష్ణుసంజ్ఞాహ్యసంఖ్యాతా। హ్యసంఖ్యాతాః పితామహాః। అసంఖ్యాతా స్సురేంద్రాశ్చ। నిత్య ఏకో మహేశ్వరః.

ఆదిత్య పురాణే

అసంఖ్యాతా న సంక్షిప్తాః। ప్రధానా దన్వధిష్ఠితాః। అసంఖ్యాతాశ్చ కాలాశ్చ। అసంఖ్యాతాః పితామహాః। అసంఖ్యాతాశ్చ హరయో। నిత్య ఏకో మహేశ్వరః। త్వం విశ్వకర్తా తవ నాస్తి కర్తా। త్వం విశ్వభర్తా తవ నాస్తి భర్తా। త్వం విశ్వహర్తా తవ నాస్తి హర్తా। త్వం విశ్వనాథ స్తవ నాస్తి నాథః। తస్మా త్కారణాత్। బ్రహ్మాదికం సకల మన్య దపో హ్యపుంసాం ధ్యాతవ్య మేక మభిధాయ శివంకరం త్వామ్। వక్తవ్య మన్య దనపేక్ష్య విమోక్ష హేతు। మాథర్వణః పరిసమాప్తి మువాచ వేదః। అత ఏవ అనీశ్వరాః అనర్చ్యాః। అనిత్య పదాన్వితా బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతా అనీశ్వరా అపవర్గ పదం దాతు మసమర్థాః। తస్మా దీశ్వరః అనశ్వర సకల నిష్కళాత్మకః। సచ్చిదానన్ద స్వరూప స్సదాశివః శివంకరః శివ ఏవ నిత్య ముక్తి ప్రదః। స ఏవ ముముక్షుభిః పూజనీయః స ఏకోధ్యేయ స్సర్వ మన్య త్పరిత్యజ్యే త్యనేన వాక్యేన దేవతాంతర పరిత్యాగోభిధీయతే॥ అస్మిన్నర్థే॥

పరాశర పురాణే- సర్వమన్య త్పరిత్యజ్య। శివ ఏవ శివంకరః । ధ్యేయ ఇత్యాహ పరమా। శ్రుతి రాథర్వణీ ఖలు॥

మానవపురాణే

అతో ముముక్షుభి స్సర్వైః। సాంబ స్సర్వేశ్వరాహ్వయః। పరతత్వం విశేషేణ।

ధ్యేయ ఏవ సదాహృది। తస్య శేషతయా ధ్యేయా। బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతాః। కదాచిదపి మోహాద్వా। స్వ ప్రధానతయానహి। సర్వ మన్యత్పరిత్యజ్యే। త్యాహ చాథర్వణీ శ్రుతిః జ్ఞానయోగ ఖండే। ధ్యేయభేదేన సోఽప్యేవ। ముత్తమాధమ భేదతః। ద్వివిధ స్తత్ర దేవస్య। శివస్య ధ్యాన ముత్తమమ్। విష్ణ్వాదీనాం తు దేవానాం। ధ్యానం చాధమ మిష్యతే। అతో ముముక్షుభిః ప్రాజ్ఞైః । శివ ఏవ శివంకరః। ధ్యేయ స్సర్వం పరిత్యజ్య। శివా దన్యస్తు దైవతమ్। అస్మిన్నర్థే॥ఆథర్వణీ శ్రుతి స్సాధ్వీ సమాప్తా వేదవిత్తమాః। క్వచి త్క్వాచి ద్వేదేషు। తదన్యాః స్సర్వదేవతాః। జ్ఞేయత్వే నాపి చోచ్యన్తే। ధ్యేయత్వేపి తథైవ చ। బహునోక్తేన కిం విప్రాః। శివో ధ్యేయ శ్శివంకరః। శివాదన్య త్పరిత్యజ్య। దైవతం భుక్తి ముక్తయే॥

స్కాన్దే- వ్యాస విష్ణు సంవాదే

జగామ శరణం దేవం। సర్వభావేన శంకరమ్। సంత్యజ్య తృణవ త్సర్వం। బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికాం స్తథా।

సౌరసంహితాయాం

సర్వాన్దేవా న్పరిత్యజ్య। యజే త్పంచాస్య మీశ్వరమ్। సర్వా న్మంత్రా న్పరిత్యజ్య। జపే త్పంచాక్షరీం సదా।

బ్రహ్మగీతాసు

విష్ణుభక్త్యా చ మద్భక్త్యా। నాస్తి నాస్తి పరాగతిః। శంభో ర్భక్త్యైవ సర్వేషామ్। సత్యమేవ మయోదితమ్।

కాశీఖండే

శుకవ త్తవ విశ్వేశ। క్రీడాయై కేవలం వయమ్। తవోన్మేష నిమేషాభ్యా మస్మాకం ప్రళయోదయౌ।

సూతసంహితాయాం

అతో మహాదేవ శివాదిశబ్దం। పరం ముదా నిత్యమతంద్రితశ్చ। విహాయ నారాయణ నామ పూర్వమ్। జపే దశేషాశుభ నాశనాయ।

సామ్బపురాణే

నారాయణాది నామాని। న సాక్షా త్పరమార్థతః। నామానీతి పరిజ్ఞాన। మనల్ప తపసః ఫలమ్।

పరాశర పురాణే

నారాయణో హరి ర్విష్ణు। ర్ముకున్దః కేశవోఽచ్యుతః। ఏవ మాదీని నామాని। నైవ తత్త్వపరాణ్యపై। పరతత్త్వోపదేశస్య। సన్నిధౌ పతితా అమీ। శబ్దాః కథంచి ద్యోగేన। ప్రవర్తన్తే న ముఖ్యతః। విష్ణునారాయణాద్యైస్తు। నామభిః సకలైరపి। శ్రుతి స్మృతి పురాణోక్తైః। నోచ్యతే పరమం పదమ్।

మానవపురాణే

నారాయణాది నామాని। విసృజ్య న విచారతః। జపే చ్ఛివాది నామాని। సద్యో ముక్తిమ్ యదీచ్ఛతి। నారాయణాది నామ్నాం నిర్వచనమ్॥

కారణాగమే

ఆపో నారా నరో రుద్రః పురుషః కృష్ణపింగళః. తత్స్థానవోయనం యస్య। తేన నారాయణః స్మృతః॥

స్కాన్దే

ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తాః। నారా వై నరసూనవః। తాయదస్యాయనం తేన। ప్రోక్తో నారాయణ స్స్వయమ్।

లైంగే

ఆపో నరస్య తనవ। ఇత్యపాం నామ శుశ్రుమః। ఆపూర్యతాభిరయనమ్। కృతవా నాత్మనో యతః। అప్సుతే తే యత స్తస్మా। దసౌ నారాయణ స్మృతః। విః పక్షీష్ణు ర్గతిశ్చైవ। విష్ణునామ ప్రకీర్తితమ్। వసుదేవాత్మజ స్తస్మా। ద్వాసుదేవ ఇతి స్మృతః।

శివరహస్యే- విష్ణువాక్యే

దివ్యవర్ష సహస్రాన్తే। జఠరాత్తస్య ధీమతః। అథోద్వారా ద్వినిష్క్రాన్తో। భవామ్యహ మధోక్షజః। ఏవమాదీని నామాని। పరతత్త్వ వాచకానిన భవన్తి। తస్మా న్ముముక్షుభిః వర్జనీయాని।

వాయవీయ సంహితాయాం

అల్పా న్దేవా న్పరిత్యజ్య। కర్మణా మనసా గిరా। తమేన సాంబం సగణం। భజ భావ పురస్సరమ్।

పరాశరపురాణే

విహాయ సాంబ మీశానం। భజన్తే దేవతాంతరమ్। యే మహాఘోర సంసారే।

పతన్తి పరిమోహితాః। విహాయ సాంబ మీశానం। యతన్తే యే విముక్తయే। తే మహాతమసా(క్రాన్తా। న తేషాం పరమాగతిః।
శ్రుతిః- దేవ నికాయే దేవస్యైవ బ్రాహ్మణ్యం। బ్రాహ్మణోపాస్యత్వం చ ప్రపద మంత్ర సిద్ధ మిత్యాహుః।
తాత్పర్య సంగ్రహే
త్వం బ్రాహ్మణ స్త్వదుపధావన మేవ కార్యం। తద్బ్రాహ్మణై స్త్వదితరే న భవం త్యుపాస్యాః। అబ్రాహ్మణోన పరవర్ణ నిషేవణేతు। సంభావ్య ఏవ యదినః ప్రపదం ప్రమాణమ్। ప్రపదాఖ్యో హి మంత్ర స్సామవేదే। స యథా త్వం దేవేషు బ్రాహ్మణోస్యహం మనుష్యేషు బ్రాహ్మణోవై బ్రాహ్మణ ముపధావ త్యుపధావా మీతి। అస్మిన్నర్థే॥
పరాశరపురాణే
తతో విప్రస్య సంబంధః శివే నైవ హి యుజ్యతే। సంకరా స్సర్వదేవాశ్చ। వృషలస్తు పురందరః। పితమహస్తు వైశ్యశ్చ క్షత్రియః పరమో హరిః। బ్రాహ్మణో భగవాన్ రుద్ర స్సర్వేషా ముత్తమోత్తమః। బ్రహ్మభావో హి రుద్రస్య బ్రాహ్మణ్యం నైవ హేతుజమ్। బ్రాహ్మణో వై సదాలోకే। బ్రాహ్మణం చోపధావతి। మహా బ్రాహ్మణ మీశాన ముపధావే న్నచేతరమ్। సదా మహాన్త మాత్మానం। విరూపాక్షం ద్విజోత్తమః। అస్మిన్నర్థే॥
ఆదిత్యపురాణే
రుద్ర ఏవ సదాసాక్షా। ద్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మభావతః। బ్రాహ్మణైః పరితస్తస్మా। ద్బ్రాహ్మణో రుద్ర ఏవ హి। ప్రజానాం పాలకో రాజా। విష్ణు స్సర్వస్య పాలకః। తేన రాజా హరి స్తస్య। బ్రాహ్మణ్యం త్వౌపచారికమ్। జగ ద్విస్తరణే చైవ। కార్యవాన్ భగవానజః। కేవలం వైశ్య ఏవ స్యా । న్న రాజా న ద్విజోత్తమః। రాజాధిరాజ స్సర్వేషాం। త్ర్యంబక స్త్రిపురాంతకః। తస్యైవానుచరా స్సర్వే। విష్ణు బ్రహ్మ పురోగమాః। తస్మా ద్బ్రాహ్మణానాం స్వకీయ దేవతా మహాబ్రాహ్మణో రుద్ర ఏవ సముపాస్యః। యథా॥
యజుర్వేదే
యో వై స్వాం దేవతామతి యజతే ప్రస్వాయై దేవతాయై చ్యవతే న పరాం

ప్రాప్నోతిపాపీయా న్భవతి। అస్యార్థః॥ యో వై స్వాం దేవతామతి యజతే। అతిక్రమ్య యజతే స్వాయై దేవతాయై ప్రత్యవతేదేవతాంతర ముపాసతే సః। పరాంగతిం న ప్రాప్నోతి । కింతు పాపీయాన్భవతి। యో వా అన్యం దేవం యజతే స్వకీయ దేవతాం విహాయ దేవతాంతర ముపాసతే సపాపీయా న్భవతీ త్యర్థః। ప్రదేశాన్తరే। యో వా అయథా దేవతం యజ్ఞ ముపచరత్యా దేవతాభ్యోవృశ్చ్యతే। పాపీయా న్భవతి। అస్మిన్నర్థే॥

ఋగ్వేదే

మా త్వా రుద్ర చుకృధామ నమోభి ర్మాదుష్ణుతీః। వృషభమాసహూతీ। ఉన్నో వీరా నర్పయ భేషజేభి ర్భిషక్తమం త్వాం భిషజాం శృ(వృ) ణోమి।

తాత్పర్య సంగ్రహే

దేవాంతరై స్సహ నమస్కృతి భూతయస్తే। తోషాయనాలమలమేవ విపర్యయాయ। ఇత్యాగమ వక్తారః వ్యాచక్షతేచ। కిం చ తుల్య నమస్కారై ర్నర దైవత గామిభిః। ద్రష్టవ్యా స్సదృశ స్తుత్యా। సమానాహ్వాన కర్మణి తేవయం చుక్రుధామ త్వామ్। సర్వదేవ నమస్కృతం। అస్తి స నమస్కారాది నిషేధః। ఇతి శ్రుతి స్మృతి పురాణేష్వపి పరమేశ్వర మంతరేణ స్తుతి నమస్కారా నర్హాశ్చాన్యదేవతా ద్విజాతిభి ర్న భజనీయాః॥

ఇతి శ్రీ వీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే ఇతరదేవతా పరిత్యాగ మాహాత్మ్యం నామైకాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

ద్వాదశ ప్రకరణే

నమస్కారాధిపతిత్వ నిరూపణ మాహాత్మ్యమ్

శ్రీ గిరీశ పురోగమ త్రిదశరాట్చూడాతట ప్రస్ఫుర। ద్రత్న త్విణ్ణికురుంబ యోగ మసృణీభూతాంఘ్రిపద్మ ద్యుతే। ఫాలేక్షోద్గత హవ్యవాహన పరిప్లుష్ట ప్రమాణేషుక శ్రీ సోమేశ్వర భక్తలోక హృదయాంభోజార్క తుభ్యం నమః। యస్మై కృతే నమస్కారే పురుషార్థ చతుష్టయమ్। దదాతి శంభుః సాధూనాం తస్మాదేవ నమోనమః। అథ నమస్కారాధిపతిత్వం వక్ష్యామః। నమస్కారాధిపతిత్వం పరమేశ్వరస్యైవేతి సోదాహరణ మాహ।

తాత్పర్య సంగ్రహే

దేవత్వదేక విషయాణి నమాంసి పుంసామ్। యస్మై నమ శ్రుతి బలా దవధారయామః। దేవాంతరేషు విహితాన్యపి తాన్యమూని స్రోతాంసి సాగర ఇవ త్వయి సంపతంతి। యస్తే నమ శ్రుతి బలాదితి।ద్వే శ్రుతీ భవతః। యస్మై నమ స్తస్మై తావజుష్టమ్ ననయన్నితి।యస్మై నమ స్తచ్ఛిర ఇతి అనయో ర్బలాదితి। యస్మై నమ ఇతి శ్రుత్యా ధర్మమాహ। యస్మై నమ శ్రుతి రనూద్యనమస్యేనం త్వామేకం నియోజక మువాచ పశోః కపర్దిన్। అన్యా చ దివ్య శిశుమార శిరోభిధం త్వామ్। శక్తం తదిత్థ ముభయం చ నమో విధాతుమ్। యచ్ఛబ్ద నిర్దేశా దుభయ మపి నమో లక్ష్యత్వేన ప్రసిద్ధం। కించి దనువదన్తే తదుద్దేశేన పశు నియోజనం తదాత్మనా చ దివ్య శిశుమార శిరోభిధ మితి దివ్యశబ్దేన శిశుమారాంతరేణ వ్యావృత్తి రుక్తా। నమో విధాతుమితి నమ స్సంబంధ ప్రతిపాదనే తాత్పర్య భావ ఇత్యర్థః।శ్రుతి ద్వయమపి నమో లక్షణతయా పశు నియోజనం శివమేవ వ్యాచష్ట ఇతి విస్పష్టమాహ। అంగాంతరేషు విబుధాంతర సంస్థితేషు। యశ్శింశుమార శిరసః పరితుష్యసే త్వమ్। తస్మై నమో భవితు మీశ్వర సాంప్రతం తే। దేవాంతరాయ న కథంచి దనీశ్వరాయ। తస్మాత్ ఇతి దేవాంతర ప్రతిక్షేప ఇతి తైత్తిరీయకా స్సమామనన్తి। భూః ప్రపద్య ఇత్యాది। తత్ర కస్య శిశుమారతా నిరూప్యతే।

యజుర్వేదే

యస్మై నమస్తచ్ఛిరో ధర్మ మూర్ధానంబ్రహ్మోత్తరాహను ర్యజ్ఞోధరా। విష్ణు ర్హృదయగ్ం సంవత్సరః ప్రజననమశ్వినౌ పూర్వపాదావత్రి ర్మధ్యం మిత్రా వరుణావపరపాదావగ్నిః పుచ్ఛస్య ప్రథమకాండం తత ఇంద్రస్తతః ప్రజాపతి రభయం చతుర్థగ్ం సవా ఏష దివ్య శ్శాక్వర శ్శిశుమార ఇతి। అభయమిత్యాత్మ లక్షణమ్। బ్రహ్మ యథా పరోక్షా దుభయ హేతు భూత సంసార నివృత్తిః। తథా బృహదారణ్యే। అభయం వై। జనం ప్రాప్నోతీ(కప్రాప్తోసీ) తి తస్య శిశుమారాత్మనః శిరో వర్జమవయవాంతరాణి దేవాంతరత్వేన సంస్తూయన్తే। శిరసస్తు సంస్తవాయ పరిశేష సిద్ధిరీశ్వరతయా చ విరూపాక్ష ఏవ నమో లక్షణతయా భవితు మర్హతి। అనీశ్వర స్స ఏవ నమస్కారాన్నర్హ ఇతి। కిం పునః।

ఈశ్వరే తిష్ఠతీతి। న కథంచి ద్వ్యక్తమితి। తథా చ। రంగోపజీవిన స్తు త్తదసాధారణ ముద్రాభి రభినయన్స్వాపవాది ప్రాణాయనావు ముద్రయా దేవ మభినయంతీత్యాహ। యా వజ్రిణీ భవతి శంకర శంఖినీయ ముద్రా తథా కమలినీ భవతోపదిష్టా। తాభి ర్భవంత్యభినయా విబుధాంతరాణామ్। మౌళి స్పృశాకర పుటాంజలి ముద్రయా తేవజ్రిణ్యాదికా స్తత్త ద్దైవత్యా ముద్రాః పఠంతి చ। వజ్రిణ్యా ముద్రయా శక్రం పద్మిన్యా దర్శయే ద్విధిమ్। శంఖిన్యా కేశవం రుద్రం శిరస్యంజలి ముద్రయా। ఏవ మీశ్వర లక్షణ తయా నమసః ప్రమాణేస్థితే పరిగ్రహ। ఏవ దేవతాంతరై రిత్యాహ। దత్తం నమః కిమపి శుశ్రుమ దేవతాభ్య స్త్వామంతరేణ నమసా మవసాన భూమిమ్। తాస్త ద్గృహీతుమనలం నహి కశ్చి దీష్టే చోరోపనీత మవధారయితుం కిరీటమ్। అన్య మన్య ముద్దిష్టాన్యపి నమాంసి మహేశ్వర ఏవ విశ్రామ్యన్తి। న మధ్యే ఫలం ప్రయచ్ఛన్తి। యథా ఋగ్వేదే॥ మరుతో బహ్వాభాస మామనన్తి। స్తోమం వో అస్య రుద్రాయ శిక్వసే క్షయద్వీరాయ నమసాదిదిష్టన। యేభి శ్శివస్స్వవాం ఏవ యావభి ర్దివ స్సిషక్తి స్వవయశాని కామభిరితి। అస్యార్థః। అద్య వః యుష్మాకం సిక్వసే నిగ్రహానుగ్రహ శక్తాయ క్షయద్వీరాయ వాసీకృత(కుర్వద్) వీరగణాయ రుద్రాయ నమసా నమస్కారై స్సహ। సహార్థే తృతీయా। స్తోమం స్తోత్రం దిదిష్టన కుర్వన్తి। హే శివ పరమేశ్వర ఏభి స్తుతి నమస్కారైః స్తుతి నమస్కారయో ర్నానారూపత్వా దత్ర బహువచనమ్। స్వనసాః అనన్య సాధారణవశాస్స్వవాన్। యావభి ర్నికామభిః శిషక్తి సంయోజయ అస్య తాత్పర్యం మరుతః పరబ్రహ్మేనుసందధతే। తస్మై బ్రహ్మణే రుద్రాయ సంప్రీయమాణాని స్తోత్రాణి నమాంసి ప్రయచ్ఛన్తి। తథాపి య్యైఃకైర్మానుషాదిభిస్తుతి నమస్కారై స్స్వపాపవశా త్సశివ ఉపేక్ష్యతే। తేన కారణేన దేవతా అపి స్వేషాం స్తుతి నమస్కర్తౄణాం తత్తత్ఫలం దాతు మసమర్థాః। తస్మా దన్య విషయాణామపి స్తుతి నమసా మీశ్వర ఏవ సరిచర్యావస్థానాభి ప్రాయేణ చ కశ్చాపి భూతాధిపతిత్వేన సంస్తువతే। సర్వం తే నమ ఇతి శ్రుతం తదిదం నమసా మవసాన భూమిమితి మహేశ్వర మంతరేణ నమః క్రియమాణం న యుక్త మాపద్యతే। తత ఆహ। తస్మై నమో భగవతే పరమేశ్వరాయ మంత్రోపిరాజతి చ యత్ర నిషీదసీతి సర్వం నిషీదతి యత స్త్వయి దేవదేవ। సర్వం నమస్య మనయా తు దిశా మహేశ।

యజుర్వేదే।

నమస్తే అస్త్వాయతే। నమో రుద్రపరాయతే నమో యత్ర నిషీదసీతి తత్ర నమస్య సంబంధాధిష్ఠానేపి నమ శ్రూయతే। తత స్సర్వమిదం నమస్య మాపద్యతే అనయా తు దిశా అన్యేవ న్యాయేనేత్యర్థః। అత్రోదాహరణ మాహ।అథౌషధిపతే తే నమో। నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయి ఇతి సర్వాధిష్ఠానత్వం సర్వస్య నమ స్సంబంధ హేతు రిత్యాహ। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యా న్నమస్కారాధిపతి త్వం పరమేశ్వరస్యైవ। దేవతాంతరాణాం న భవతి।

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే పరమేశ్వరస్య నమస్కారాధిపత్య నిరూపణం నామ ద్వాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥ ★

త్రయోదశ ప్రకరణే
దక్షాధ్వర నిరసన మాహాత్మ్యమ్

ఆదౌ భృంగిరిటీశ్వరః కృతయుగే నామ్నా సుకేశప్రభు।స్త్రేతాయాం శివమంత్ర జాపనిరతః పాణి ర్మ్మని శ్శ్రేష్ఠధీః। ద్వాపారే వరవీరశైవ నిపుణ స్సానంద నామాంకిత స్త్వేవం భక్తహితార్థతః। కలియుగే పాల్కురికి సోమాభిధః। మహాధ్వరే యజ్ఞమృగోత్తమాంగమ్। ఛిత్వార్థ చంద్రాననసాయకేన। తథా ద్విజా న్సంయతి యజ్ఞ్యనోపి। ఛేత్తాసమాం రక్షతు వీరభద్రః। అథ దక్షాధ్వర నిరసనం వక్ష్యామః॥ శివస్య ప్రతికూలస్య దక్షస్యా స్యాధ్వరే సతీమ్। సుతాం దక్ష ఉవాచేదం క్రోధసం రక్తాలోచనః। స్తబ్ధా త్మా తామస శ్శర్వ స్తమిమం త్వమిహాశ్రితా। తేన త్వా మవమన్యేహం ప్రతికూలో హి మే భవః। తథోక్తా పితరం దక్షం। క్రుద్ధా దేవీదమబ్రవీత్। విద్యా చోరో గురుద్రోహీ వేదేశ్వర విదూషకః। త ఏవ బహు పాప్మాన। స్సద్యో దండ్యా ఇతి శ్రుతిః। తస్మా దత్యుత్కటస్యాస్య పాపస్య సదృశం భృశమ్। సహసా దారుణో దండ। స్తవ దేవా ద్భవిష్యతి। త్వయాన పూజితో యస్మా । ద్దేవ దేవ స్త్ర్యంబకః। తస్మా త్తవ కులం దక్ష । నష్టమిత్యవధారయ। ఇద్యుక్త్వా పితరం దృష్ట్వా। సతీ సంత్యజ్య సావ్యయా।తదీయాం స్వతనుం త్యక్త్వా హిమవంతం యయాద్గిరిమ్। సూర్య ఉవాచ॥ యజ్ఞస్యపాలకో విష్ణుర్మఘవాన్ యజ్ఞభాగవాన్। హుతాశనో యమో వాయు। ర్వరుణో ధనద స్తథా। జగచ్చక్షు

రహం దక్షసార్థం సదసి సంస్థితాః। భయం సంత్యజ్య సహసా స రుద్రః కిం కరిష్యతి। ఇతీదం వచనం శ్రుత్వా దధీచో మునిపుంగవః। సంక్రుద్ధశ్చక్రి శక్రాగ్ని జల ధర్మ పురోగమాన్। దేవా నృషి గణాన్ సర్వాన్ దృష్ట్వా వచన మబ్రవీత్॥ దక్షాదపి చ మార్తాండగర్హితం కృతవానసి। వీరభద్రేణ రుద్రేణ తే భవిష్యతి దారణమ్। తస్మా చ్ఛివైకభక్తశ్చ వీరశైవవ్రతశ్చసః। నేక్షేతార్కాది విబుధాన్। దక్షంతం సముపాశ్రితాన్। అస్మిన్నర్థే॥

కాత్యాయన శాఖాయాం

విష్ణునా సహితాన్ సర్వా నాగతాన్ యజ్ఞభాగతః। దృష్ట్వా దేవకులం కృత్స్న మీశ్వరేణ వినాగతమ్। దధీచో మన్యునావిష్టో దక్షమేవ మభాషత। దధీచ ఉవాచ। అపూజ్య పూజనాచ్చైవ పూజ్యానాం చాప్య పూజనాత్। నరః పాప మవాప్నోతి మహద్వై నాత్ర సంశయః। అసతాం సమ్మతి ర్యత్ర సతామవమతి స్తథా। డండో దైవకృత స్తత్రసద్యః పతతి దారుణః। ఏవ ముక్త్వా సవిప్రర్షిః పున ర్దక్షమభాషత। పూజ్యం తు పశు భర్తారం। యస్మా న్నార్చయసే ప్రభుమ్। తస్మా త్తవ కులం దక్ష। నష్టమిత్యవధారయ। దక్ష ఉవాచ। సన్తి మే బహవో రుద్రా। శూలహస్తాః కపర్దినః। ఏకాదశ స్థితానశ్చ నాన్యం విద్మ మహేశ్వరమ్। దధీచిరువాచ। కిమేభి రమరై రన్యైః। పూజితై స్త్వద్విధేః ఫలమ్। రాజసాన్నాధ్వరస్యాస్య సరుద్రః పూజ్యతే త్వయా। బ్రహ్మ విష్ణు సురేశానాం స్రష్టాయః। ప్రభురవ్యయః। బ్రహ్మాదయః పిశాచాంతా। యస్య కింకరవాదినః। ప్రకృతీనాం పతిశ్చైవ పురుషాణాం చయః ప్రభుః। చిన్త్యతే యోగవి ద్వద్భి స్తత్వజ్ఞై రృషిభి శ్శివః। అక్షరం పరమం బ్రహ్మ। అరూపం సదసచ్చయత్। అనాదిమధ్యనిధన మప్రతర్క్యం సనాతనమ్। య స్స్రష్టా యశ్చ సంహర్తా భర్తా యః పరమేశ్వరః। తస్మా దన్యం న పశ్యామి। శంకరాదధ్వర ప్రభుమ్। దక్షఉవాచ। ఏతన్మహేశాయ సువర్ణపాత్రే హవి స్సమస్తమ్ విధిమంత్రపూతమ్। విష్ణో ర్నయామ్య ప్రతిమస్య భావమ్ ప్రభో ర్విభో రాహవనీయనీతమ్। దధీచి రువాచ. యస్మా న్నారాధితో రుద్ర స్సర్వ దేవేశ్వరేశ్వరః। తస్మా ద్దక్షతవాశేషో యజ్ఞోయం న భవిష్యతి। ఇత్యుక్త్వా పరమ క్రుద్ధో దధీచో మునిపుంగవః। అంతరేణ మహాదేవం క్షుద్రో విష్ణు స్త్వయార్చితః। శిరస స్తేధ్వరస్యాపి చ్ఛేదో దక్ష భవిష్యతి। అంతరేణ మహాదేవం పూజితోసి

జనార్దన। అధ్వరే తవ దేవేశా ద్దండ స్త్రీవ్రో భవిష్యతి। అధ్వరే చాన్వితాయూాయమ్। మునయో రుద్ర వర్జితాః। యుష్మాకం వేద సంబంధో భావీనైవ భవిష్యతి। త్రిపుండ్ర ధారణే భస్మకుంఠనే వేదమంత్రితే। భవేయు ర్విముఖా యూాయమ్। యుష్మాకం వంశజా స్తథా। వేదబాహ్యేషు తంత్రేషు పాంచరాత్రాదిషు ద్విజాః। భవేయు ర్దీక్షితాయూాయమ్ ।యుష్మాకం వంశజా స్తథా।అంగేషు చాంకితా యూాయమ్। శంఖచక్రాంకుశాదిభిః ।భవేయు శ్శ్రద్ధయాసార్థం వేదబాహ్యా ద్విజాధమాః। ఊర్ధ్వపుండ్రే తథా శూలే వర్తులే చతురస్రకే। చిహ్నే వేదవిరుద్ధే తు భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। శ్రౌత స్మార్త సదాచారై ర్వరిష్ఠైశ్చ వివర్జితాః। వేదబాహ్యా చ దుర్మార్గే భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। పాషండాచార నిరతా స్సర్వే నిరయగామినః। కలౌయుగే తు సంప్రాప్తే దరిద్రా శ్శూద్ర యాచకాః। సర్వస్మా దధికో రుద్రః పశుపాశ విమోచకః। పరాఙ్ముఖోస్తు యుష్మాకమ్। మాభూద్వాతాంత్రికీగతిః। ఇతి శప్త్వాయయౌ విప్రాన్ దధీచో మునిపుంగవః। స్వాశ్రమం మునిభిర్జుష్టమోంకారం నర్మదాతటే। గౌతమ ఉవాచ। ఏతే చ బ్రాహ్మణా స్సర్వే యద్ద్విషన్తో మహేశ్వరమ్। భవన్తు వేదబాహ్యా స్తే తమోపహత చేతసః। యజ్ఞవైభవ ఖండే।మహాదేవస్య రూపే చ మహాదేవస్య విగ్రహే। మహాదేవస్య భక్తౌ చ మహాదేవస్య నామ్ని చ। మహాదేవస్య విజ్ఞానే మహాదేవ పరిగ్రహే। మహాదేవస్య చ స్థానే మహాదేవస్య కీర్తిషు। మహాదేవ ప్రధానే చ మహాదేవాశ్రయేషు చ। మహాదేవస్య చోత్కర్షే త్రిపుండ్రో ద్ధూళనాదిషు। రుద్రాక్షధారణే రుద్రలింగ సేవన పూజనే।రుద్రాలయాది రుద్రాక్ష రుద్ర యాత్రాది కర్మసు। యద్యత్ర రుద్రసంబంధి తత్ర తత్రాపి దుర్జనాః। భవేయు ర్విముఖా యూాయమ్ సర్వదా బ్రాహ్మణాధమాః। శంఖచక్ర గదా చాప దండ పాశాంకుశాదిభిః। అంకితా శ్శ్రద్ధయా యూాయమ్ భవేయు బ్రాహ్మణాధమాః। శ్రుతి స్మృతి పురాణోక్తేష్వేతేషు సకలేషు చ। భవేయు ర్విముఖా యూాయమ్ సర్వదా బ్రాహ్మణాధమాః। స్వదారాగమనేచైవ పరదార పరిగ్రహే భవేయు రున్ముఖా యూాయమ్ సర్వదా బ్రాహ్మణాధమాః। విష్ణ్వాది దేవతా స్సర్వా విశిష్టా శ్శంకరాదితి భ్రాన్తి విజ్ఞాన సంపన్నా భవేయు బ్రాహ్మణాధమాః। వర్తులాశ్వత్థ పర్ణార్ధచంద్రదీపాది లింగినః। భవేయు శ్శ్రద్ధయా యూాయమ్। కలావీశ్వర

నిందకాః। విహీనజాతినామ్నా తు రూపేణ చ తథైవ చ। అంకితా శ్శ్రద్ధయా యూయమ్। భవేయు బ్రాహ్మణాధమాః। పితృ మాతృ సుత భ్రాతృ భార్యా విక్రయణ స్తథా। బంధు విక్రయిణ స్తద్వ ద్భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। దేవ విక్రయిణ స్తద్వ త్తీర్థ విక్రయిణ స్తథా। ధర్మ విక్రయిణ స్తద్వ ద్భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। సురా విక్రయిణ స్తద్వ న్మాంస విక్రయిణ స్తథా। మత్స్య విక్రయిణ స్తద్వ ద్భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। బౌద్ధే చార్వమతే చైవ పాంచరాత్రేత్వ వైదికే। శాక్తే చ దీక్షితా యూయమ్ భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। పాషండేషు తథాన్యేషు మార్గేష్వ శ్రౌతకేషు చ। శ్రద్ధయా దీక్షితాయూయం భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। యుష్మాకం వంశజాతాశ్చ సర్వే స్త్రీభి స్సహ ద్విజాః। మదుక్తారప్రనాణేన భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః। బహునోక్తేన కిం సాక్షా చ్ఛివే సంసారమోచకే। తత్సంబంధిషు సర్వేషు శ్రుతి స్మృత్యాదికేషు చ। యుష్మాకం వంశజాతానాం యుష్మాకం చ తథైవ చ। శ్రద్ధాభావ స్తథైవాస్తు శాప స్త్రీవ్రః కృతోమయా॥

శివరహస్యే

పాపానామపి బాహుళ్యా ద్దధీచస్యచ శాపతః। గౌతమస్య మునే శ్శాపా చ్ఛ్యోత లింగం నరోచతే।

శ్రీస్కాన్దే

గౌతమస్య మునే శ్శాపా ద్దధీచస్యచ శాపతః। జన్మాంతరకృతా త్పాపా దయమర్థో నరోచతే। ఇత్యాది గౌతమ దధీచి శాపోపహత ఋషయశ్చ తేషాం వంశజాశ్చ। న దర్శనీయా న సంభాష్యాః। వీరభద్ర దక్షసంవాదే। ససర్జ సహరో వీరం వీరభద్రం గణేశ్వరం తతక్షణాదేవ దక్షస్య యజ్ఞవాటం హిరణ్మయమ్। ప్రవివేశ మహాబాహు ర్వీరభద్రో గణావృతః। తం దృష్ట్వా భీతభీతోపి। దక్షో దృఢ ఇవ స్థితః। క్రుద్ధవ ద్వచనం ప్రాహ। కో భవా న్కిమిహేచ్ఛసి। తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దక్షస్య చ దురాత్మనః। వీరభద్రో మహాతేజా మేఘగంభీర నిస్వనః। స్వయం చాపి సమాలోక్య। దక్షం దేవైశ్చ సర్విజమ్। అర్థగర్భ మసంభ్రాన్త మలోభా దుచితం వచః। వయం హ్యనుచరా స్సర్వే శర్వ స్యామిత తేజసః। భాగాభిలిప్సయా ప్రాప్తాః। భాగో న స్సంప్రదీయతాం। అథ చేదధ్వరేస్మాకం। న

భాగః పరికల్పితః। కథ్యతాం కారణం చాత్ర। యధ్యతాం వామయాసురాః। ఇత్యుక్తా స్తే గణేంద్రేణ దేవా దక్ష పురోగమాః।ఊచు ర్మంత్రాః ప్రమాణం నో। నవయం ప్రవర్తితాః। మంత్రా ఊచుః। తమధ్వరే ప్రథమం సం దధానాః। హవీ రుద్రం చికితానా నమోభిః యేన పూర్ణం జగృహు ర్విశ్వరూపా జుష్టం దేవా అమృతత్వం భజన్తే। అస్యార్థః। అధ్వరే యజ్ఞే ప్రథమ మాదౌ తం రుద్రమ్। అస్య రుద్ర శబ్దస్యాయ మర్థః। రుర్ దుఃఖం। దుఃఖ హేతుర్వా తం చ ద్రావయతీతి సః రుద్ర ఇత్యుచ్యతే। సద్భి శ్శివతత్త్వార్థవేదిభిః। రుద్రశబ్దేన సర్వ సంసార దుఃఖ నాశకఃపరమేశ్వరో భిధీయత ఇతి। సం దధానా స్సమ్య గ్ద ధానా ఏకాగ్ర మనసః। రుద్రార్పిత చిత్తవృత్తయ ఇత్యర్థః। చికితానాః। ప్రకాశమానాః। విరాజమానా ఇతి నిరుక్తి దర్శనాత్। ఏవం విధా దేవా స్తేన రుద్రేణ జుష్టం హవి ర్నమోభి ర్జగృహుః। హవి శ్శబ్దే నాత్ర రుద్రో ద్దిష్టం ద్రవ్య మవగమ్యతే। జుషిప్రీతి సేవనయో రితి ధాతోః। కర్మణి నిష్ఠా తస్య రూపం జుష్టమితి। అతశ్చాయ మర్థః। తస్మై పరమేశ్వరాయ సమర్పిత మేతత్ దేవాః నమోభి ర్జగృహుః। గ్రహ ఉపాదానాన ఇతి ధాతో స్స్వీకారో పగమ్యతే। రుద్రేణ సేవితం భక్షితం ద్రవ్యం పశ్చా త్ప్రసాద రూపేణ సర్వేపి భక్షయామాసురిత్యర్థః। తత్ప్రసాదోపభోగస్య ఫల మవగమ్యతే। అమృతత్వం భజంత ఇతి న విద్యతే మృతం మరణం తదమృతం తస్య భావః। అమృతత్వం పున ర్భవరాహిత్యం భజన్తే ప్రాప్నువన్తీత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే మంత్రాన్తరమ్ ఇమం పశుం పశుపతే తే అద్య బధ్నా మ్యజ్ఞే సుకృతస్య మధ్యే అనుమన్యస్వసు యజా యజామ జుష్టం దేవానామిదమస్తు హవ్యమ్। అస్యార్థః। దేవానాం ఇదం జుష్టం హవ్యమస్తు। మంత్రా ఊచు స్సురా యూయమ్। తమోపహత చేతసః। యేన ప్రథమభాగార్హం। న యజధ్వం మహేశ్వరమ్। తథోక్తా అపి తే మంత్రై ర్దేవా స్సంమూఢ చేతసః। భద్రాయనద దుర్భాగం ప్రహార మవలిప్సవః। యద్వక్తవ్యం చ పథ్యం చ స్వవాక్యం తద్వృథా భవత్। తథా తతోయయు ర్మంత్రా। బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్। అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి। యజ్ఞే సునిష్ఠా స్సభికాః పురస్తా దూచు ర్మంత్రా స్సహసా కుప్యమానాః। దృష్ట్వా సపూషా మఘవాన్ సదేవాన్ । సర్వాన్ శృణుధ్వం న యజధ్వ మీశమ్। యస్మా త్ప్రామాణ్యా దఖిలాధ్వరాధిరాజస్య భాగం నదదు ర్యథోక్తం। తస్మా ద్భవిష్యన్తి మహాతురాస్తే

రుద్రేణ భద్రేణ గణాధిపేన। నేక్షేత సూర్యం సహసా సహర్త్విజానితీదముక్త్వా మంత్రా స్తిరోహితా। ఇతి శ్రుతి స్మృతి పురాణాదిభి ర్మంత్రైశ్చ పరమేశ్వర ఏవ ప్రథమభాగార్హ ఇత్యుక్తే సతి తదపి శ్రుత్వా దేవాః ప్రథమభాగార్హస్య రుద్రస్య నదదుర్భాగమితి। తదధ్వరే దక్షాదపి ప్రతికూలాస్థితా స్సర్వే దేవా స్సదా న భజనీయా న దర్శనీయాశ్చ। ప్రదేశాన్తరే। అథోవా చ గణాధ్యక్షో దేవా న్విష్ణు పురోగమాన్। మంత్రాః ప్రమాణం న కృతా। యుష్మాభి ర్బలదర్పితైః। యస్మా దస్మి న్మఖే దేవా ఇత్థం వయమసత్కృతాః। తస్మాద్వో జీవితై స్సాకమపనేష్యామి గర్వితమ్। ప్రదేశాన్తరే। తథా సవజ్రిణం సూర్యమ్। రుద్రాన్ రుద్రగణాగ్రణీః। భద్రో మూర్ధ్ని జఘానాశు। వామపాదేన లీలయా అసిభిః పానకం భద్రః। పట్ట సైస్తు యమం యమీ। రుద్రాన్ నిశాత శూలేన। ముద్గరై ర్వరుణం ధృఢైః। పరిఘై ర్నిరృతిం వాయుమ్। టంకైష్టంకధర స్స్వయం విచిచ్ఛేద రణే వీరో। లీలయైవ గణేశ్వరః। తతో దేవ్యా స్సరస్వత్యాః। నాసికాగ్రం సుశోభనమ్। చ కర్త - కర జాగ్రేణ। దేవమాతు స్తథైవ చ। చిచ్ఛేద చ కుఠారేణ। బాహుదండం విభావసోః। అగ్రతోద్వ్యంగులాం జిహ్వా। మాత్తహవ్యాం లులాయ చ। స్వాహా దేవ్యా స్తథా దేవో। దక్షిణం నాసికాపుటమ్। చ కర్త కరజాగ్రేణ। వామత స్తన చూచుకమ్। భాస్య విపులేనేత్రే। శతపత్ర సమప్రభే। ప్రసహ్యోత్పాటయామాస। భద్రః పరమ వేగవాన్। పూష్ణోదశన రేఖాం చ దీప్తముక్తావళీమివ। జఘాన ధనుషః కోట్యా। సతేనా స్పష్ట వాగభూత్। తత శ్చంద్రమసం దేవః। పాదాంగుష్ఠేన లీలయా క్షణా త్క్రిమిమివాక్రమ్య। ధర్షయామాస లీలయా। శిరశ్చిచ్ఛేద దక్షస్య। భద్రః పరమ శోభనమ్। క్రోశంత్యామేవ వైరిణ్యామ్। భద్రకాళ్యై తదౌచ తత్। తత్ప్రాప్య సమాదాయ। శిర స్తాళఫలోసమమ్। సా దేవీ కందుక క్రీడమ్। చకార సమరాంగణే। శరేణార్ధేందు వక్త్రేణ। స వీరోధ్వర పూరుషమ్। మృగరూపేణ ధావన్తమ్ విశిరస్కం తథా కరోత్। అస్మిన్నర్థే।

లైంగే

యజ్ఞస్య చ శిర శ్ఛేత్తా పూష్ణోదంత వినాశకః। వహ్నేర్ హస్త హర స్సాక్షా। ద్భగ నేత్ర నిపాతనః। పాదాంగుష్ఠేన సోమాంగ। పేషకః ప్రభు సంజ్ఞకః। సరస్వత్యా మహాదేవ్యా। నాసికోర్ష్ఠోష్ఠకృంతనః। ఉపేంద్రేంద్ర యమాదీనామ్। దేవానా మంగతక్షకః। నమ స్తక్షభ్య ఇతి శ్రుతిః।

యజుర్వేదే

తదేవ సంయోగ్రై రుపాస్యు ర్యదిత (దు(దస్య ధనుః రు(దస్యత్వేవ ధనురార్త్నిః శిర ఉత్పిపేష ధనురగ్ని విశ్ఫురద్యో విష్ణోః శిరః (ప్రతిఛింద్యహి తతుత్తుఘ్నమితి పపాత।

లైంగే

పపాత చ తథా భూమౌ। విసంజ్ఞః పురుషోత్తమః। పునరుత్థాయ తం హంతుమ్। చక్రముద్యమ్య స (ప్రభుః। వ్యష్టం భయతదీనాత్మా। కరేణావ స్తనం శిశుః। అతిష్ఠచ్చకిత స్తేన పాషాణ ఇవ నిశ్చలః। (తిభిశ్చ ఘర్షితం శార్జ్గం। ద్విధా భూతం (ప్రభో స్తథా। శార్జ్గకోటి (ప్రసంగాచ్చ చిచ్ఛేద శిరసి (ప్రభుః। వృద్ధవయాః సువీరః నక్షిష్టమ్। ఘ్నుతీతి తద్ఘ్నం పపాత। శిర స్తస్య ధరాతలే। వాయునా(పేరితం చైవ। ఘ్రాణజేన పినాకినః। (ప్రవివేశ క్షణాదేవ తథాహ్యాహవనీయకే।

(ప్రదేశాన్తరే।

శార్జ్గకోటి (ప్రసంగాచ్చ। కేశవస్య మహాత్మనః। స శిర శ్ఛేదయామాస। వీరభద్రో మహాబలః।। అరుణకేతుకీ (బ్రాహ్మణమ్। రు(దస్య త్వేన ధనురార్త్నిః శిర ఉత్పిపేష స(ప్రవర్గ్యో భవ త్తస్మాత్। య స్స (ప్రవర్గ్యేణ యజ్ఞేన యజతే రు(దస్య సశిరః (ప్రతి దధాతి స్థలాన్తరే। యజ్ఞో వై మఖః తస్యై తచ్ఛిరః య(త్ప్రవర్గ్యః వాజసనీయే ధనురార్త్నిః(ప్రకృత్యామనన్తి విష్ణోః శిరః(ప్రతిచ్ఛిదేత। పునరపి వాయవీయే। శూలవేగ (ప్రరుగ్ణాచ్చ। చిన్న బాహూరు వక్షసః। వినికృత్తోత్తమాంగాంశ్చ। పేతురుర్వ్యాం సురోత్తమాః। నికృత్త బాహవః కేచిత్। కేచిల్లూన వరాననాః। బాష్పావదారితాః కేచి। న్నిపేతు రమరాభువి। విశిఖోన్మాద గా(త్రైశ్చ। బాహుభి శ్ఛిన్న సంధిభిః। (ప్రవృత్త నయనాః కేచి। న్నిపేతు ర్భూతలే మృతాః। భూమిం కేచి (త్ప్రవివిశుః। పర్వతానాంగుహాః పరే। అపరే జగ్మురాకాశ। మపరే వివిశుర్జలమ్। తథా సంచ్ఛిన్న భిన్నాంగైః। స వీర శిరసో బభౌ। పరి(గస్త (ప్రజావర్గో। భగవానివ భైరవః। ఘర్షితా భూతభేతాళై। ర్ద్వారా స్స్వర పరి(గహః। యథా కలియుగే జారై। ర్బలేన కుల యోషితః। అరిష్టనేమినం సోమమ్।ధర్మం చైవ (ప్రజాపతిమ్। బహుపు(తం చాంగిరసమ్। భృంగాస్యం కాశ్యపం తథా। గళే (ప్రగృహ్య బలినో। గణపా స్సింహ వి(క్రమాః। భర్త్సయంతో భృశం వాగ్భి। ర్నిజఘ్నుర్ మూర్ధ్ని ముష్టిభిః। అహో

నిధి విపర్యాస మశ్వమేధో యమధ్వరః। యజమాన స్స్వయం దక్షో। బ్రహ్మ పుత్రః ప్రజాపతిః। ధర్మాదయ స్సదస్యాశ్చ రక్షితా గరుడధ్వజః। భాగాంశ్చ ప్రతిగృహ్ణన్తి సాక్షాదింద్రాదయ స్సురాః. తథాపి యజమానస్య దక్షస్యాథ సహర్త్విజః। సద్య ఏవ శిరశ్ఛేద। స్సాధు సంపద్యతే ఫలమ్। తస్మా న్నావేద నిర్దిష్టం నచేశ్వర బహిష్కృతమ్। నాసత్పరిగృహీతం చ కర్మ కుర్యా త్కదాచన। కృత్వాతు సుమహ త్పుణ్య మిష్ట్వా యజ్ఞశతైరపి। న తత్ఫల మవాప్నోతి। భక్తిహీనో మహేశ్వరే। కృత్వాతు సుమహ త్పాపమ్। భక్త్యా యజతి య శ్శివమ్। సమహాపాతకై స్సర్వై। ర్ముచ్యతే నాత్ర సంశయః। బహునాత్ర కిముక్తేన వృథా దానం వృథా తపః। వృథా యజ్ఞాః వృథా హోమా శ్శివ నిందారతస్య తు। తస్మాద్వీరభద్రేణ నానాంగ విహీనాశ్చ। పరాజితాశ్చ దక్షస్య పక్షస్థిత విష్ణుముఖ్యా స్సురా స్సదా। వర్జనీయా బభూవుః శివ ఏకోధ్యేయ శ్శివంకర స్సర్వమన్య త్పరిత్యజ్యేతి శ్రుతి వచనాత్। శివైకభక్తినిష్ఠై శ్శివభక్తై ర్దక్షాధ్వరా త్ప్రాగేవ విష్ణు పురోగమా స్సర్వే దేవా స్సదా న భజనీయాః। యథా।

మానవ పురాణే

తత స్సుకేశ స్స యయౌ తిమిరద్విప కేసరీ। మహాంస్త్వనశ్వర స్సూర్య। స్త ద్విఘాత మచింతయత్। పరమాక్రంద మాలోక్య పురుషాణాం కటంకటం। నమో భవాయ శర్వాయ ఇద ముచ్చై రుదీరయన్। తదాక్రందిత మాకర్ణ్య। చారణావన గోచరాః। హాహేతిచు కృశు స్సర్వే। శివభక్తస్య తప్యతః। తచ్చారణ వచ స్సర్వమ్। శ్రుతవాన్ సర్వగో వ్యయః। క్రుద్ధస్తు భోవంతం తమ్। భానుమంత మపశ్యత। దృష్యమాత్ర స్త్రినేత్రేణ నిపపాత తతోంబరాత్। గగనాత్ ప్రపరిభ్రష్టః। పథి వాయునిషేవితః। యదృచ్ఛయా నిపతితం వృంత ముక్తం యథా ఫలమ్। వారణై ర్వేష్టితో భానుః ప్రవిభాత్యంబరా త్పతన్। అర్ధపక్వం యథా తాల। ఫలం కపిభి రావృతమ్।

సర్వాగమోత్తరే

రోగాశ్చ వివిధాకారా దేవలోకే వ్యవస్థితాః। పూష్ణోదశన వైకల్యం భుజస్తంభ శ్శచీపతేః। క్షయరోగశ్చ సోమస్య సుమహాన్ పరికీర్తితః। జ్వరశ్చ సుమహానాసీ ద్దక్షస్యాపి ప్రజాపతేః। యజ్ఞస్య హి శిరో రోగో వరుణస్య జలోదరమ్। మార్తాండ

భానోః కుష్ఠంచ ఘంటాకర్ణస్య శాపతః। తస్మి న్మఖే యజ్ఞభాగాభీప్సయా ప్రాప్తై ర్విష్ణు పురోగమై ర్దేవై స్సహ జగ చ్చక్షుషిన్మైయ్యవస్థితే। సతి సరుద్రః కిం కరిష్యతీత్యేవ ముక్తస్య సూర్యస్య పరమేశ్వర నిరాకరణ దోషేణ తన్నేత్రో త్పాటనం దంత చ్ఛేదనం చాభూత్।

వాయుపురాణే

సుకేశాభిధానస్య వీరశైవాచార నిరతస్య భక్తస్యాపకార దోషేణ గగనా త్పురిభ్రష్టోభూత్। సర్వాగమోత్తరే వీరశైవవ్రతాచార్య ఘంటాకర్ణ నామధేయస్య ప్రమథస్య శాపదోషేణ దంతార్బుతం చ కుష్ఠరోగం చాభిప్రాప్తవాన్ తస్మా త్కారణా చ్ఛివస్యాపి శివభక్తానామపి నానావిధాపకారీ సూర్యో విశేషేణ న భజనీయో న దర్శనీయః। దక్షాధ్వరే వీరభద్రేణావమానితా స్సర్వేదేవాః పరమేశ్వరస్య కృపావలోకనేన పున స్తత్తత్పదప్రాప్తిం నోపలబ్ధవంతః కిమితి కేచిద్వదన్తి । తథా న భవతి పరమేశ్వరోపి తేషాం తత్తత్పదప్రాప్తిం కృతవానపి దధీచి గౌతమాది మునీనాం శాపఫలాని వృథా న కరోతి। తద్యథా స్కాన్దే॥ విష్ణు శాపోపశమనాధ్యాయే। పునః పరమేశ్వరేణ లబ్ధ ప్రసాదస్య విష్ణో ర్భృగుశాప నిమిత్తాని దశజన్మాని నివృత్తాని భవన్తి కిం। తథైవ పరమేశ్వర శాపోపహతస్య బ్రహ్మణశ్చాపి పునః పరమేశ్వరస్య ప్రసాదే నైవ పూర్వపదం లబ్ధవతోపి పూజార్హత్వం భవతి కిం। తథైవ దక్షశాపోపహతస్య శశాంకస్యాపి పరమేశ్వరస్య ప్రసాదాత్ ప్రతివాసరం కళావృద్ధిం లబ్ధవతోపి క్షయమోచనం భవతి కిం। దైత్యాచార్యేణ శుక్రేణ కచః సప్రాణోపి పూర్వశాపఫల నివృత్తి ర్భవతి కిమ్। శివః తద్వ త్పరమేశ్వరాపరాధినాం కృత ప్రసాదోపి తత్తత్ఫలప్రాప్తిమేవ కరోతి। శాపఫలాని వృథా న కరోతి॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే దక్షాధ్వర నిరసన మాహాత్మ్యం నామ త్రయోదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

చతుర్దశ ప్రకరణే
నారాయణోపనిషదర్థ నిర్ణయః

సర్వోపనిషదామర్థమ్ ప్రకాశయతి య స్సుధీః। తస్మై శ్రీసోమనాథాయ

నమో భక్తప్రియాయ చ। అథ సర్వోపనిషదా ముపాసనోపాస్య పురస్సరం నారాయణోపనిషదుక్త ముపాస్యత్వం నిరూపయతి। సర్వాభిరప్యుపనిషద్భి రుపాసనోక్తాం నారాయణోపనిషదం పరిభావయామః। పరిశీలయామ ఇత్యర్థః। నారాయణోపనిషది మహేశ్వరోపాసన విషయా స్త్రయోనువాకా స్సమామ్నాయన్తే। అణోరణీయాన్ సహస్రశీర్ష మృతగ్ం సత్యమితి తత్ర ప్రథమానువాకోపక్రమేణ వివిధ పరిణామ ప్రపంచాధిష్ఠాతృ త్వేన తత్తత్పరిణామ వత్తయా అణీయస్త్వాది గుణయుక్తత్వం ఆత్మాధిష్ఠాతృత్వాత్। ఋతశబ్దేనాప్యుప చర్యమాణ కర్మభిః పరామృష్టం నిరతిశయ మభిమతశాలిన ఇతి మహేశ్వరస్యాభి మత ఫల ప్రదాతుః తస్యైవ ప్రసాదాత్మా యదాత్మజ్ఞాన నిరతః నిఖిలలోకం పశ్యతీత్యుక్తం అత్రోపనిషత్ శ్వేతాశ్వతరాణాం। యథైవ బింబం హృదయావ లిప్తం। తేజోమయం భాసతే తత్సుధాంతమ్। తదాత్మతత్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ। ఏకః కృతార్థో భవతి వీతశోకః। యదాత్మ తత్వే నతు బ్రహ్మతత్వమ్। దీపోపమే నేహయుతం ప్రపశ్యేత్। అజం ధృవం సర్వ తత్త్వై ర్విశుద్ధమ్। జ్ఞాత్వాదేవం ముచ్యతే సర్వపాపైః ఇతి ఆత్మజ్ఞానేన వికృతి సంబంధం విషాద మపహాయ మహేశ్వర సాక్షాత్కారా దఖిలైరపి బంధనైః క్లేశాదిభి ర్ముచ్యత ఇత్యర్థః। మధ్యమానువాకే। తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా। అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా। నీలతోయద మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా।నీవారశూకవత్తన్వీ। పీతాభాస్వత్యణూపమా। తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః।

తాత్పర్యసంగ్రహే

మధ్యమానువాకాభిహితస్య పరమపురుషస్య నారాయణస్య ఉపాస్యత్వా సంభవా దుపాసకత్వమేవ పరిశిష్యత ఇత్యాహ। నాసా ముపాసన ముపాసకత్త్వైవ దూరే। తస్మా దుపాసకతయా పరిశేష సిద్ధిః। అంతర్వ్యవస్థిత గిరా పరమాత్మన స్తే। శబ్దా ద్ధృఢాభివిదితం త్వదుపాసకత్వమ్। వహ్ని శిఖాయా నారాయణ సంబంధిత్వ మనంతరమేవోపపాదయామ ఇతి। నను పరమాత్మ శబ్దః పరమ పురుషే శివే దృశ్యతే ఆత్మా నారాయణః పర ఇతి స ఏవ శిఖా వాక్యే కిం న దృశ్యతే। ఇత్యత ఆహ। అస్య స్థితోపి హృదయే పరమ స్త్వమాత్మా। యుక్తం న కస్య పరమాత్మతయాభిధానమ్। స్వేన స్వయం మనసి వహ్ని శిఖాంతరాళే।

తిష్ఠ త్యుపాస్య ఇతిపోస్య పదం న తస్య। ఏకస్త్యైవ యుగప దుపాస్యోపాసకత్వా సంభవా న్నత్వస్యాత్ర పరమాత్మతయా గ్రహణమ్। ఆత్మా నారాయణః పర ఇతి తు పరమాత్మాభిధానమ్। నారాయణస్య గౌణమితి భావః। ఉపాసక పురుష వర్ణనమపి ఉపాసనాయామ్। శ్రద్ధాహేతురిత్యాహ। నారాయణస్య హృదయం సుషిరం మహాగ్నిః।అగ్నే శ్శిఖా చ పరమాత్మపదం యదుక్తమ్। సర్వోప్యుపాసన విధేరయ మర్థవాదః। శ్రద్ధా విశిష్ట పురుషాచరణా ద్విధేయః। ఇత్యాది నారాయణోపనిష ద్వాక్య ప్రామాణ్యా న్నారాయణస్యోపాసకత్వమేవ సిద్ధం భవతి। తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇతి వచనాత్। పరమాత్మ శబ్దః పరమేశ్వర ఏవ దృశ్యతే। తస్యోదాహరణమాహ। ఋతగ్ం సత్యం పరబ్రహ్మ। పురుషం కృష్ణ పింగళమ్। ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షమ్। విశ్వరూపాయ వై నమో నమః।

శివసంకల్పోపనిషది

ఋతగ్ం సత్యం పరమ్ బ్రహ్మ। పురుషం కృష్ణ పింగళమ్। ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షమ్। తన్మేమన శ్శివసంకల్పమస్తు॥

బ్రహ్మబిందూపనిషది

న తత్పరం బ్రహ్మ విభాతి తత్ర దేవా న ఋషయో న పితరో న ఈశతే ప్రతి బుధ్యస్వ సర్వం బుధ్వా స శివ ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ। సర్వభూతాంతరాత్మా॥

అథర్వణవేదే

తత్పరం బ్రహ్మేతి స ఏకోరుద్ర స్స ఈశ స్స భగవాన్ స మహేశ్వర స్స మహాదేవ ఇతి॥

యజుర్వేదే

మనః పరమాయ చ పరతరాయ చ నమః। పరమాత్మనే చేతిఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మేతి॥

కూర్మే- ఈశ్వర గీతాసు

అలింగమేక మవ్యక్తం। లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితమ్। ఏక ఏవ రుద్ర ఇతి బ్రహ్మో శివోమ ఇతి।

కైవల్యోపనిషది

ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం। త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యా త్పరబ్రహ్మ పరమాత్మా పరమేశ్వర ఇతి శివస్య నామ పర్యాయాః। తత్త్వాంతర వాచకా న భవన్తి। ఉపాసకత్వేపి పరమపురుషస్య। పరబ్రహ్మాభిధాన ముపలభ్యేత ఇత్యాహ। బ్రహ్మోచ్యతే పరమసౌ పరమం చ తత్త్వం జ్యోతిః పరం చ పరమేశ్వర పద్మనాభః। త్వద్భావనైక రసిక స్త్వ దనన్య భావా న్మంత్రీ యథా గరుడ భావనయా గరుత్మాన్। తథా మధ్యమానువాకే। పరమ పురుషోపాసన ముచ్యతే। తస్య పరబ్రహ్మత్వాదిభి రనేకై రుపాస్య ధర్మై రభిధానా దత ఆహ। నారాయణస్య యదుపాస్య తయాభిధానమ్। మత్వా ఫలం తదిహ నోప లభేత కశ్చిత్। నను కేవలమస్య విశ్వం నారాయణమితి। విశ్వత్వ మామ్నాయతే పతిం విశ్వస్యేతి శివస్య విశ్వపతిత్వమపి అత ఆహ। విశ్వాత్మన స్తుతిషు విశ్వపతతిత్వవాదమ్। సంగచ్ఛతే స్తుతిరిహైవ రథాంగపాణేః। విశ్వస్య పత్యురథ విశ్వతయాభిధానమ్। నాలంగుణాయ గుణ గృహ్యా నికర్ష హేతుః। విశ్వత్వ విశ్వపతిత్వయోః ఛాయా తపయోరివ పరస్పర విరుద్ధయో రేకత్ర సమావేశా సంభవా ద్విశ్వపతిత్వా దరిస్తుతిరేవ। ఉత్కర్ష హేతుభి స్తవనం అపకర్ష హేతుభి ర్నిందేతిసర్వజనానామ్। యచ్చ కించి జ్జగ స్సర్వమితి వచనాత్। విష్ణో ర్జగద్వ్యాపకత్వమేవ సిద్ధం భవతి తత్పతిత్వం న భవతి। నను శివా దన్యోయ ముపాస్యః ప్రతీయతే। స శివ స్సేంద్ర ఇతి శివాదన్యత్వేన సంస్తవాత్। అత ఆహ। త్వామంతరేణ న కథం చిదుపాసనీయమన్యం బ్రవీతి స శివస్తుతిరంతకారే। యద్బ్రహ్మశబ్ద సమభి వ్యవహార యోగా త్సంహారకారిణి హరే శివశబ్దమాహుః। స శివస్తుతిరితి। స శివఇత్యేవం రూపాస్తుతిః। అత్ర శివశబ్ద శ్రూయమాణ స్తత్తదధికార వచసై స్సహపాఠా దధికార విశేష ఏవ కాలాత్మని గౌణ వృత్యావర్తత ఇతి। స్థానం యథాంతర ముపాస్తి రుపాసకోవా। యాసా పరాపరతయా ద్వివిధా విభూతిః। యద్వాపునర్విషమనేత్ర ముపాసితవ్యమ్। నారాయణోపనిషదాహ తదత్ర సర్వమ్। దహ్రం విపాప మిత్యాదినా హృదయాకాశాఖ్యం స్థానముక్తం। ఉపాసితవ్యమిత్యుపాసనమ్। సహస్రశీర్షక మిత్యుపాసకః। స బ్రహ్మేత్యాదినా విభూతి స్సేంద్ర స్సోక్షరః పరమః। స ఇంద్ర స్సోచిలోప ఇత్యాదినా సులోపః।

సః పరమోఽక్షర ఇతి నారాయణస్యాభిధానం నారాయణం దేవమక్షరం పరమం పదమితి ప్రత్యభిజ్ఞేయమానత్వాత్। ఉపాసకస్య సతోఽప్యధికారిత్వ ప్రదర్శనాయ స్వరాట్। స్వస్మిన్ రాజత ఇతి । ఈశ్వరాధీశ్వరః। పశుపతిః। పశవో విరూపా ఇత్యుపక్రమ్యత్వం స్వరాడనుమన్యతా మితి శ్రుత్యంతర దర్శనాత్। సోఽయ మీశ్వరః। తత్తదధికారిభిః బ్రహ్మాదిభి స్సదాత్మక ఇతి స్తూయత ఇతి। బ్రహ్మాదయ స్తద్విభూతయ ఇత్యాది వచనా దుపాసకో విష్ణుః। ఉపాస్య శ్శివ ఇతి నిశ్చీయతే। తృతీయానువాకే।ఋతగ్ం సత్యమిత్యాదినా నిరాలంబోపాసనాభావా దాలంబన విశేషః। కృష్ణపింగళత్వాది రూపః ప్రదర్శిత ఇతి యథైవ మీశ్వరోపాసనేన తాత్పర్యమస్యా ఉపనిషదః। కథం తర్హి నారాయణోపనిష దుపదేశః। అత ఆహ॥ యజ్ఞాత్మనా స్వయమసావృషిణోపదిష్టో। నారాయణోపి భవతా ప్రతిపాద యిత్రా। అత్ర దృష్టాంతమాహ। సూక్తం యథా పురుషదైవత మంతకారే। నారాయణార్షమితి తద్వ్యపదిష్టమాహుః। నారాయణార్షమితి యదాహ శౌనకర్షిః।నారాయణః పురుషో దేవతేతి పురుషస్య హరే స్సూక్తమితి చ పురుషేణ నారాయణో నేత్యాపస్తంబః। ఇత్థ మతిశయిత మహిమ్నా పరమపురుషే ణాప్యుపాసనీయః। పరమేశ్వరః। తస్మా న్నారాయణోపనిషది। అణోరణీయాన్ సహస్రశీర్ష మృతగ్ం సత్యమిత్యనువాకత్రయ వచన ప్రామాణ్యా దుపాసకో విష్ణు రుపాస్య శ్శివః।

ఋగ్వేదే

తవ శ్రియే మరుతో మర్జయంత రుదయత్తే జనిమ చారు చిత్రమ్। పదం య ద్విష్ణోః పరమం నిధాయుాతి। అస్యార్థః। హే రుద్ర తే తవ చారు చిత్రం యజనీయం పూజనీయమిత్యర్థః। జనిమేతి లింగనామ యజ్జనిమ శివలింగమస్తి తచ్ఛివలింగం మరుతః దేవాః శ్రియే ఐశ్వర్యార్థం మర్జయంతః కరస్పర్శన పూర్వకం యజన్తి తస్మా త్కారణాత్విష్ణోః పరమం తవయ త్పదం నిధాయ తత్పదం ప్రాప్నువన్తి విష్ణు ప్రముఖదేవాః। పరమేశ్వరస్య సమ్యగర్చన ఫలాదేవ తత్తదైశ్వర్యఫలం ప్రాప్నువన్తీత్యర్థః। తస్మా ద్విష్ణుః పూజకః పూజ్య శ్శివః। అస్మిన్నర్థే॥

శివధర్మశాస్త్రే- ఇంద్రనీలమయం లింగం। విష్ణుః పూజయతే సదా। విష్ణుత్వం ప్రాప్యతే తేన। సాద్భుతైకం సనాతనమ్।

వాయవీయ సంహితాయాం

తతో జనార్దన స్తుష్టో। వరం ప్రాప్య మహేశ్వరాత్। జగామ భాస్వరం రమ్యం। వైకుంఠస్థాన ముత్తమమ్। సంస్తూయమానో దీప్తాంగో। దేవై ర్మునిగణై స్సదా। ధృత త్రిపుండ్రకో దివ్యై రుద్రాక్షైశ్చ విభూషితః। శుశుభే సతతం విష్ణు ర్భస్మ దిగ్ధ తనూలతః। త్రిపుండ్రాంకిత సర్వాంగో। జటామండల మండితః। ఇతి తత్రైవ విష్ణువ్యాప్యవర్ణనమ్। బ్రహ్మాపూజయతే నిత్యమ్। లింగం శైలమయం శుభమ్। తస్య సంపూజనాత్తేన। ప్రాప్తం బ్రహ్మత్వ ముత్తమమ్। భూతి త్రిపుండ్ర రుద్రాక్ష। జటామండల మండితః। అక్షమాలార్పితకరః। చతుర్వక్త్రః పితామహః। అస్మిన్నర్థే। లైంగే

పద్మపుష్ప సహస్రైశ్చ। పాదావభ్యర్చ్య భక్తితః। పురతః పరమేశస్య। స్తుతవా న్మధుసూదనః। ఏకం న్యూనం సహస్రాణాం పుష్కరాణాం తు పుష్కరమ్। నారాయణ స్స్వకం నేత్ర। మేక ముద్ధృత్య వై తతః। తథా ప్రభృతితం ప్రాహుః। పద్మాక్ష ఇతి సువ్రతాః। దత్తవా న్నయనం చక్రం విష్ణవే నీలలోహితః। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాదపి బ్రహ్మవిష్ణ్వశ్చ పూజకౌ పూజ్య శ్శి ఏవేత్యభివదన్తి॥

ఇతి శ్రీ వీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే నారాయణోపనిషదర్థ నిర్ణయో నామ చతుర్దశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

పంచదశ ప్రకరణే

ఊర్ధ్వపుండ్ర శంఖ చక్రాంక నిరసనమ్

అన్య లింగం పరిత్యజ్య శ్రౌతస్మార్తానువర్తినః। శైవాయద్భుహుమన్యన్తే తల్లింగం శైవమాశ్రయే। అథోర్ధ్వ పుండ్ర శంఖ చక్రధారణ నిరసనం వక్ష్యామః।

బోధాయన స్మృతౌ- నాంకయే న్న దేహ ద్దేహం। దేహే చ్చే త్కామకారతః। నాధి కుర్వన్తి దగ్ధాంగా। శ్రౌత స్మార్తేషు కర్మసు।

గౌతమ స్మృతిః- ఉత్తప్త లోహదండేన। నాంగం విప్రః క్వచి ద్దహేత్।

శాతాతప స్మృతిః

అంగేషు నాంకయే ద్విప్రో। దేవతాయుధ లాంఛనైః। అంకయే ద్యదివామోహా। త్పతత్యేవ న సంశయః। ఉత్తప్త లోహదండేన। నాంగం విప్రః క్వచి ద్దహేత్।

యమస్మృతిః- నాంకయే న్న దేహే ద్గాత్రం। దేవతాయుధ లాంఛనైః। దహనా ల్లేఖనా ద్విప్రః। పాతిత్వం యాతి తత్ క్షణాత్। అస్మిన్నర్థే॥

సూతసంహితాయాం

స్వదేహే పరదేహే వా న కుర్యా దంకనం నరః। యది కుర్యాచ్చ చక్రాద్యైః। పతత్యేవ న సంశయః।

మానవపురాణే

ఆయుధై శ్శంఖ చక్రాద్యై। ర్న దేహేచ్చ కదాచన। మనుష్యాణాం చ నామ్నా తు। న లిఖేచ్చోరసి భ్రమాత్। దగ్ధాంగోప్యాయుధై ర్విష్ణో। ర్లిఖితో నర నామతః। శ్రౌత స్మార్త సదాచారే। నాధికారీ కదాచన। దగ్ధాంగా లిఖితాంగాశ్చ। న సంభాష్యా ద్విజాతయః న దర్శనీయా స్తాన్ రాజా । దేశా చ్ఛీఘ్రం ప్రవాసయేత్।

పరాశరపురాణే

న దాహయే ద్ద్విజశ్రేష్ఠో। న దేహేచ్చక్ర పూర్వకైః। అంకితో య స్స్వదేశాత్తమ్। రాజా శీఘ్రం ప్రవాసయేత్। యజ్ఞవైభవఖండే। కేనచి ల్లాంచితో మర్త్యో న సాక్షీ సర్వదా భవేత్। శ్రౌతస్మార్త సదాచారే। నాధికారీ చ లాంఛితః। లాంఛితాశ్చ న సంభాష్యా। న స్పృశ్యాశ్చ తథైవ చ। న దర్శనీయాస్తాన్ రాజా। దేశా చ్ఛీఘ్రం ప్రవాసయేత్।

స్కాన్దే

ఊర్ధ్వపుండ్రం ద్విజః కుర్యా। ల్లీలయాపి కదాచన। తదాకారేణ శస్త్రేణ। పీడ్యతే యమకింకరై ః।

పరాశర పురాణే- ఊర్ధ్వపుండ్రం చ శూలం చ। వర్తులం చార్ధ చంద్రకమ్। లలాటే ధారయిష్యన్తి। మనుష్యాః పాపకర్మిణః।

సామ్బపురాణే

అశుద్ధం చ తథా ప్రోక్తం। వర్తులం చోర్ధ్వ పుండ్రకమ్। అశుద్ధం చార్ధచంద్రం తు। కీర్తితం చాంకుశాదికమ్।

సూతసంహితాయాం

అశ్రౌతం తూర్ధ్వపుండ్రాది। లలాటే శ్రద్ధయా సహ। ధారయిష్యన్తి మోహేన। పాషండోపహతా జనాః।

మానవ పురాణే

ఊర్ధ్వపుండ్రం చ శూలం చ। వర్తులం చార్ధచంద్రకమ్। తత్ర నిష్ఠే న ధార్యం చ। న ధార్యం వైదికై ర్జనైః।

మనుస్మృతిః

సోర్ధ్వపుండ్రం ముఖం దృష్ట్వా। వ్రతం చాంద్రాయణం చరేత్।

ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమ వచన ప్రామాణ్యాత్। శంఖచక్రాది లాంఛనై రంకితాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రధరాశ్చ యేకేచన ద్విజాః సన్తి। తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః।

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే ఊర్ధ్వపుండ్ర శంఖ చక్రాంకన నిరసనం నామ పంచదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

షోడశ ప్రకరణే

శివస్య సర్వదేవతాజనకత్వ నిరూపణమ్

వేదశాస్త్ర పురాణేషు శివ స్సర్వ మరుత్పితా। ఇతియోమన్యతే నిత్యం సోమనాథాయ వై నమః। బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతానాం పరమేశ్వరో జనక ఇతి సంపాదయామః। అథర్వణవేదే- యో బ్రహ్మాణం విదధే పుత్రమగ్రేజాతం యం బ్రహ్మ ప్రహిణోతి తస్మై॥

లైంగే

బ్రహ్మాణం విదధే దేవా। నగ్రే పుత్రే చతుర్ముఖే। ప్రహిణోతిస్మ తస్మై చ। జ్ఞాన మాత్మ ప్రకాశకమ్। పరాత్పరతరం ప్రాహుః। పరాత్పరతరం ధ్రువమ్। బ్రహ్మణో జనకం విష్ణో ర్వహ్నే ర్వాయో స్సదాశివమ్।

మహోపనిషది

అప ఏవ ససర్జాదౌతా సువీర్య మపాస్పృజత్। తదండ మభవ ద్ధైమం। విశ్వస్యాయతనం మహత్। సౌవర్ణ మభవ చ్చాండ। మవేష్ట్యాద్యం తదక్షరం। అనేకాబ్దం తదాచాప్సు। దివ్యమంత ర్వ్యవస్థితమ్।

శివసంకల్పోపనిషది

అండం హిరణ్మయం మధ్యే యముద్రం రుద్రస్య వీర్యా త్ప్రథమం బభూవ।

అండా ద్విష్ణు ర్బ్రహ్మజాత వేదాశ్చ తన్మేమనః। శివసంకల్పమస్తు। ఏషా మహోపనిషదాహ హిరణ్యగర్భంజాతం త్వదేవ భగవన్ ప్రథమం సురాణామ్।

యజుర్వేదే

సోమః పవతే ర్జనితా మతీనాం జనితా దివోజనితా పృథివ్యా జనితాగ్నే ర్జనితా సూర్యస్య జనితేంద్రస్య జనితోత విష్ణోః అస్మిన్నర్థే॥

ఆదిత్యపురాణే

ఉమయా సహితో దేవ స్సోమ ఇత్యుచ్యతే బుధైః। స ఏవ కారణం నాన్యో। విష్ణోరపి చ వై శ్రుతిః। మతీనాం చ దివః పృథ్వ్యా। అగ్నే స్సూర్యస్య వజ్రిణః। సాక్షాదపి చ విష్ణోర్వై। సోమో జనయితేశ్వరః।

కాళీఖండే

ద్యావా పృథివ్యో రింద్రాగ్న్యో ర్వియతశ్చ యమస్య చ। వరుణస్య శశాంకస్య। జనితా పరమేశ్వరః।

స్కాన్దే - మదంగస్వేద సంభూతౌ బ్రహ్మనారాయణావిమౌ।

శ్రీలైంగే- దక్షిణాంగ భవో బ్రహ్మ వామతశ్చ జనార్దనః।

ఆదిత్యపురాణే

బ్రహ్మ విష్ణ్వర్క శక్రాగ్ని జల ధర్మ పురోగమాః। సురాసురా స్సంప్రసూతా స్తత్ర స్సర్వే మహేశ్వర। బ్రహ్మ విష్ణు సురేశానాం స్రష్టాయః ప్రభు రవ్యయః। బ్రహ్మాదయః పిశాచాంతా। యస్య కింకర వాదినః। ఇత్యాది వేదపురాణ వచన ప్రామాణ్యాత్। బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతానాం పరమేశ్వర ఏవ జనక ఇతి॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే శివస్య సర్వదేవతా జనకత్వం నామ షోడశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

సప్తదశ ప్రకరణే
ఏకాత్మవాద నిరసనమ్

కోయమాత్మేతి వయ ముపాస్మహే కతర స్స ఆత్మాయేనవా పశ్యతి యేనవా శృణోతి యేనవా గంధం జిఘ్రతి యేనవా వాచం వ్యాకరోతి। యేనవా స్వాదువాస్వాదు జానాతి ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ నిరవయవ ఆత్మా కేవలం

పూజనీయో భవతి। తమాత్మానం కేచి చ్ఛూన్యమితి వదన్తి। శూన్యశబ్దో భవతి చేత్ శూన్య ఏవ న భవతి। శూన్యో భవతి చే చ్ఛూన్యశబ్దో న భవతి। స ఏవాత్మా నిరవయవః అత ఏవ ధ్యానార్హో న భవతి। సృష్టికర్తా న భవతి। అనీశశ్చ అస్మిన్నర్థే। మహిమ్నః స్తోత్రే- అనీశోవా కుర్యా ద్భువన జననే పరికరః। తథైవ అనీశ్వర మనేకేశ్వర మన్యేశ్వరం వా న విశ్వమిత్యాహ।

తాత్పర్య సంగ్రహే

నానీశ్వరం భవితు మర్హతి విశ్వమేత ద్బహ్వీశ్వరం చ నితరామ యథా ప్రమాణమ్। తల్లోక వేదవిదితేశ్వర వర్జనేన। కోయం భ్రమః కతిచి దీశ్వర మన్యమాహుః। యథ సురాన్ ప్రతీశ్వర గీతాస్వభిహితమ్। అసత్య మప్రతిష్ఠన్తే జగదాహు రనీశ్వరమ్। ఇతి తదయుక్తం సాత్వికానామితి భావః। ఈశ్వర బహుత్వేతు పరస్పర బుద్ధి వైషమ్యాద సంభవ ఏవ। భువన సర్గాదేదావేక ఇతి। నితరా మిత్యుక్తమ్।అన్యేశ్వర వాదినాం తు వా సవాదిషు కించి దుపలబ్ధామహే। ఇత్యాహ। తస్మా చ్ఛృతి ప్రమాణతయా ఈశ్వర పదం విషమలోచన ఏవ ప్రసిద్ధమ్। ఈశ్వర స్సర్వభూతానామితి మహోపనిషది। ఈశ్వర శ్శర్వ ఈశాన శ్శంకర శ్చంద్రశేఖర ఇత్యమర సింహశ్చ। యది నిరతిశయైశ్వర్య వచనో యమీశ్వరశబ్దః కేవల మీశ్వర శబ్దః ఈశ్వర ఏవ ప్రసిద్ధ ఇతి బ్రహ్మవిష్ణు సురేశాది దేవతాదీనా మీశ్వరత్వం వాణీశ్వర లక్ష్మీశ్వర శచీశ్వరా ఇతి సోపపదమేవ భవతి । తస్మా దాత్మనో నిరవయత్వాదీశ్వరత్వం కర్తృత్వం చ న భవతి। తాత్పర్య సంగ్రహే। ఇహ ఖలు బహువిధానేక జన్మసంచిత సుకృత పరిణామ సమాసాదిత సంసార దోష దర్శనా దపగత విషయాభిలాషిణాం సత్యాత్మనా మధ్యాత్మజ్ఞాన మీశ్వర తత్వదర్శనం వా తదుపఘాత హేతుః। నాన్యః కశ్చి దస్తీత్యుపనిషదావిదాం చక్రే తత్ర కేవిత్ తరతి శోక మాత్మవిత్। ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మేత్యాదిభిః శ్రుతిభి రాత్మేశ్వరాభేద వివక్షయా న త్యజన్త ఇతి । అపరే నిపుణ బుద్ధయః ప్రమాణైక నేత్రాః సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నః అనీశయా శోచతి ముహ్యా మానః ఆత్మాప్యనీశ స్సుఖదుఃఖ హేతో రిత్యాదిభి రాత్మనోప్యనీశ్వరత్వ ప్రతిపాదనాదీశ్వర జ్ఞానం చ పృఖగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వాజుష్ట స్తత స్తేనామృతత్వమేతి। ఈశం తం జ్ఞాత్వా అమృతో భవతి। జ్ఞాత్వా శివం శాంతి

మత్యన్తమేతీత్యాదిభి రాత్యంతిక సంసారో పరమ హేతుత్వ వచనాదాత్మజ్ఞాన సహకృత మీశ్వరజ్ఞాన మపవర్గ హేతు రిత్యనేకోపనిష త్ప్రసిద్ధమ్। తస్మా దనీశ్వరః పశురాత్మా తత్పశోరధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ। తదుపనిషదర్థ మనభిజ్ఞాః కేచన పశుపతి వచన నిర్వచనే రుద్రః పశూనా మధిపతి రితి షష్ఠీతత్పురుష సమాసార్థం విహాయ బ్రహ్మాదయ స్సర్వే దేవాః పశవ ఇతి శ్రుత్యర్థం ప్రమాణీకృత్య బహువ్రీహి, మాస మవలంబ్య పశురేవ పతి ర్యస్యేతి వదన్తి। అపి చ జీవ శ్శివ శ్శివో జీవ స్సజీవః కేవల శ్శివ ఇతి వదన్తి। పాశబద్ధో భవే జ్జీవః పాశముక్తః పరశ్శివ ఇతి వదన్తి। అపి చ। తత్పశుపతిత్వం పరమేశ్వర ఏవ త్రిపురదహన సమయే దేవాన్ వృణీతవానితి కేచన వదన్తి। తత్ తథా న భవతి। ఈశ్వరస్యానీశ్వరాన్ ప్రతి పాశుపత్య వరణమ యుక్త మిత్యాహ ఆత్మాంతరాణి పశవః పరతంత్రభావా త్స్వాతంత్ర్యతః పశుపతే పశు మీశ్వర స్త్వమ్।ఆత్మానమౌపనిషదాః ప్రవదంత్యనీశ మీశం భవంత ముభయం చ శివస్వభావః। సంప్రాప్తయేప్య సమసిద్ధతయా పతిత్వే। కస్మై వరేణ్య వరణం కృపణోభిధత్తే। ఇత్యర్థ మధ్యయన చోదనయా గృహీత్వా జల్పన్తి యత్కిమపి భక్తి పదార్థవాదాః। నానా ప్రధాన వచనాదపి వారణీయ స్తత్పాశుపత్యవరణం ప్రతిలంబవాదః। లబ్ధం బ్రవీతు మథవా కథమేక ఏవ। వారాన్ బహూనపి మహేశ్వరశక్య మర్థః। ఆత్మనాం పారతంత్ర్య మీశ్వరస్యా పారతంత్ర్యం మంత్రోపనిషది శ్రూయంతే। జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశానీశౌ ఆత్మాప్యనీశః సుఖ దుఃఖ హేతో ర్యః కారణాని నిఖిలాని తాని కాలాత్మయుక్తా న్యధితిష్ఠత్యేక ఇతి తథాత్మనాం పారతంత్ర్య మపారతంత్ర్యం చ పరమేశ్వరస్య స్వాభావికమిత్యర్థః। సంప్రాప్తమేవం అప్రాప్తప్రార్థనం వా వరణం తత్రాప్తపతిత్వ విషయం న సంభవతీతి। తతశ్చ సోబ్రవీత్ వరం వృణీమహే అహమేవ పశూనా మధిపతి రసానీతి తస్మా ద్రుద్రః పశూనామధిపతి రిత్యత్ర పతిత్వ వరణత్వ శ్రవణం గుణవాద ఏవేత్యయ మర్థవాదః। ఇత్థ మర్థవాద విధయశ్చ యాచ్య యాచక న్యాయేన పరస్పర సంబధ్యమానాః ప్రవర్తయన్తే। నానాపదేషు పాశుపత్యావరణ లాభా త్తదేక నిబంధనతయా నిరపేక్షమామ్నాయతే। త్రిపుర దహనాపదానోదాహరణ ముక్తమ్। ప్రజాపతిశాసనా పదానే స ఏవ వరమవృణీత। పశూనామాధిపత్యం తస్యై తత్పశుపతి ర్నామ పశుమా న్భవతి। యోస్యై

తన్నామ వేదేతి మృగయువేష పరిగ్రహణార్థా పదానే చ దేవం వా ఏతం మృగయురితి వదన్తి ఏతేన వై స ఉభయేషాం పశూనామాధిపత్య మశ్నుత ఇతి। తస్మా త్ప్రథమ సర్గ సమయే ప్రజాపతి శాసనా పదానే పరమేశ్వరస్య పశుపతిత్వం న విద్యతే కిం। పశ్చా త్పశు సర్గ సమయే త్రిపురశాసనా పదానే దేవేభ్యః పశుపతిత్వం వరం లబ్ధవానితి క స్సంబంధః। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్। త్రిపుర దహనా పదానే పరమేశ్వరః పశూనా మాధిపత్యం వరం వృణీతవానితి వచనం గుణవాద ఏవ నార్థవాదః। తస్మా దాత్మా పశుః పరతంత్రః అనీశ్వరశ్చ శివః పశుపతిః స్వతంత్రః ఈశ్వరశ్చ అత ఏవ పతి పశూనా మప్యేకత్వం కథం భవతి॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచార శ్రీసోమనాథభాష్యే ఏకాత్మవాద నిరసనం నామ సప్తదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

అష్టాదశ ప్రకరణే
ద్విత్రిమూర్తివాద నిరసనమ్

ద్విమూర్తివాద నిరసనం వక్ష్యామః। శివాయ విష్ణురూపాయ। శివరూపాయ విష్ణవే। ఇతి ప్రక్షిప్త సామాన్య వచనా న్యవలంబ్య శివస్య విష్ణోరభేదం కేచన వదన్తి। తత్తథా న భవతి। శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమోదిత్తై ర్విశేష వచనై స్తయో రభేదవాద నిరసనం వ్యాఖ్యాస్యామః। తథైవ త్రిమూర్తివాద నిరసనమపి వ్యాఖ్యాస్యామః।

ద్విమూర్తివాద నిరసనమ్

యజుర్వేదే

విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః విశ్వం నారాయణం దేవమితి విశ్వాధికో రుద్రః। విశ్వం విష్ణురితి వదన్తి। ఆవో రాజాన మధ్వరస్య రుద్రం గాథపతిం మేధపతిం రుద్రమితి యజ్ఞేశ్వరో రుద్రః। యజ్ఞో వై విష్ణురితి విష్ణు ర్యజ్ఞః। యజ్ఞో విష్ణురితి వదన్తి। యః కారణాని నిఖిలాని తాని కాలాత్మయుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః। వాసుదేవః పరాప్రకృతిః విష్ణు ర్యోనిం కల్పయత్। ఇతి ప్రకృతి ర్విష్ణుః పురుషో వై రుద్ర ఇతి పురుషో రుద్ర ఇతి వదన్తి।

తాత్పర్య సంగ్రహే

విశ్వాధిక స్త్వమసి విశ్వమయో మురారిః యజ్ఞేశ్వర స్త్వమసి యజ్ఞమముం

గృణన్తి। ఆద్యా జగత్ప్రకృతి రేష భవా న్నిమిత్తమ్। నూనం కథన్ను యువయో ర్భగవ న్నభేదః।

త్రిమూర్తివాద నిరసనమ్

యజుర్వేదే

వేదాహమేతం పురుషం మహాంత మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్।

వాజసనీయే- అథర్వణవేదే

ప్రథమారక్తాపీతా బ్రహ్మదైవత్యా। ద్వితీయా విద్యుమతీ కృష్ణా విష్ణుదైవత్యా। తృతీయా శుభా శుక్లా రుద్ర దైవత్యా ఆదిత్యవర్ణో రుద్రః।

కైవల్యోపనిషది-

ధ్యాత్వా ముని ర్గచ్ఛతి। భూతయోనిం సమస్త సాక్షిం తమసః పరస్తాదితి।

సూతసంహితాయాం

రజస్తమశ్చ సత్వం చ। గుణయుక్తా యథాక్రమమ్। సృష్టి స్థితిశ్చ సంహారః। క్రియాః ప్రోక్తా యథాక్రమమ్।

సూతగీతాసు

అస్తి రుద్రస్య విపేంద్రా। అంత స్సత్వం బహిస్తమః। విష్ణోరంత స్తమ స్సత్వమ్। బహిరస్తి రజోగుణః। అంత ర్బహిశ్చ విపేంద్రా। అస్తి తస్య ప్రజాపతేః। రజసా తమసా క్రాంతౌ। బ్రహ్మనారాయణౌ ఖలు। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్। తామసో విష్ణుః సాత్వికో రుద్ర ఇతి వదన్తి।

యజుర్వేదే- తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం । సదా పశ్యన్తి సూరయః। అస్మిన్నర్థే॥

స్కాన్దే - సూరయో యత్రపశ్యన్తి। తద్విష్ణోః పరమం పదమ్।

వాయవీయ సంహితాయాం

బ్రహ్మోవాచ తదీయం త్రివిధం రూపం। స్థూలం సూక్ష్మం తతః పరమ్। అస్మ దాద్యమరై ర్దృశ్యం। స్థూలం సూక్ష్మం తు యోగిభిః। తతః పరం తు య న్నిత్యమ్। జ్ఞానమానంద మవ్యయమ్। తన్నిష్ఠై స్తత్పరై ర్భక్తైః। దృశ్యతే పరమాస్తికైః।

యజుర్వేదే

యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః। తస్య ప్రకృతి లీనస్య। యః పర స్సమహేశ్వరః।

శివసంకల్పోపనిషది

పరాత్పరతరో బ్రహ్మ తత్పరాత్పరతో హరిః। యత్పరాత్పరత శ్శంభుః। తన్మే మన శ్శివ సంకల్పమస్తు। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం పరః పరమేశ్వర ఇతి వదన్తి।

బాష్కల సంహితాయాం

యుద్ధే సంయుక్తా। వుభౌ చ దృష్ట్వా। బ్రహ్మ విష్ణూ రజసా బద్ధవైరౌ। మధ్యేతయో ర్దృశ్యతే జాతవేదా స్స్థాణూరుదతిష్ఠ ద్భువనస్య గోప్తాదృష్ట్వా చ స్థాణు ముపరమ్య యుద్ధమ్। ప్రతస్థతు ర్ద్వారమసౌ దిదృక్షు ర్వరాహో విష్ణు ర్నిమమజ్జ భూమౌ। బ్రహ్మోత్పపాత దివ మాశు గృధ్రః। అస్మిన్నర్థే।

శివధర్మే

అహం కర్తాహ్యహం కర్తా నమత్తోన్యో జగత్ప్రభుః। ఏవ మాహ హరిం బ్రహ్మ బ్రహ్మాణం చ హరి స్తథా। తయో ర్దర్పాపహారాయ। ప్రబోధార్థం చ దేవయోః। మధ్యే సమ భవ ల్లింగ మైశ్వరం తేజసాం పదమ్। అస్మిన్నర్థే॥

మహిమ్నః స్తోత్రే- అనలమనల స్తంభ వపుషః।

అనామయ స్తవే- హుతవహ స్తంభమితి।

లైంగే

జ్వాలామాలావృతాంగాయ జ్వలన స్తంభరూపిణే। నమశ్శివాయ శాంతాయ బ్రహ్మణే లింగమూర్తయే।

బృహదారణ్యశాఖాయాం- జ్వాలాయ నమః జ్వలలింగాయ నమః।

శ్రీరుద్రభాష్యే

ఉత్తమ వేదభూషితం దేవోత్తమాభ్యాం ప్రజనన మలంకృతం జగత్కారణ త్వేన జనయామాస।

ఋగ్వేదే

అగ్నిమీళే పురోహితం అత్ర తావత్। ఈడస్తుతావిత్యస్మాద్ధాతో ర్లడాత్మనే పదోత్తమ పురుషైక వచనం లడయో రభేదాత్ ఈళ ఇతి। పురోహితః పురో భూతః। ఆకాశాదేః పురతః అగ్రతః స్వయం ప్రాదుర్భవ న్నితి పురోహితమ్। అగే ర్గత్యర్థస్య కర్తృవిహితోణాదిక నిప్రత్యయాంతస్య ధాతో రూప మగ్నిరితి।

పరస్మిన్ జ్యోతిషి వర్తతే। పురోహితం అనాదిం అగ్నిం పరంజ్యోతిః। ఈళే స్తౌమీత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే॥
సర్వాగమోత్తరే
అగ్ని స్స భస్మనః పరోహ్యగ్నిమీళే పురోహితమ్। ఋగాహాకాశగ శ్శంభు ర్యోగ్రజోగ్నిరితిశ్రుతిః। అస్యార్థః। యోగ్ని ర్భస్మ నోపరో భవతి సపరోగ్నిః। పరంజ్యోతిరితి యావత్। పురోహితం తమగ్నిం ఈళేనామీతి ఋగాహ। యోగ్నిరగ్రజః। అవాయుజ ఆకాశగః। సర్వవ్యాపకః। శంభు శ్శివ స్సః జ్యోతి ర్లింగం స్వకీయకర్తారం పరమేశ్వర మవిదిత్వా। అహం కర్తాహ్యహం కర్తేతి వదంతౌ బ్రహ్మవిష్ణూ తదీయ వాచక దోషేణ పక్షిమృగత్వం గతావితి కర్మ విపాక వచనాదత్యుత్కటైః పుణ్యపాపైరిహైవ ఫల మశ్నుత ఇత్యవలేపదోషవశా దేవతా వుభౌ తదానీమేవ క్రోడ మరాళ రూపౌ జాతావితి న వదన్తి। పరమేశ్వరో పితయో ర్దర్పాపహారాయ ప్రబోధార్థం చ జ్వాలామాలావృత మప్రమేయ మనుపమమాద్యంత రహితోరులింగాకారం తేజోరూప మాస్థాయ స్థిత ఇతి న వదన్తి॥
అథర్వణవేదే- త్ర్యంబకోనామ రుద్రో నారాయణ శిరశ్ఛించునా చకర్త।
కాళికాఖండే
అస్థి భూషణాధ్యాయే। తతః ప్రాణ్యుపకారాయ। కూర్మం సంహృత్య గర్వితమ్। తదంగం భూషణత్వేన। ధారయామాస శంకరః। అద్యాపి తవ నిక్షిప్తం। కపాలం కూర్మరూపిణః। హరహారలతామధ్యే। ముగ్ధ కస్మా న్నబుధ్యసే। ఉత్పాట్య దంష్ట్రాం తస్యైకామ్। హరస్యోరసి భూషణమ్। ఏకశృంగో వరాహో భూ। తథా ప్రభృతి మాధవః।
లైంగే
దృష్ట్వా జగ్రాహ దంష్ట్రాం తాం। విష్ణో రమిత తేజసః। బభార చ మహాదేవః। కూర్మ ప్రాన్తేపి చోరసి। పుత్ర పౌత్రావృత స్సర్వో। వరాహ స్త్వపత ద్భువి। అద్యాపి సూకరారోహం। తీర్థం గంగాతటే స్థితమ్। స్కన్దశక్త్యాహతో యత్ర। వరాహో ఖ్యోమృతో హరిః। ప్రదేశాన్తరే। విస్మృత స్తత్తదంశేను। దంష్ట్రోత్పాటనపీడితః। వరాహ విగ్రహశ్చాద్య। సా క్రోశ స్తేన హేతునా।

యజుర్వేదే

హరిగ్ం హారం తమనుయన్తి దేవాః। విశ్వస్యేశానం వృషభం మతీనామ్। అస్మిన్నర్థే।

స్కాన్దే

హరిం హరం తం వృషభం। విశ్వస్యేశాన మీశ్వరమ్। అనుయాన్తి సురా స్సర్వే। నమో వాక్యై స్సహార్థితాః। అస్మిన్నర్థే।

ఋగ్వేదే- అపా వృణో శరభాయ ఋషిబంధవే। అస్మిన్నర్థే।

కాళీఖండే

పురా హిరణ్యకశిపుం దైత్యరాజం మహాబలమ్। హత్వా తద్రుధిరాపాన ప్రమత్తం యా చిత స్సురైః రుద్ర శ్శరభరూపేణ। నరసింహ మపీడయత్। తత సంత్యక్తవా న్విష్ణు ర్జీవితం స్వాపరాధతః. తద్వక్త్రశేషం తద్గాత్రమ్। ధృత్వా శరభ విగ్రహః। నృసింహకృత్తిమవ స్తథా ప్రభృతి శంకరః। వక్త్రం తద్రుండమాలాయాం। నాయకత్వేన కల్పితమ్। తదాస్థాయ మహాదేవ శ్శారభం రూపమవ్యయమ్।

మహానాటకే

కల్పాంతేశ మిత త్రివిక్రమ మహాకంకాళబద్ధ స్ఫుర। చ్ఛేష స్సూత్రమధో నృసింహ నఖర ప్రోతాది కోలామిషాత్। విశ్వైకార్ణవ సంవిహార ముదితౌ యౌ మత్స్య కూర్మౌ వుభౌ। కర్షంధీవరతాంగతో సతు సతాం మోహం మహాభైరవః।

బ్రహ్మాండ పురాణే

అవిజ్ఞాయపరం భావం। దివ్యం తత్పారమేశ్వరమ్। నివారయ త్రిశూలాంకం। ద్వారపాలో మహాబలః। దుద్రావాభి ముఖం రుద్రం చిక్షేపోరసి శూలినః। నిర్భిద్య పాతయామాస। శూలేనోరసి తం భువి। తత్యాజ జీవితం దృష్ట్వా। మృత్యుం వ్యాధి హతో యథా నివార్య విష్ణుః పురుషం। సార్థం ప్రథమపుంగవైః।

ఋగ్వేదే

హరిః పవిత్రే వ్యధ। అస్మిన్నర్థే। శార్ఙ్గకోటి ప్రసంగాచ్చ। చిచ్ఛేద చ శిరః ప్రభోః। వాయునా ప్రేషితం చైవ। ఘ్రాణజేన పినాకినః ప్రవివేశ క్షణాదేవ। తదాహ్యే హవనీయకే।

ఋగ్వేదే- ప్రజాపతి ర్విదాన్ దుహితర మభ్య ధావత్। అస్మిన్నర్థే।

మహిమ్నః స్తోత్రే

ప్రజానాథం నాథం ప్రసభిమభికం స్వాం దుహితరం। గతం రోహి ద్భూతాం రిరమయిషు మృశ్యస్య వపుషా। ధనుః పాణేర్యాతం దివమపి సపత్రాకృతమముం త్రసంతం తేద్యాసి త్యజతి న మృగవ్యాధరభసః। అస్మిన్నర్థే।

స్కాన్దే

ఆఘ్రాయాఘ్రాయ విన్దన్తి। వేదశ్వాన శ్శనై శ్శనైః।యత్పదాని మహారణ్యే। తం వన్దే శరభేశ్వరమ్।

శతరుద్రీయే

నమ శ్శ్వారాయ చావభిన్దతే చ।

లైంగే

చకర్తకరజాగ్రేణ బ్రహ్మణఃపంచమం శిరః।

కూర్మపురాణే

సకృత్వాసు మహ ద్యుద్ధం। బ్రహ్మణాకాలభైరవః। చకర్త తస్య వదనమ్। విరించస్యాథ పంచమమ్।

స్కాన్దే

హస్తాంగుష్ఠనఖేనాశు। వామేనావజ్ఞయైవ హి। చకర్త తన్మహాఘోరమ్। బ్రహ్మణః పంచమం శిరః। ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగం వచన ప్రామాణ్యాత్। బ్రహ్మ విష్ణూ పరమేశ్వరా దేవ సంభూతావితి పరమేశ్వరేణై వలయం యాతావితి చ న వదన్తి।గౌతమ దధీచి పురస్సరాణాంమునీనాం శాపాత్। బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం రుద్రస్య సామ్యం కేచన వదన్తి। రుద్రస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం। సామ్యం వాంఛన్తి యే జనాః। తేషాం వంశస్య సాంకర్య మస్తీతి మమ నిశ్చయః। రుద్రస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం। నాధిక్యం ప్రవదన్తియే హన్యాత్తాన విచారేణ। జంతూన్ దోషో న విద్యతే। రుద్రస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం। ఆధిక్యం ప్రవదన్తియే। తేషాం వంశస్య వైశిష్ట్య మస్తీతి మమ నిశ్చయః। శివం బ్రహ్మాదిభి స్తుల్యం శివాం పద్మాది శక్తిభిః। స్వగురుం ప్రాకృతై స్సార్ధమ్। యే వదన్తి స్మరన్తి వా। తత్పాపాని న నశ్యన్తి। యావ దాచంద్రతారకమ్। శివం బ్రహ్మాదిభి స్తుల్యమ్। స్వగురుం ప్రాకృతై స్సమమ్। శివధ్యాన మవేదార్థం। మనుతే యస్తు మానవః। సపాపీ దుర్మదః క్రూరః। శ్వపచ

శ్చ్వాధమః। యో మహాదేవ మన్యేన। హీన దైవేన దుర్మతిః। సకృ త్సాధారణం బ్రూయాత్। సోంత్యజో నాంత్యజోంత్యజః। విష్ణ్వాది దేవతానాం వా। విశ్వాధిక్యం వదన్తియే। అథో ముఖోర్ధ్వ. పాదాస్తే యాస్యన్తి నరకార్ణవమ్। యథాస్యాపానయో స్సామ్యమ్। ఛిద్రత్వేపి న విద్యతే। తథైకత్వేపి సర్వేషాం। రుద్ర సామ్యం న విద్యతే। మహాపాపవతాం పూర్వ ।జన్మకోటిషు సువ్రతాః। విష్ణు ర్విశ్వాధికో భాతి। నారకాస్తే న సంశయః। తస్మా త్కారణాత్ పరమేశ్వరస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం సహసామ్యం యేకేచిద్వన్తి। తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః।

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే ద్విమూర్తి త్రిమూర్తివాద నిరసనం నామాష్టాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

ఏకోనవింశ ప్రకరణే

అష్టమూర్తివాద నిరసనమ్

ధ్వస్తః కర్కశ తర్క వేదవిరహో మోహాంధకారోగతః।శైవామ్భోజనన ప్రభుత్వ మతులమ్ సన్మార్గదం చ క్షితౌ। నానావాదిత వేదశాస్త్ర సదభిప్రాయ ప్రమాణాశ్రితః। శ్రీసోమేశ్వర వాగ్విజృంభణ రవిర్లోకే సముజృంభతే। అష్ట మూర్తే నమస్తుభ్య మభ్యర్ణ జలదోదరః। య స్త్వం త్రిలోకసృష్ట్య ర్థా న్సృజస్యష్ట తనూ శ్శుభాః। పృథివ్యాద్యష్ట తనవః। పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తయ ఇతికేచన వదన్తి। ఘటోత్పత్తి హేతుభూతాశ్చ మృద్దండ సలిల చక్రాదయః। కులాల స్స్వయ మేవ భవతి కిం। తథైవ జగదుత్పత్తి హేత్వర్థ నిర్మితాః। పృథివ్యాద్యష్ట తనవః। పరమేశ్వర స్స్వయమేవ న భవతి। తథైవ భవతి చేత్।

యజుర్వేదే

ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః। ఆకాశాద్వాయుః। వాయోరగ్నిః అగ్నేరాపః అద్భ్యః పృథివీతి భూతపరం పరా సంభవోపి పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తిత్వమ్ పృథివ్యాద్యష్ట తనూనాం కథం సంభవతి। తథా న భవతి చేత్।

ఋగ్వేదే

సోమః పవతే ర్జనితా మతీనాం జనితా దివోజనితా పృథివ్యాః జనితాగ్నే ర్జనితా సూర్యస్య జనితేంద్రస్య జనితోత విష్ణుః। ఇత్యాది వేదవాక్యై ర్బహుశః

ప్రణీతత్వా దుపేంద్రాది దేవతానామపి యథా జనితా భవతి తథైవ పృథివ్యాద్యష్ట తనూనాం జనితా కథం న భవతి। అస్మిన్నర్థే॥

ఆదిత్యపురాణే

ఉమయా సహితో దేవ స్సోమ ఇత్యుచ్య తే బుధైః స ఏవ కారణం నాన్యో విష్ణోరపి చ వై శ్రుతిః। మతీనాం చ దివః పృథ్వ్యా। అగ్నే స్సూర్యస్య వజ్రిణః। సాక్షాదపి చ విష్ణోర్వై సోమో జనయితేశ్వరః। అస్మిన్నర్థే॥

కాళికాఖండే- ద్యావా పృథివ్యో రింద్రాగ్న్యో ర్వియతస్తు యమస్య చ। వరుణస్య శశాంకస్య జనితా పరమేశ్వరః।

లైంగే

తథాపి వహ్ని ర్యజ్ఞశ్చ వజ్రపాణి శ్శచీపతిః। విష్ణు ర్నారాయణ శ్శ్రీమాన్। సర్వం సోమమయం జగత్।శ్రుతిరపి తథైవ। ఈశ్వర స్సర్వభూతానామితి।

శతరుద్రీయే

పృథివ్యాః భవః అపాంశర్వః అగ్నేః రుద్రః వాయో ర్భీమః ఆకాశస్య మహాదేవః సూర్యస్యోగ్రః చంద్రస్య సోమః ఆత్మనః పశుపతిరితి ప్రత్యేకాధిష్ఠాతా చ జనయితా చ భవతి। కిం తు।

మహిమ్నః స్తోత్రే

త్వమర్క స్త్వం సోమ స్త్వమసి పవన స్త్వం హుతవహ। స్త్వమాప స్త్వం వ్యోమ త్వం ధరణి రాత్మాత్వమితి చ। పరిచ్ఛి న్నామేవ త్వయి పరిణతా భిభ్రతి గిరమ్। న విద్మ స్తత్తత్వం వయమిహతు యత్వం న భసి। అనేన వచన ప్రమాణేనాపి। అష్టమూర్తయశ్చైవ పరమేశ్వరస్య సాక్షా త్తనవ ఇతి కేచన వదన్తి। తే తదర్థం న జానన్తి। పృథివ్యాద్యష్ట తనవః పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తయో భవన్తి చేత్। దక్షాధ్వరే వీరభద్రేణ సూర్యాగ్నిచంద్రానిలాదయః। కథం భగ్నాంగా జాతాః। అపి చ వారుణీషు చోపనిషత్సు। భీషాస్మాద్వాతః పవతే। భీషోదేతి సూర్యః భీషాస్మా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ మృత్యు ర్ధావతి పంచమ ఇతి।

స్కాన్దే

భయాదగ్నిశ్చ తపతి భయాత్తపతి వై రవిః। భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యు ర్ధావతి పంచమః। శివాజ్ఞాబలవశా త్సూర్యోపి కాలమతిక్రమ్యోదయితుం

భీతో భవతి। ఉదయం వినా స్థాతుం భీతో భవతి సంచారం వినాస్థాతుం భీతో భవతి తథైవ వాయురపి అతిసంచారం కర్తుం భీతో భవతి సంచారం వినాస్థాతుం భీతో భవతితథైవాగ్నిరపి అతిదాహం కర్తుం భీతో భవతి దాహం వినాస్థాతుం భీతో భవతి ఇతరమూర్తయశ్చాపి పరమేశ్వరస్యాజ్ఞా మతిక్రమ్యస్థాతుం భీతా భవన్తి। అస్మిన్నర్థే॥

వాయవీయే

అవకాశ మశేషాణాం భూతానాం సంప్రయచ్ఛతి। ఆకాశః పరమేశస్య శాసనాదేన సర్వగః। ప్రాణాపానాదిభిశ్చైవ భేదై రంత ర్బహి ర్జగత్। బిభర్తి సర్వం శర్వస్య శాసనేన ప్రభంజనః। హవ్యం వహతి దేవానాం। కవ్యం కవ్యాశి నామపి। పాకాద్యంచ కరోత్యగ్నిః। పరమేశ్వర శాసనాత్। సంజీవనాద్యం సర్వస్య। కుర్వంత్యాప స్తదాజ్ఞయా। విశ్వం విశ్వంభరా నిత్యమ్। ధత్తే విశ్వేశ్వ రాజ్ఞయా। త్రిభి రంశైర్జగ ద్బిభ్రత్తేజోభి ర్వృష్టి మాదిశన్। దివిసర్పత్యసౌ భాను। ర్దేవదేవస్య శాసనాత్। పుష్ణాత్యోషధిజాతాని।భూతాన్యాహ్లాదయత్యపి। దేవైశ్చాపీయతే చంద్ర। శ్చంద్రభూషణ శాసనాత్। ఇత్యాది సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస వచనాత్। పరమేశ్వరః పృథివ్యాద్యష్ట తనూనాం కర్తేతి ప్రసిద్ధః। తస్మాత్పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తయో న భవన్తి॥

ఇతి శ్రీ వీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే అష్టమూర్తి వాద నిరసనం నామైకోనవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

వింశ ప్రకరణే
కర్మవాద నిరసనమ్

కర్మవాద నిరసనం వక్ష్యామః। జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేతేతి చతుర్థ్యంతం దైవతమితి స్వయంకృతం కర్మఫలం స్వయమేవానుభవితవ్యమితి కర్మణ ఏవ కర్తృత్వం కేచన వదన్తి। తత్తథా న భవతి కర్మైవ కాయానుగతం వర్తతే కిం నో చే త్కాయ ఏవ కర్మానుగతో వర్తతే కిం। అథవా కాయస్య కర్మ అనాది స్యాత్। అస్య వా కాయ అనాది స్యాత్। తావుభౌ కర్మకాయౌ జీవాత్మానం యుగప దేవ ప్రాప్తౌ కిమ్। ఇతి కేచి దాశంకయన్తి। తదాస్తాంత త్కర్మాపేక్షిణే

కాయే చేతన నిర్గుణోప లక్షణత్వాత్ తత్కర్తారం కథ ముపయాతి। తత్కర్తాపి జడాత్మా కర్మాధీనశ్చ అత ఏవ తత్కర్మఫలం స్వయమేవ కథం ప్రాప్నోతి। యః కశ్చి దపరాధీ పురుషః తదపరాధార్హ భూతాం శిక్షాం స్వస్య స్వయమేవ కృతవాన్ కిం అథవా తదపరాధ ఏవ శృంఖళో భూత్వా తస్య పాదబంధనం కరోతి కిమ్। అథవా తస్యాపరాధినశ్చ తదపరాధానుగుణదండం కర్తు మస్య కర్తా భవతి కిమ్। తథైవ కర్మిణ స్తత్తత్కర్మ సంఘటయితు మకర్మాధీనః స్వతంత్ర స్సర్వేశ్వర స్సర్వగతః। పరమేశ్వరోస్తీతి అతః కర్మణః కర్తృత్వం న భవతి ఏవం న భవతి చేత్। పూర్వమీమాంసోక్త భూరి కర్మాణి పృథ క్పృథగేవ షడ్విధాని భవన్తి। తద్దర్శపూర్ణమాస యజ్ఞాది కర్మ కార్యత్వాత్। కేచి త్సంస్కారాన్ సంఘటయన్తి। తత్సంస్కారరూపభూతాని షడపూర్వాణి భవన్తి తాన్యపి మానాంతరాపూర్వభూతాం పరమాపూర్వ ముపజనయన్తి। తత్పరమాపూర్వ విహిత ఫల శిర స్తదేవ దైవమితి అదృష్టమితి కర్మేతి నామ త్రితయత్వాత్ దేహాంతర లోకాంతర దేశాంతర కాలాంతరేషు తత్తస్యోప భోగ్య ఫలాని దదాతీతి వచనం వ్యర్థం। తత్కిం జడస్వరూపం కర్మ దేహాంతరాదిషు తత్ఫలం దాతు మసమర్థం చేత్ కర్తారం వినా కర్మైవ ఫలదం చేత్। జైనబౌద్ధ భాట్టాది కర్మవాదినాం జపతపోదానధర్మఫలాని వ్యర్థాని భవన్తి। పుష్టివర్ధన భూతాభి ర్భోజన క్రియాభి ర్యథా మరణం సమజని। తథైవ కేవలం కర్మ। ఫలం దాతు మసమర్థమ్। తథా న భవతి చేత్। క్రియామాత్రే పుష్టి ర్భవతి మరణం న భవతి। దుష్టకర్మప్రాప్తం శిష్టాన్నం విషమపి పుష్టిం వినా మరణం దదాతీతి । అత ఏవ సర్వగతః పరమేశ్వర స్తత్కర్మానురూపఫలప్రదః। ఏవం స్థితే సతి కర్మణః స్వయం కర్తృత్వం కథం భవతి। అపి చ।బాణోపి ధనుర్ధరం వినా స్వయమేవ లక్ష్యం భినత్తి కిమ్।

తథైవ కర్మాపి పరమేశ్వర ప్రేరణం వినా తత్కర్మిణ శ్శుభాశుభమ కర్మఫలం స్వయమేవ దాతుం న సమర్థం భవతి।

వాయవీయే

అజ్ఞో జంతు రనీశోయ। మాత్మన స్సుఖదుఃఖయోః। ఈశ్వర ప్రేరితో గచ్ఛేత్। స్వర్గం వాశ్వభ్రమేవ వా।ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్। నాభుక్తంక్షీయతే

కర్మ। కల్పకోటిశతైరపి। అవశ్య మనుభోక్తవ్యమ్। కృతం కర్మ శుభాశుభం ఇతి వచనం వ్యర్థం చ భవతి। కిం తు। వాయవీయే। అహో విధివిపర్యాసో। హ్యాశ్వమేధో యనుధ్వరః యజమాన స్స్వయం దక్షో। బ్రహ్మపుత్రః ప్రజాపతిః ధర్మాదయ స్సదస్యాశ్చ। రక్షితా గరుడధ్వజః భాగాంశ్చ ప్రతిగృహ్ణాన్తి। సాక్షాదింద్రాదయ స్సురాః। తథాపి యజమానస్య। దక్షస్యాపి సహర్త్విజః। సద్య ఏవ శిరశ్ఛేదః। సాధు సంపద్యతే ఫలమ్। కృత్వాతు సుమహత్పుణ్యా। మిష్ట్వా యజ్ఞశతైరపి। న తత్ఫల మవాప్నోతి। భక్తిహీనో యదీశ్వరే। అస్మిన్నర్థే॥

మహిమ్నః స్తోత్రే

క్రియాదక్షో దక్షః క్రతుపతి రధీశ స్తనుభృతా। మృషీణామార్త్విజ్యం శరణవ సదస్యా స్సురగణాః। క్రతు భ్రేష స్త్వత్తః క్రతుఫల విధాన వ్యసనినో। ధ్రువం కర్తు శ్శ్రద్ధా విధుర మభిచారాయ హి మఖాః। అత ఏవ కేవలం కర్మణ ఏవ కర్తృత్వం భవతి చేత్ దక్షం తదశ్వమేధాధ్వర ఫలం కథం న ప్రాప్నోతి। కిం తు।

సతాం వర్త్మత్యక్త్వా శ్రుతి సమధిగమ్యం సహభువమ్। ఘృణా మప్యున్మార్గస్య జన విషయ స్నేహ గుణితామ్। ద్విజః కృంతన్ పాదే పితర మపరాద్ధమ్। త్వయి విభో మనుష్యత్వం సద్య స్త్రిదశ పరిణామేవ విజహౌ। అత ఏవ కేవలం కర్మణ ఏవ కర్తృత్వం భవతి చేత్। చండీశ్వరేణ స్వకీయ జనకస్య విప్రస్య పాద నికృంతన దోషఫలం న ప్రాప్తమ్। మామనాదృత్య పుణ్యం వా। పాపం స్యా త్ప్రతిపాదతః। మ న్నిమిత్తం కృతం పాపం। పుణ్యం తదపి జాయతే। అపి చ। ఉపక్రమ్య కర్మాధిపతి ర్నిరూపాక్షోస్తీతి శ్రుత్యాది వాక్య ప్రామాణ్యాత్। నానాపురాణ వచన ప్రామాణ్యాదపి సర్వ కర్మాధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ తం పరమేశ్వరం వినా కేవల కర్మణ ఏవ కర్తృత్వం న భవతి॥

ఇతి శ్రీ పీఠౖ[illegible]చార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే కర్మవాద నిరసనం నామ వింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

ఏకవింశ [illegible]

భగవ చ్ఛబ్ద [illegible]

అథ భగవచ్ఛబ్ద నిర్వచనం వక్ష్యామః। [illegible] భగవత ఇతి పఠాతా భగవ ఇతి నమస్తే అస్తు భగవ న్విశ్వేశ్వరా[illegible] మహాదేవాయేతి। నీలలోహిత

నమస్తే అస్తు భగవత ఇతి తాసామీశానో భగవ ఇతి। ఇత్యాది నానా శ్రుతి ప్రామాణ్యాత్। భగవచ్ఛబ్దవాచ్యః పరమేశ్వర ఏవ। భగ శబ్దః షణ్ణామైశ్వర్యాదీనాం గుణానా మభిధానమ్। యదుక్తం। ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య। వీర్య యశస శ్రియః। జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ। షణ్ణాం భగ ఇతీరితః। తేన భగవచ్ఛబ్దః పరమేశ్వర ఏవ వర్తతే। అత ఆహ। షాడ్గుణ్య హేతుకమసి త్వదుపైతి నాన్యమ్। షడ్గుణా ఏవ షాడ్గుణ్యం యథా చత్వారో వర్ణాశ్చాతు ర్వర్ణ్యం। కారణమాహ। ఐశ్వర్య మీశ్వర పద శ్రుతి రుగ్రశబ్దో వీర్యం యశ శ్శివపదం ప్రతిపాదయన్తి। సర్వజ్ఞ కామ రిపు శబ్ద సమర్థితౌ చ సార్వజ్ఞ్య రాగ విరహౌ భగవానత స్త్వం అర్ధక్రియా శివకరోసి విరజ్యత స్తే శ్రీశోయయాత్వమపి దాసతయాభి యుక్తః అస్యాః కృతే జనిమ చారు విచిత్రరూప మభ్యర్చితం తవ మరుద్భి రుదాహరన్తి। అనయో రభిప్రాయః। ఈశ్వర పద శ్రుతి గ్రహణేన విధ్యతిరిక్త మఖిలేశ్వరత్వం గృహ్ణాతీత్యర్థః। ఉగ్ర శబ్దో వీర్యమితి నాయ ముగ్రశబ్దః క్రూరవచనః వీర్య వచనత్వాత్। తదిహ ప్రార్థనీయం యదిద మధీమహే ఉగ్రోస్యుగ్రోహగ్ం సజాతేషు భూయాసమితి। య ఉగ్రేభ్య స్వోప్యోజీయాన్ బలవాన్ వీర ఇత్యర్థః। యశ శ్శివపదమితి విశేష నిరతిశయ గుణాధారత్వం శివత్వమ్। యదాహుః పౌరాణికాః। అథవాశేష కల్యాణగుణైక ఘన ఈశ్వరః। శివ ఇత్యుచ్యతే సద్భి శ్శివ తత్వార్థవేదిభిః ఇతి యశోపి గుణతయా తదంత ర్భూతమేవ। అర్ధ శ్రియేత్యాది పూర్వ ప్రకరణేషు ప్రసిద్ధమ్। న కేవలం షాడ్గుణ్యమేవేశ్వరస్య అవ్యయాదీని బహూని గుణాంతరాణి సంతీత్యాహ। సత్యం క్షమాధృతి రధిష్ఠితి రాత్మబోధో ధాష్ట్యర్ధం విరాగతపసీమతి రీశ్వరత్వామ్। సత్వం వియన్తి న కదాచి ద్వైతి ధర్మః। కిం కిం న యద్భవతి తే గుణ సమ్మతేషు। వియన్తి విగచ్ఛన్తి ఉపక్రామంతీతి యావత్ న వియన్తి ప్రత్యయం సా జ్ఞానీతి వచనం నాధాతుర్వి పూర్వకోపక్రమార్థః। ధర్మ ఇతి సర్వస్య ప్రథమరూపం రూపాంతరాణా మప్యత్రాంత ర్భావాదితి। నాస్తి యద్యచ్చ కల్యాణం తత్తదస్య కదాచన। కల్యాణం సకలం చాస్తి పరమాత్మా శివో యతః। ఇతి జ్ఞానవైరాగ్య సంబంధ ఏవ భగవచ్ఛబ్దః ప్రవృత్తౌ నివృత్తౌ సగుణాంతర సంబంధ ఇత్యాహ। నైవేశ్వరాన్న యశసా మహతోనవీరాన్న శ్రీమతం క్షితిపతీ నపి సార్వభౌమాన్। అన్యాదృశానపి

మహేశ్వరపీతరాగాన్ ప్రజ్ఞావితో భగవతః ప్రవదన్తి వృద్ధాః ఉక్తగుణ విరహిణోపి జ్ఞానవైరాగ్య సంబంధ మాత్రాదేవ భిక్షూన్ భగవచ్ఛబ్దేనా చ క్షత ఇత్యర్థః అథర్వణా అపి మహేశ్వర నామ నిర్వచనానుక్రమేణ భగవచ్ఛబ్దం నిరాహురిత్యాహ ఆథర్వణా మదనశాసన నిర్భ్రువాణా నామాని నామ భగవానితి తే నిరాహుః॥

అథర్వశిరసి

శ్రూయతే అథ కస్మా దుచ్యతే భగవానితి య స్సర్వాన్ భావానీక్షతే ఆత్మజ్ఞానం నిరీక్షయతి యోగం గమయతి తస్మా దుచ్యతే భగవాన్ యద్య ద్భగవ చ్ఛబ్దాభిధేయం గుణజాతం తత్సర్వమీశ్వర బుధ్యధీనమితి మంత్రోపనిష దాహేత్యాహ అత్యాశ్రమోపనిషదా హో భగేశ్వరం త్వామ్ అధర్మాపనుదం భగేశ మిత్యర్థః అత్యాశ్రమాధికారిణః ప్రపదనాదత్యాశ్రమోపనిషదితి మంత్రోపనిషది ఏవ సంజ్ఞాంతరం మంత్రశ్చ భగవ ఇతి అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం ప్రోవాచ సమ్యగృషి సంఘజుష్టమితి పూజ్యమేవ చ నైఘంటికై రభిహిత మిత్యాహ నైఘంటికాశ్చ భగవంత ముశన్తి పూజ్యమ్ తత్ర భగవానితి శబ్దో వృద్ధైః ప్రయుజ్యతే పూజ్య ఇతి నిఘంటు ర్భగవచ్ఛబ్దస్య పూజ్య వచనత్వ ప్రసంగేన పూజావిధానమపిమహేశ్వరస్యైవేతి సోదాహరణమాహ పూజాత ముష్మహి పురా మహేశ్వర మంత్రేణ మానసకాయ నిబంధనతో ముష్మహేనవా తముష్మహేతి శబ్దవతా మంత్రేణ నయత్యర్చతి అనంతరం ముష్మహి యస్విషు స్సుధన్వేతి మంత్రం వాఙ్మనస కాయ నిబంధనేతి వాక్కాయ నిబంధనా పూజా స్తుతిః మనో నిబంధనో యోగః యాగోపి ద్రవ్యత్యాగః తత్ర మన ఏవ కారణం కాయ నిబంధనా ప్రమాణాదిరీతిః ప్రసక్తాను ప్రసక్త భగవచ్ఛబ్ద నిరూపణ ముఖేన యస్య గుణా స్సమగ్రా ఇత్యయం మంత్రో నిరూపితః తస్మా త్కారణాత్ ఐశ్వర్యాది షాడ్గుణ్య సమగ్రత్వా దవ్యయాది గుణాద్యభిహిత తత్వాత్ భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యత్వం పరమేశ్వరస్యైవ బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవానా మృషీణాం విరక్తానాం వృద్ధానాం భగవచ్ఛబ్దః పూజ్యత్వ వచనమాత్రమేవ ముఖ్యం న భవతి॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే భగవచ్ఛబ్ద నిర్వచనం నామైకవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

ద్వావింశ ప్రకరణే

శివస్య సర్వకర్మఫలప్రదత్వమ్- సర్వకర్మాధిపత్యమ్

యద్గాయత్రీ హృదయ మకరో త్తత్పదం చింతయామః। అథ సర్వే ష్వారబ్ధ కర్మసు పరమేశ్వర ఏవ సర్వకర్మ ఫలప్రద ఇతి వక్ష్యామః। సర్వ కర్మారంభ జప్య ప్రసదాఖ్య మంత్ర స్సామగానై రామ్నాయతే।

సామవేదే

తపశ్చతే జపశ్చతే త్యుపక్రమ్య కర్మాధిపతయే నమః। తత్ర విరూపాక్షోసీతి। ప్రదేశాన్తరే। యదిదం కర్మ కరిష్యామి తన్మే సమృధ్యతాం తన్మ ఉపపద్యతామితి తత్తత్కర్మారంభేషు దేవాభ్యనుజ్ఞా ప్రార్థ్యతే అస్యార్థః । తపశ్చేతి తపః కర్మోపక్రమ్య అధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ జప కర్మోపక్రమ్య అధిపతి స్స ఏవ। జపశ్చేతి మంత్ర జపానుష్ఠానమ్। కే మంత్రాః జపానుష్ఠానార్హాః తానేవ వక్ష్యామః।

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే శివస్య సర్వకర్మఫల ప్రదత్వం నామ ద్వావింశ ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ★

త్రయోవింశ ప్రకరణే

ప్రణవస్య రుద్ర వాచకత్వమ్

నారాయణోపనిషది

ఓన్నమ శ్శివాయేతి। శతరుద్రీయ మధ్యగా నమశ్శివాయేతి మంత్రః ప్రతిపాదయతి। ఔపాయికానాదిత్యో వా ఏష ఇత్యాదికా ననువాకానను సంవదతి। తదోంకార స్వరూప శ్శివ ఏవ। ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేతి ఓమితి బ్రహ్మ ఓమితీదగ్ం సర్వమ్। బ్రహ్మ శివో మే అస్తు సదాశివోమ్।

యజుర్వేదే- యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితఃతస్య ప్రకృతి లీనస్య। యః పర స్సమహేశ్వరః। అస్యార్థః। యో వేదాదౌ ఇత్యాదినా ప్రణవవాచ్యో మహేశ్వరః। ఉపాస్య ఇత్యుపదిష్టః యద్వేదావిత్యత్రయదితి లింగవ్యత్యయః। వేదాదౌ వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః। ప్రోక్తః అధ్యయనోపక్రమావసానయోః ప్రయోక్తవ్య తయాభిహిత బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యా దాదావన్తే చ సర్వదేతి స్మృతిః ప్రకృతిజం ప్రకృతౌ జాయత ఇతి ప్రకృత్యవస్థితమ్ ఉపసంహృతం సకలం వికారం చ ప్రపంచస్య స్వరూపేణ నాదాత్మనా తిష్ఠత ఇత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే॥

స్కాన్దే

సర్వవ్యాపక మోంకార మంత్ర మన్వన్నశోభతే। ప్రణవో హి పరబ్రహ్మ ప్రణవః పరమం పదమ్। తస్య ప్రకృతిజం విశ్వం యః పర స్సమహేశ్వరః। యో యం మహేశ్వర సాక్షా త్ప్రణవస్యాస్య గోచరః। బ్రహ్మైకమేవ జిజ్ఞాస్యం న తతోన్యత్తు కించన॥ ఓంకార స్సర్వ మంత్రాణా ముత్తమః పరికీర్తితః। ఓంకారేణ ప్లవేనైవ సంసారాబ్ధిం తరిష్యతి। ఉమార్ధ విగ్రహో దేవో। రుద్ర స్సత్యాది లక్షణః। సంసార తారకస్యాస్య । ప్రణవస్యాస్య ముచ్యతే। విష్ణ్వాదయోపి దేవాశ్చ। రుద్రస్యాస్యాన్వయే నతు। కథం చిత్ప్రణవస్యా శివస్య విద్యేశానత్వమ్। భవిష్యన్తి న ముఖ్యతః।

లైంగే

ఓమీశాన నమస్తేస్తు మహాదేవ మహేశ్వర। నమోస్తు సర్వవిద్యానా। మీశాన పరమేశ్వర। ఈశాన స్సర్వవిద్యానామితి।

యజుర్వేదే - శతరుద్రీయేపి- సర్వవిద్యానా మీశాన ఇతి।

యజుర్వేదే- శతరుద్రీయే

శివపంచాక్షరీ ప్రాధాన్యమ్

నమశ్శివాయ చ శివతరాయ చ నమశ్శివాయ చ హరికేశాయ చ।

పంచబ్రహ్మోపనిషది- శివాయనమః । శివలింగాయ నమః। అస్మిన్నర్థే॥

తాత్పర్య సంగ్రహే

బ్రహ్మాణి పంచ తనవ స్తవ మంత్రరూపా జీవా తవః పశుపతే శివ సంహితాయాం। రుద్రేషు పుణ్యమివ పంచక మక్షరాణామస్యాం మహోపనిష దీతి మహత్త్వనాదః। జీవాతవః ప్రాణభూతా ఇత్యర్థః। రుద్రానువాకేషు పంచాక్ష రానుప్రవేశాదేవరుద్రైకాదశానాం పావనత్వం పౌరాణికాపఠన్తి।యస్మా త్పంచాక్షరీ విద్యా శతరుద్రీయ మధ్యగా। పావనీ సర్వభూతానాం రుద్రైకాదశినీ తతః।

లైంగే

ఏకోహం సంస్థితో దేవి। న ద్వితీయోస్తి కుత్ర చిత్। అస్మిన్వేదాశ్చ శాస్త్రాణి। మంత్రే పంచాక్షరే స్థితాః। తే నాశం నైవ సంప్రాప్తా మచ్ఛక్త్యా తేనుపాలితాః।

స్కాన్దే - అనేన సదృశం జప్యం। నాస్తి నాస్తి శ్రుతౌ స్మృతౌ। ఏషా పంచాక్షరీ విద్యా। సర్వ శ్రుతిశిరోగతా।

కారణాగమే

సప్తకోటి మహామంత్రా। ఉపమంత్రా అనేకశః। పంచాక్షరే ప్రలీయన్తే। పున స్తత్ర వినిర్గతాః।

వాయవీయసంహితాయాం-దేవ్యువాచ

కలౌ కలుషిత కాలే। దుర్జయే దురతిక్రమే। హీనే వర్ణాశ్రమాచారే। సంకరే సముపాకతే। కేనోపాయేన ముచ్యన్తే। భక్తా స్తవ మహేశ్వర। ఈశ్వర ఉవాచ। అశ్రిత్య పరమాం విద్యాం। హృద్యాం పంచాక్షరీం మమ। భక్త్యాశ్చ పరమాత్మనో। ముచ్యన్తే కలిజా నరాః।అంత్యజోవాధమోపి। మూర్ఖోవా పండితోపి వా। జపే త్పంచాక్షరీం విద్యామ్। జపేనైవాప్నుయా చ్ఛివమ్।

స్కాన్దే

వేదశాస్త్ర పురాణాద్యా। స్పష్టా వేశ్యాంగనా ఇవ। యా పున శ్శాంకరీవిద్యా । గుప్తా కుల వధూరివ।అగస్త్య రామాదిభి రావృతత్వాదు। ముష్య మంత్రస్య చ వైదికత్వాత్। పరస్య తత్వస్య చ వాచకత్వా న్నమశ్శివాయేతి సదా జపత్వమ్॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే శివస్య సర్వకర్మఫల ప్రదత్వం నామ త్రయోవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

చతుర్వింశ ప్రకరణే

గాయత్రీమంత్రగత- భర్గశబ్ద నిర్వచనమ్

తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్। తత్ర తావత్- తాత్పర్య సంగ్రహే-

వాచ్యః కిమస్య సవితా సవితుర్వరేణ్యం కిం వా భవానితి వితర్కపదం న శేషమ్। భాస్వన్త మేవ విషయీకురుతే న మంత్ర। శ్శక్నోతి వక్తు మధిదైవత మీశ్వరత్వామ్। దేవస్యైవ సవితుర్వాచ్యంతచ్ఛబ్దవాచ్యత్వ ముపాదితమ్। తత్రోపపత్తిమాహ। యస్మా దయం త్వయి నిరోహతి భర్గశబ్దోప్రజ్ఞా ప్రబోధక తయా యదధీయసే త్వామ్। నిరోహతి నిరోధో భవతి భర్గశబ్దో। నాన్యత్ర ప్రయుజ్యత ఇత్యర్థః। ప్రజ్ఞా ప్రబోధకతయేతి ప్రజ్ఞా చ। తస్మా త్ప్రసృతా కేచిదిమం మంత్ర మన్యధా వ్యాచక్షతే। యో దేవ స్సవితాస్మాకం ధియో

ధర్మాదిగోచరాః। ప్రేరయేత్తస్య యద్భర్గ స్తద్వరేణ్య ముపాస్మహే। ఇతి వాక్య స్థితిత్వాత్‌ తదయుక్తమిత్యాహ। అంతో యమంతకరిపోః యది భర్గశబ్దో యత్త త్పదద్వయ మనన్వయ లింగ భేదాత్ అన్వేషయే దుభయ మస్యతు భిన్న లింగ మశ్రూయమాణ మసమంజస ఏష పక్షః।యచ్ఛబ్దః పుంలింగతయా శ్రూయతే। తచ్ఛబ్దో నపుంసక లింగతయా తదుభయ లింగతయా తదుభయ లింగమపి లింగభేదా దన్యోన్య సంబంధ యోగ్య సమాన లింగత్వా శ్రవణాత్వాత్ సాకాంక్ష ఏవావ తిష్ఠదిత్యర్థః। యచ్ఛబ్ద స్తచ్ఛబ్దాన్వయ లింగభేదత్వా ద్వైయాకరణై ర్భర్గశబ్దోయం పరమేశ్వరస్యైవేతి నిర్వచన మకారి। అస్మిన్నర్థే।

మైత్రాయణ శాఖాయాం-మైత్రాయణీ శ్రుతిరసౌ

తదితి ప్రకృత్య భర్గం భవంత మభిధాయ విచిన్తనీయమ్। రుద్రస్య భర్గపదగోచరతాం బ్రువాణః సాంతంప్రతిక్షిపతి భర్గపదం పురాణే। భర్గం భవంత మితి భర్గో దేవస్య ధీమహీతి। సవితా వై దేవః యోస్య భర్గాఖ్య స్తం చింతయామీతి।

ఇహ శ్రుతిః

రుద్రస్య భర్గపదగోచరతామితి ఏష భర్గ ఇతి।రుద్ర ఏవాయం భర్గ ఇత్యుచ్యత ఇతి। అస్మిన్నర్థే। ఆహుశ్చ నైఘంటికాః। భీమో భర్గః కృత్తివాసా ఇతి। హరః స్మరహరో భర్గ ఇతి।

తాత్పర్యసంగ్రహే

సాంతం పదం తమపి నైవ దదాతి వక్తుమ్। యం బ్రాహ్మణం తలవకారిణ మామనన్తి ప్రశ్నోత్తరక్రమ నిరూపిత పూర్వపాదం ద్వితీయ మథ భర్గమయం బ్రవీతి। సకారాంతత్వే న వక్తుం న సహత ఇత్యర్థః। అకారాంతత్వ ప్రసిద్ధ మంత్రస్య పదానా మన్వయం దర్శయతి। భర్గః ప్రచోదయాదితి। యో ధియ మస్మ దీయాంత ర్ధీ మహీతి వాచ్యస్య భర్గస్య ఘటనాది నియామకలింగం వినియామ విపర్యాణావి త్యర్థః। ఏవం తదపి ప్రయోజన ద్వయంసంపద్యతే ఇత్యాహ। వాచ్యస్య భర్గ భవత స్స్వపదాభిధానమ్। భర్గాఖ్యమిత్యపి చ సాంబవచోనురోధః। తద్భర్గాఖ్యం కిమపి పరమం ధామేతి హి సాంబస్తు మంత్రోపనిష దుక్తార్థం భవానేనేత్యాహ। త్వామేవ మంత్రోపనిష ద్బ్రవీతి। సవితృతోస్య ప్రతివాచ్యమర్థమ్।

తదక్షరం తత్సవితుర్వరేణ్యం। ప్రజ్ఞా చ శబ్దః ప్రథితేపి శబ్దః। తత్సవితుర్వరేణ్యం త్వదీయ ప్రచోదకత్వాభిధానేన దేవస్యైవ సవితృ ప్రతిపాద్యార్థ ముక్తమ్॥

స్కాన్దే

యేనోస్మాకం ధియ శ్చిత్తాన్యంతర్యామి స్వరూపతః। ప్రచోదయా త్ప్రేరయేచ్చ। తస్య దేవస్య సుప్రవతాః। దీప్తస్య సర్వజంతూనామ్। ప్రత్యక్షస్య స్వభావతః। సవితు స్సాత్మభూతం తు। వరేణ్య స్సర్వజంతుభి। భజనీయం ద్విజో భర్గ। స్తేజ శ్చైతన్య లక్షణమ్। తచ్ఛబ్ద వాచ్యం సర్వజ్ఞం। జగ త్సర్గాది కారణమ్। స్వమాయాశక్తి సంపన్నమ్। శివం రుద్రాది సంజ్ఞితం। నీలగ్రీవం విరూపాక్షమ్। సాంబమూర్త్యుపలక్షితమ్। ఆదిత్య దేవతాయాస్తు। ప్రేరకం పరమేశ్వరమ్। ఆదిత్యేన పరిజ్ఞాతమ్। వయం ధీమహ్యుపాస్మహే। ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస వచన ప్రామాణ్యాత్। సవితు ర్వరేణ్యత్వా ద్ధియాం ప్రేరకత్వాత్ శివవాచకత్వాత్ భర్గశబ్దవాచ్యః పరమేశ్వర ఏవ తథాదిత్యాది దేవతాంతరం న భవతి। అత ఏత ద్గాయత్రీ మంత్రాధిపతిఃపరమేశ్వర ఏవ॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే గాయత్రీ మంత్ర గత- భర్గశబ్ద నిర్వచనం నామ చతుర్వింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

పంచవింశ ప్రకరణే

రుద్రశబ్ద నిర్వచనమ్

(పంచవింశతితత్త్వస్థం పంచవింశద్వయార్ణగం। పంచవింశ ప్రకరణ స్తుత్యం పశుపతిం నమః।) కేచన రుద్రోవా ఏష యదగ్ని రితి వచనస్య తాత్పర్య మజానన్తః అగ్నేరేవ రుద్రత్వ మాపాదయన్తి। తత్తథా న భవతి। ఓన్నమో భగవతే రుద్రాయ। నమస్తేస్తు రుద్రాయ। నమోస్తు రుద్రాయ। కద్రుద్రాయ। నమస్తే రుద్రమన్యవే। నమో రుద్రాయ మన్యవే। విశ్వాధికో రుద్రః। మాత్వా రుద్ర। స ఏకో రుద్ర ఉచ్యతే। ఏక ఏవ రుద్రః। తన్నో రుద్రః। రుద్రః పశూనాం। ఊర్ధ్వబాహవో రుద్రం స్తువన్తి। రుద్రాయ తే రసవ తే నమః। నమో రుద్రాయ మీఢుషే। ఇత్యాది శ్రుతి ప్రసిద్ధస్య పరమకారణస్య శివస్య రుద్రశబ్దాభిధేయత్వం కథయామి।

శ్రీరుద్రభాష్యే

ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మభావం రాతి దదాతీతి వా రుద్రః। ఋతగ్ం

సత్యమితి త్రిధాబద్ధో వృషభోరోరవీతి। రుత్ ప్రణవః తన్నాదాన్తే ద్రవతి ద్రావయతీతి రుద్రః। రోదనమశుభం ద్రావకో రుద్రః। అస్మిన్నర్థే। రుత్ దుఃఖం దుఃఖహేతుర్వా తం ద్రావయతి స ప్రభుః। రుద్ర ఇత్యుచ్యతే సద్భిః। శివ తత్వార్థ వేదిభిః। అంతకాలే సర్వం రోదయతీతి రుద్రః। రుదతే ర్లుక్‌ణిచ్ ప్రత్యయః। అత ఏవ పరమకారణస్య శివస్యైవ రుద్రత్వముక్తమ్। కథమగ్నిః రుద్రః।

తాత్పర్యసంగ్రహే

అగ్నిం ప్రకృత్య ఖలు రుద్రపదం ప్రయుంక్తే తద్బ్రాహ్మణం భవతి యత్ర తయో స్సహూతిః। యత్ర సంస్కృతి స్సహాహ్వాన స్తత్రాగ్నిరేవ। సోమ సాహచర్యా దగ్నిరేవ రుద్రో భవితు మర్హతి। తదా బ్రాహ్మణం భవతి సోమశబ్ద సాహచర్యాత్ రుద్రం నిర్విశేషయేత్। ప్రజాకామ స్సోమో వై రేతో అగ్నిః । ప్రజానాం ప్రజనయితా। సోమ ఏవాస్మై రేతోదధాత్యగ్నిః। ప్రజాం ప్రజనయతీతి। యత్ర మహేశ్వరస్యాహ్వానం తత్ర పృథగేవేతి। సోదాహరణమాహ। ఆహ్వాన మత్ర భవతః పృథగేవ దృష్టమితి।

యజుర్వేదే

ప్రాతరగ్నిం ప్రాతరింద్రగ్ం హవామహే ప్రాత ర్మిత్రావరుణౌ ప్రాతరశ్వినౌ। ప్రాతర్ భర్గం పూషణం బ్రహ్మణస్పతిం ప్రాత స్సోమముత రుద్రగ్ం హువేమ। అగ్న్యాదిభి స్సహ మహేశ్వరహూతిశం కామాభూదితి శ్రుతి ముపర్యనుషంగ యోగ్యమ్। మంత్రక్రియాప్యనిశమేవ పదాంతరేణాత్వా మాహ్వాయ న్నృత పదేనభినత్యధీశమ్। నహి మహాదేవం దేవతాంతర పదాదాభ్యాతు మర్హతి। తదుక్తం హువేమ ఇతి లభేమహీత్యర్థః। అపి చ। అగ్నిం ప్రకాశయతి శంకర రుద్రవంతం మంత్రస్త్వమగ్న ఇతి వా తదనంతరో వా। అన్యోన్యమిశ్ర ముభయం శివదేవతాకమ్। యస్మా దుభావపి హవిః ప్రతిసంప్రదానమ్। యజుర్వేదే। అభిచరం తమధికృత్య। అగ్నయే రుద్రవతే పురోడాశ మష్టాకపాలం నిర్వపేదితి। శ్రూయతే। అభిచరంతం। అత్ర చ యజ్ఞానువాకే భవతః। త్వమగ్నే రుద్ర। ఆవో రాజానమితి చ। నహి ద్వేశ్రుతీ కేవలమగ్నిం ప్రకాశయతః। అపి తు రుద్రవంతం రుద్రయుక్తమిత్యర్థః। తస్మా దుభయోరసహతోరేవ భవతా త్వం నహి। మరుత్వతయే మరుద్భి ర్వినా మరుత్వానింద్రో దేవతా భవితు మర్హతి కిమ్। ఉభావపి యద్వదేవ మరుతశ్చేంద్ర

శ్చ తద్వద(త్రాపి అభిచరంతమేవాధికృత్య పశు (శూయతే। రౌద్రీగ్ం రోహిణీమాలభేతేతి వద(త్రానయోరేవ మం(త్రయో రీశ్వరైక (ప్రకాశత్వ దర్శనాత్ తదసాధారణావేవ। సంతావ(త్రాగ్నౌ నీయమానావపి తద్విశేషణభూత రుద్ర (ప్రధానావేవ। తస్మా న్న కేవల మగ్నిం (ప్రకాశయతీత్యభిచరోగ్నిః। అధిపతిశ్చ రుద్రః అ(త్రోదాహరణమాహ। గృహ్ణోతు కామమనల స్సకలం హవి స్తే రాజ్ఞోబలిం హరతు భాగదుఘ స్సమస్తమ్। పదపరి(గహార్థో గృహీత ఏవ భవతి గృహ్ణాతాపి చ స్వామిన ఏవ సమర్పణీయమ్। అ(త్రేతిహాస (ప్రసిద్ధమర్థం నిదర్శనత్వేనాహ। పార్థేన శంకర నివేదితమంబుజాక్షేనైశం హవిస్ఫుట మదృశ్యత పార్శ్వత స్తే।

మహాభారతే- (ద్రోణపర్వణి

యచ్చోపహారం సకలం। నైశకం వ్యక్తమాత్మనా। దదర్శ (త్ర్యంబకాభ్యాసే। వాసుదేవే నివేదితమితి। అతఏవ (ప్రవృత్తి నిమిత్తేన సహరు(ద్రశబ్దవాచ్యా (త్ప్రసంగా దాహ। (ప్రదేశాన్తరే। దేవాసురా స్సంయత్తా ఆసన్ తే దేవా విజయ ముపయన్తోగ్నౌ వామం వసు సందధతే త్యనువాకే సోరోదీ ద్యదరోదీ త్త(ద్రు(ద్రస్య రు(ద్రత్వమ్। యద(శ్రవశీయత త(ద్రజతగ్ం హిరణ్య మభవత్। అస్మిన్నర్థే॥

తాత్పర్య సం(గ్రహే

న్యాసీకృతం వసుబలా దమరై రవాప్తు మన్వాగతో రుదితవానితి రు(ద్రమగ్నిమ్। ఇతి రోదనాదగ్నౌ రు(ద్రశబ్దోజాతః। పి(త్రా కుమారమివ భృత్య మధీశ్వరేణ। శిష్యం గిరీశ మమ తిష్ఠతి రు(ద్రశబ్దః। నామమా(త్రాదేవ అగ్నేః రు(ద్రత్వం న భవతి। తత్కిం (ప్రదేశాన్తరే। నమోగ్నయే మఖఘ్న ఇతి వచనాత్ మఖఘ్న త్వమగ్నే ర్ముఖ్యార్థం న భవతి। దక్షాధ్వరే వీరభ(ద్రేణ జిహ్వాహీనశ్చాగ్ని స్స్వయమేవ మఖఘ్నో భవతి కిమ్। నమ ఇం(ద్రాయ మఖఘ్న ఇతి వచనాత్। మఖఘ్న త్వమిం(ద్రస్య ముఖ్యార్థం న భవతి। తథైవ వీరభ(ద్రేణ కరహీన ఇం(ద్ర స్స్వయమేవతో మఖఘ్నో భవతి కిమ్। అత ఏవ ధాతుర్యౌగిక సంబంధాదేవ పరమేశ్వర నామాంతరాణి భవన్తి ముఖ్యవాచకాని న భవన్తి। భో దేవ గుణాధిక। అగ్నిం త్వయాకృత విశేషణమూచివాం సౌ మం(త్రావిమౌ గమయతః పరమ (ప్రకర్షమ్। నిర్దేశాగత (ప్రాధాన్యం వస్తు (ప్రాధాన్యం నోపరుధ్యాదితి భావః। మం(త్రాంతర సంవాదాదపి మం(త్రోయం పరమేశ్వర గోచర ఏవేత్యాహ।

బుక్సంహితా వదతి మేధపతిం భవంతం రాజానమధ్వర విధే రయమాహ మంత్రః। రౌద్రసూక్త పాఠాదపి తత్ప్రతిపాదక ఏవాయం మంత్ర ఇత్యాహ। తం సూక్త మంత్ర గణ మండన మౌళిరత్నమ్। నమో రుద్రాయేత్యాది రౌద్రసూక్త మధ్వర్యవ స్సమామనన్తి। ఆహో రాజానమధ్వరస్యే త్యన్తిమో మంత్ర ఇతి స్వరూప పర్యాలోచయాపి దేవమేవాభిధాతుమయం మంత్ర శ్శక్నోతీత్యాహ॥

అథ పశుపతిశబ్ద నిర్వచనం వక్ష్యామః

అహమేవ పశూనా మధిపతి రసానీతి తస్మా ద్రుద్రః పశూనామధిపతిః। ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః। ఇమం పశుపతే తే అద్య బధ్నామీతి। అథర్వణవేదే మఖాధిపతే పశుపత ఇత్యాది। యజుర్వేదే। బ్రహ్మాదయః పశవః సర్వేదేవాశ్చ పశవః। కాళికాఖండే। బ్రహ్మాద్యాస్థావరాంతాశ్చ పశవః పరికీర్తితాః। తేషాం పతిత్వా ద్విశ్వేశో। భవః పశుపతి స్స్మృతః। బ్రహ్మాది స్థావరాంతాశ్చ దేవ దేవస్య శూలినః। పశవః పరికీర్త్యన్తే। సంసారవశవర్తినః। బ్రహ్మవిష్ణుసురేశాద్యాః। పశవః పరికీర్తితాః। తేషాం పతిస్తు భూతేశః। శివః పశుతి స్స్మృతః।

సూతసంహితాయాం

శివస్యాజ్ఞాబలా ద్విష్ణు। ర్జాయతే మ్రియతేపి చ। బ్రహ్మాసర్వజగత్కర్తా। విరా ట్సంమ్రాట్స్వరాడపి। ఖరోష్ట్రతరవః క్షుద్రా। బ్రహ్మ విష్ణ్వాదయో భవన్। బ్రహ్మణశ్చ తథా విష్ణో। ర్దంశస్య మశకస్య చ। ప్రవృత్తేశ్చ నివృత్తేశ్చ హేతురిచ్ఛాపి పినాకినః। బ్రహ్మణ స్తంబ భావోవా। స్తంబస్య బ్రహ్మభావతా। స్వేచ్ఛయా విదధానస్య నాతిభారః పినాకినః।

స్కాన్దే

బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయో దేవా యే కేచిత్ స్థాణు జంగమాః। ఉమాధవస్య తే సర్వే। బాలక్రీడనకా ఇవ। బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్ర చంద్రాద్యా। మునయో మనవ స్తథా। సర్వే క్రీడనకా స్తస్య। దేవదేవస్య శూలినః। శుకవ త్తవ విశ్వేశ। క్రీడామై కేవలం వయమ్। తవోన్మేష నిమేషాభ్యా మస్మాకం ప్రలయోదయౌ।

ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతాః పశవః శివః పశుపతిరితి

ఇతి పశుపతిశబ్ద నిర్వచనమ్।

మహాదేవశబ్ద నిర్వచనమ్

అథ మహాదేవశబ్ద నిర్వచనం వక్ష్యామః।

యజుర్వేదే

మహాదేవాయ త్ర్యంబకాయ త్రిపురాంతకాయేతి।

అథర్వణవేదే

సమహేశ్వర స్సమహాదేవ ఇతి। ప్రదేశాన్తరే। అథ కస్మా దుచ్యతే మహాదేవః। యః సర్వాన్ భావా న్పరిత్యజ్యాత్మజ్ఞానయోగేశ్వర్యే మహతి మహీయతే। తస్మా దుచ్యతే మహాదేవ ఇతి।

స్కాన్దే

ఉత్కృష్టే తుల్య జాతీనాం। మహాశబ్దః ప్రయుజ్యతే। తస్మా త్సమస్తదేవానామ్। మహాదేవ స్సఉత్తమః।

లైంగే- విష్ణురువాచ। మహాదేవాయ దేవానా। మీశ్వరాయ నమో నమ ఇతి ॥

మకుటాగమే

ఉగ్రోసి త్వం మహాదేవ। భీమేశావ స్త్వముచ్యసే। విశ్వత శ్చక్షురిత్యాది। వేదై స్త్వం పఠ్యసే విభో॥

యజ్ఞవైభవఖండే- హరిసాత్యవతేయ సంవాదే- విష్ణురువాచ

మహాదేవం మహాత్మానం। భజే కారుణికోత్తమమ్। నామ తశ్చార్థ తశ్చాపి। మహాదేవో మహేశ్వరః। మహాదేవో మహాభీమో। మహాభైరవవిక్రమః। మహాశక్తి ర్మహాదీప్తి ర్మహాకీర్తి ర్మహామతిః। మహాగ్రాసో మహేష్వాసో। మహోల్లాసో మహా రసః। అస్మిన్నర్థే।

స్కాన్దే - కాళికాఖండే- వ్యాసవిష్ణు సంవాదే- వ్యాస ఉవాచ

శృణ్వంతు దేవతా స్సర్వా ఋషయో క్షీణ కల్మాషాః। సత్యం సత్యం పునస్సత్య ముద్ధృత్య భుజముచ్యతే। వేదశాస్త్రా త్పరం నాస్తి న దైవం కేశవా త్పరమ్। ఇత్యుక్తమాత్రే సహసా నన్దినా స్తంభితౌ భుజౌ। సప్రత్యయా ద్ధరిం దృష్ట్వా। కిమే తదితి శంకితః। శంఖచక్రగదా హస్తమ్। తార్క్ష్యసంస్థితవాససమ్। శ్యామం చతుర్భుజం విష్ణుం రుద్ర క్రోధాగ్ని కర్మతః। వ్యాసోపి వీక్ష్యతే యాన త్వావ త్పశ్యతి మాధవః। అజ్ఞానం తస్య తత్కార్మ సంచింత్యచసమాదిశత్। విష్ణురువాచ। అవలేపేన దుర్బుద్ధే। త్వయా దుర్భాషితం మహత్। మమాపి గురుమాక్షిప్య। శివం మాం యత్ప్రశంసపి। అత్ర మే వచనం వ్యాస। శృణు మూఢ యథార్థకమ్।

యః కర్తా సర్వభూతానాం। శివ ఏవ భవే త్పతిః। కర్తాహం సర్వజగతామ్। మమ కర్తా మహేశ్వరః। తస్య దేవా దిదేవస్య। కర్తా కోపి న విద్యతే। యజ్ఞకర్తా చ దేవేంద్రో। వేదకర్తా చ వాక్పతిః। అహమేవ జగత్కర్తా। మమ కర్తా మహేశ్వరః. వర్ణానాం బ్రాహ్మణో దేవో। బ్రాహ్మణానాం చ దేవతాః। దేవతానాం మహాదేవో। దేవోస్మాకం మహేశ్వరః। శివస్య పూజితం లింగం। సర్వదేవాసురై ర్గణైః। శివేన పూజితః కోవా। వదన్తు ప్రతివాదినః। సత్యం వచ్మి హితం వచ్మి। సారం వచ్మి పునః పునః।సర్వస్మా దధికం రుద్రమ్। భక్త్యార్చయ మునే ప్రభుమ్। వ్యాస ఉవాచ। ఏకేన దగ్ధం త్రిపురం శరేణ।క్రామో లలాటాక్షి హుతాశనేన। భిన్నోంధక శ్శూర వరేణ యేన। కస్తేన సార్థం కురుతే విరోధమ్। జలౌఘ కల్లోల తరంగభంగా। గంగాధృతాయేన జటాగ్రభాగే। పాదాంబుజాంగుష్టనిపీడనేన। పపాత లంకాధిపతి ర్విసంజ్ఞః। సురాసురాణా మిహమ త్సమక్షే। విధ్వంశితో దక్షమఖః క్షణేన। ప్రణమ్య దక్షో క్షయితాం మఖస్య । లేభే వరం శంకరతోపి చాగ్ర్యమ్। సర్వస్య పూజార్హ మథోత్తమాంగమ్। సంపూజ్యతే లింగపరం హరస్య। అనేన పర్యాప్తవతీవ మూఢా। ప్రభు ర్యదేవేచ్ఛతి తత్కరోతి। బ్రహ్మాత్మ లింగే హరిరింద్రసిద్ధైః ముఖ్యాః। సురాసురాశ్చైవమిహార్చయన్తి। తథాపి మూఢా న విచారయన్తి। కోవాధికోప్యస్తి సమోహరస్య। విష్ణురువాచ। స్వలీనం బ్రహ్మణా లింగం। మయా కృష్ణేశ్వరం మునే। సర్వాపేక్షిత సిద్ధ్యర్థమ్। వారాణస్యాం ప్రతిష్ఠితం। యథార్థ వచసానేన। యో మాం స్తౌతి ప్రహర్షితః। తస్యాహం సులభో వ్యాస। నాన్యస్యాబ్దశతైరపి। తస్య త్వం శరణం యాహి। జీవితం మే ప్రయచ్ఛసి। ఇత్యుక్త్వాంత ర్దధే విష్ణుః। వ్యాసోపి భయ విహ్వలః। జగామ శరణం దేవం। సర్వ భావేన శంకరమ్। సంత్యజ్య తృణవ త్సర్వమ్। బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికాం స్తథా। సర్వపాప విముక్త్యర్థమ్। మహాదేవేతి కీర్తయన్। కః పూజితో వా శశిశేఖరేణ। నారాధితో భూతపతిః సురైఃకైః। కిం వా న దృష్టం హి పితామహేన। సురాసురై ర్వా మధుసూదనేన। క్షీరాబ్ధిమంథోద్భవ కాలకూటమ్। కంఠే ధృతం కేన హరం విహాయ। శివవార్తామృతోద్యు క్తోయద్వ్యాలస్యా త్పరాఙ్ముఖః। వినశ్యే త్సుకృతం సర్వం దుష్కృతా న్నరకం వ్రజేత్। శివపూజా పరోభూత్వా। యోన్యదేవం చ సంస్మరేత్। అష్టావింశతి కోటిం చ నరకం యాత్యసౌ ధ్రువమ్।అసంస్కారికృతం

పాకం భోగీ నైవేద్యమేవ చ। అనివేద్యం తు భుంజీయా ప్రసాదం నిష్ఫలం భవేత్। మాతరః పితరశ్చైవ భ్రాతరో బంధవ స్తథా। శివకార్యేషు వక్రస్థా హంతవ్యా శ్శీఘ్రమేవ చ। దేశకాల విపర్యాసే సర్వావస్థాసు సర్వదా। జ్ఞానాం సద్భక్తి యుక్తానాం శివాచారం న లంఘయేత్। త్రైలోక్యప్రాణిన స్సర్వేన హంతవ్యాః ప్రయత్నతః। శివనిందా రతా స్సర్వే హంతవ్యా శ్శీఘ్రమేవ చ। శివనిందాకరం వాక్యం। శ్రుత్వా తద్వక్త్ర తాడనమ్। కుర్యా దన్యత్ర వాగచ్ఛే త్తదుక్తి విహిత శ్శుచిః।

కాశీఖండే

అన్యేషు పుణ్యేషు బహుశ్రుతేషు। గచ్ఛన్తి మోక్షం ప్రతిపత్తి చిత్తాః। తే చిత్త భీతా ఇవ వానరాస్యః ఖద్యోత పుంజో జ్వలనష్టచేష్టాః।

ఆదిత్యపురాణే

భవ వ్యాళ ముఖస్థానాం భీరూణాం దేహినాం మునే। భక్తిరరేవ నిరూపాక్షే నాన్యః పంథా ఇతి స్మృతిః। ప్రభాకరస్య విష్ణు ర్వదతి। బ్రహ్మాండతో నిర్గమనా ద్యుపాయో నాస్త్యేవ శాస్త్రేష్వఖిలేషు దేవ। వ్రతేన వా పాశుపతేన ముక్తి ర్మృతేన కాశ్యామథవాప్యతేత్ర। భక్తానా మప్యభక్తానాం పుణ్యాపాపాత్మనామపి। ముక్తిం దాస్యామి సర్వేషాం భక్తానా మేవ శాంకరి। యావదేవ గతప్రాయో వృత్తిచ్ఛేదా ద్భవే త్కిల। తావత్తేన ప్రదత్తానాం నవ్యాన్వేషణ కారణాత్। సౌఖ్యంచ దిక్పాల పదం చతుర్థం దదాతి సత్యం చ దివౌకసాం చ। లబ్ధ్వాధికం చే త్తదనింద్యకీర్తిం సుఖం చ భూపాప్రతిమ ప్రభావమ్। సత్యం మృత్యోః ప్రదాతా వా న యమో యమదూతకాః। న చాన్యే శివభక్తానాం భవన్తి ప్రభవిష్ణవః। బ్రహ్మోవాచ। మయాచ విష్ణునాచైవ జన్మనా చ మహాత్మనామ్। అయోనిజం మృత్యుహీనం ససామర్థ్యం నివేదితమ్। జన్మనా జాయతే శూద్రః। కర్మణా జాయతే ద్విజః। వేదపాఠరతో విప్రో। బ్రాహ్మం చరతి బ్రాహ్మణః। న వజ్రచక్రాంక పరోరుహాంకం లింగాంకితం యచ్ఛ జగ ద్భగాంకితమ్। హస్త ప్రబద్ధే సతి కంకణేపి పశ్యన్తి మూఢాః ఖలు దర్పణేన। న గురోరధికం న గురోరధికమ్ న గురోరధికం న గురోరధికమ్। విదితం విదితం విదితం విదితమ్। శివశాసనత శ్శివశాసనతః।

సర్వాగమోత్తరే

లలాటలోచనం చంద్రకళామపిచ దోర్ద్వయం। అంత ర్నిధాయవర్తేహం గురురూపం మహేశ్వరి। హరరూపం సమాదాయ భవపాశం నికృన్తతి।

మహిమ్నే

మహేశాన్నాపరో దేవో మహిమ్నాన్నాపర స్తవః। అఘోరా న్నాపరో మంత్రో నాస్తి తత్త్వం గురోః పరమ్॥

భీమాగమే

త్రిపుండ్రం చైవ రుద్రాక్షా నిత్యార్చన జప స్తథా। హోమధ్యానాది తత్సర్వం దీక్షాహీనే తు నిష్ఫలమ్।

లైంగే

స్వయమాచరతే యస్మా దాచారే స్థాపయత్యపి। యశ్చినోతి హి శాస్త్రార్థ మాచార్య స్తే వచోచ్యతే। శివే క్రుద్ధే గురు స్త్రాతా గురౌ క్రుద్ధే న కశ్చన। తస్మాదిష్టం గురోః కుర్యా త్కాయేన మనసా గిరా। గురుభక్తిం సదా కుర్యా । చ్ఛ్రేయసే భూయసే నరః। గురురేవ శివ స్త్వన్యో । నాస్తీతీశ్వరభాషితమ్। యథైవ వహ్నిసంపర్కా న్మలం త్యజతి కాంచనమ్। తథైవ గురుసంపర్కా త్పాపం త్యజతి మానవః। స్వదేశికస్యైవతు నామ కీర్తనం భవే దనంతస్య భవస్య కీర్తనమ్। స్వదేశికస్యైవ శరీర చింతనం భవే దనంతస్య శివస్య చింతనమ్। అతీవ శ్రద్ధయా సార్థం శృణు పంకజలోచనే। ఆచార్య ఏవ సంసారమోచనప్రద ఉచ్యతే। సఏవ వేదవి త్సోయం స ఏవాఘ విమోచకః। స ఏవ తారక స్సాక్షాత్ సతు సర్వస్య కారణమ్। గురౌ సన్నిహితేయస్తు పూజయే దన్యమగ్రతః। సదుర్గతి మవాప్నోతి। పూజనం తస్య నిష్ఫలమ్।

సూతసంహితాయాం

ఆచార్యే బాలబుద్ధిస్తు। నరబుద్ధి స్తథైవ చ। అశిష్ట బుద్ధిర్వానంత మజ్ఞానోత్పత్తి కారణమ్। అశుద్ధి ర్గోవధః ప్రోక్తో గురోరగ్రే నృతస్య చ। వాగ్దత్తస్యా ప్రదానేన బ్రహ్మహత్యా సమం హి తత్।

మానవపురాణే

ఆజ్ఞాభంగోర్థ హరణం గురోరప్రియ దర్శనమ్। గురుద్రోహ ఇతి ప్రాహు స్త త్సంపర్కం పరిత్యజేత్। ఏకాసనం నోపవిశే ద్గురుణా చ సమం తతః। ప్రాయశ్చిత్తం న తస్యాస్తి పాపం గురు సమం హి తత్। ఆగమే। గురుం సదాశివం మన్యే గపరుపత్నీం చ పార్వతీమ్। జ్యేష్ఠభ్రాతృ న్గురూ న్మన్యే కనిష్ఠానాత్మనా

సహ। గురుగేహ సమక్షం వా న తిష్ఠే దాసనేపి చ। గుర్దేవో యత స్పక్షా త్తద్గృహః శివమందిరమ్। స్వగురుం ప్రకృత్తై స్సార్థం యే స్మరన్తి వదన్తి వా। తేషాం పాపాని నశ్యన్తి। శ్రీమత్పంచాక్షరా(శయాత్। శివం బ్రహ్మాదిభి స్తుల్యం । స్వగురుం ప్రాకృత్తై స్సమమ్। శివవిద్యా మవేదార్థాం । మనుతేయస్తు మానవః। సపాపీ దుర్మదః క్రూరః। శ్వపచ శ్వపచాధమః। గురుదేవో మహాదేవో । గురుదేవ స్సదాశివః। గురుదేవః పరం తత్వం। సర్వం శివమయోగురుః। గురుదేవో మహాదేవ । ఏకీభావం యథార్థకమ్। ద్వైధీభావం తు యః కుర్యా। త్తన్నరో గురుపాతకః। గురుదేవం మహాదేవ। మేకీభవం చ భావితాః। త్రిషులోకేషు విఖ్యాతా। స్తేన రాగురుభక్తకాః। స్వయమాచరతే యస్మా। దాచారే స్థాపయత్యపి। యశ్చినోతి హి శాస్త్రార్థానాచార్య స్తేన చోచ్యతే। ఆచార్యదేవో భవతి। ఉభావప్యశ్రుత గ్రంథా వుభౌవపి జడాత్మకౌ।అహో మోహస్య మాహాత్మ్యం యదేక శ్శిష్యతాంగతః। సంవిత్తి జననం తత్వం సత్పరానన్ద సమ్భవమ్। తత్తత్వం విదితం యేన స ఏవానన్ద దర్శకః। ముక్తి ర్నామ మాత్రేణ సంవిత్తి రహితస్తు యః। అన్యోన్యం తారయే న్నైవ కిం శిలాతారయే చ్ఛిలామ్। ఏషాం తు నామమాత్రం తు ముక్తిర్వై నామమాత్రకా। యైః పునర్విదితం తత్వమ్। తే ముక్తా మోచయన్త్యపి॥ వాయసీయే

జ్ఞానం జ్ఞేయ మనుష్ఠేయ। మధికారో ఽథ సాధనమ్। సాధ్యం చేతి షడర్థానాం సంగ్రహ శ్శేషసంగ్రహః। గురోరధిగతం జ్ఞానం జ్ఞేయః పాశః పశుః పతిః। లింగార్చనాద్యనుష్ఠేయం భస్మత్వధికృతం ద్విజైః। సాధనం శివమంత్రోద్య సాధ్యా శివసమానతా। తదర్థ సంగ్రహస్యాస్య జ్ఞానా త్సర్వజ్ఞ ఉచ్యతే। శివో యోగః పశుః పాశః పతిరిత్యర్థ పంచకమ్। పాశో నిష్ణః పశుర్బ్రహ్మ పతీరుద్ర స్త్రియంబకః। యోగః పాశుపత స్సాక్షా ద్భస్మజ్యోతి ర్మహేశ్వరః। పశోరపి చ కర్తృత్వం పత్యుః ప్రేరణపూర్వకమ్। అయథా కారణం జ్ఞాన మంధస్య నయనం యథా। అదీక్షితశ్చ యో విప్రశ్చతుర్వేద ధరోపి వా। సంస్పృశే ద్యదివా లింగం శ్వానోపి చ మృతో భవేత్। వానరోవా మృగోవాథ । సర్వే సూకర గార్దభాః। పిశాచ ప్రేత భూతాది శార్దూలో రాక్షసాదికః। చర్మకారశ్చ చండాలో లుబ్దకో మాంస జీవకః దుష్కర్మా చ దురాచారీ జాయతే క్రూరజంతుషు। గోపీమలినధారీతు శివం స్పృశతియో

ద్విజః। తస్యైకవింశతి కులం సాక్షయం నరకం వ్రజేత్। గురుమూర్తిం సదాకాలమ్। లభతే శిష్యకో వరాత్। క్షీయతే శేష కర్మాంశు బంధనం పశుపాశయోః। అశరీరం గురోర్భావం ఆకారం లింగమూర్తిగం। అసంగమం చ సంయుక్తం గురు లింగం సమాశ్రయేత్। నక్షత్రగ్రహబృందాని లింగే తస్య వసన్తి వై। జంఘయో ర్వసతే నిత్యమ్ షట్త్రింశ త్తత్వరూపకమ్।న దూరారాధనం భక్త్యా త్రిసంధ్యం భక్తవత్సలమ్। కర్మణా మనసా వాచా గురౌ క్రోధం న కారయేత్। దూరతోపి గురుం దృష్ట్వా ఉదాసీనం కరోతి యః। శ్వానయో నిశతం గత్వా చండాల గృహ మావిశేత్। అత్యన్త మక్షయం ద్రవ్యం నివేదయతి శాశ్వతమ్। జ్ఞానం చ లభతే శిష్యః। కిం నష్టం స్వర్గవేదినామ్। అన్యధా(భక్తి) హీనోపి గురవే తత్పరాయణః। కృత్వా దండ నమస్కారం స్వశరీరం నివేదయేత్। దుస్సంగం చ దురుక్తిం చ దుశ్శీలం దుర్గుణం తథా। దుర్వాక్యం దుశ్చరిత్రం చ దూరస్థ గురులింగకమ్। గురుస్తోత్రమ్। చైతన్యం శాశ్వతం శాన్తం వ్యోమాతీతం నిరంజనమ్। నాదబిందు కళాతీతం తస్మై శ్రీగురవే నమః। స్థావరం జంగమాకారం నిర్మలం స్నిగ్ధమేవ చ। జగ ద్వందిత పాదాబ్జం తస్మై శ్రీగురవే నమః। జ్ఞానశక్తి సమారూఢం తత్వ మాలా విభూషితమ్। భుక్తిముక్తి ప్రదాతారం తస్మై శ్రీగురవే నమః। బ్రహ్మావిష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ ఈశ్వరశ్చ సదాశివః। ఏతే గర్భగతాయస్య తస్మై శ్రీ గురవే నమః। అజ్ఞానతిమిరాంధస్య జ్ఞానాంజన శలాకయా। చక్షురున్మీలితం యేన తస్మై శ్రీ గురవే నమః। అఖండమండలాకారం వ్యాప్తం యేన చరాచరమ్। తత్పదం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీగురవే నమః। భవారణ్య ప్రవిష్టస్య దిఙ్మోహ భ్రాన్త చేతసః। యేన మే దర్శితః పంథా స్తస్మై శ్రీ గురవే నమః। అనంతజన్మ సంప్రాప్త కర్మేంధనవిదాహినే। జ్ఞానానల ప్రభావేన తస్మై శ్రీ గురవే నమః। ప్రణమ్య దండవ ద్భూమౌ దృష్టమాత్రేణ చార్చయేత్।గురు శ్రీ పాదపద్మే చ గంధ పుష్పాక్షతాదిభిః।గురోః పాదం క్షణం శిష్య స్త్వంగుళా హస్త సంస్థితే। నాసాపుటే నిరీక్షేత కాష్ఠవ న్మౌనమాచరేత్।గురోరాజ్ఞాదివానక్తం దాసవచ్చైవ సద్గురోః। అభిమానో న కర్తవ్యో జాతివిద్యా ధనాదిభిః। కర్మణా మనసా వాచా గురోః క్రోధం నకారయేత్। తస్య క్రోధేన నశ్యన్తి। ఆయుః శ్రీ ః జ్ఞానసత్క్రియాః। గచ్ఛతః పృష్ఠతో గచ్ఛే।

ద్గురోశ్ఛాయాం న లంఘయేత్। నోపదిష్టో భవే దూర్ధ్వం మూర్ధ్ని హస్తో భవే ద్గురుమ్। పశ్చాత్పాదేన నిర్గచ్ఛే న్నమస్కృత్య గురో ర్గృహమ్। గురుస్తుష్టో హరత్యేత త్పాపం తన్మంత్ర తేజసా। తద్వదాచార్య సంగేన వృధర్మఫల భాగ్భవేత్। శివపూజాపరో భూత్వా ప్రమాదా ద్భక్తి సంయుతః। విప్రకర్మకృతం పూర్వం పూజాయా నిష్ఫలా భవేత్। అదీక్షితశ్చతుర్వేదా శివలింగస్య పూజనాత్। అరణ్యే నిర్జలే దేశే భవతి బ్రహ్మరాక్షసః। అదీక్షితశ్చయో విప్ర శ్శివలింగం తు పూజయేత్। రాజ్ఞోరాష్ట్ర వినాశం చ। తస్య గ్రామో వినశ్యతి। ధ్రియతే ప్రాణసంలగ్నే లింగప్రాణి సఉచ్యతే। శరీర దహనా త్తస్య నరకే కాలమక్షయమ్। ప్రాణేషు లింగం నిక్షిప్య నిక్షేపే త్తం సలింగకమ్। తద్దేహ దహనా ద్ఘోరం రౌరవం నరకం వ్రజేత్। దగ్ధస్య దహనం నాస్తి పక్వస్య పచనం యథా। శివజ్ఞానాగ్ని దగ్ధస్య పున ర్దాహో న విద్యతే। పశూనామివ తస్యేహ న కుర్యా దౌర్ధ్వదైహికమ్। నైవాశౌచం ప్రసజ్యేత। తత్పుత్రాదే ర్విశేషతః। అథైనమపి చోద్దిశ్య కర్మకర్తుమిహేచ్ఛతి। కళ్యాణమివ కుర్వీత శక్త్యా భక్తాంశ్చ తర్పయేత్। ధనం తస్య భవే చ్ఛైవశైవ విత్తస్య సంతతిః। నాస్తి చే త్తచ్ఛివే దద్యా న్న దద్యా త్పశు సంతతౌ॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే రుద్ర పశుపతిమహాదేవశబ్ద నిర్వచనం నామ పంచవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

★ ఓన్నమశ్శివాయ ★

ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి

తెనాలి

Check List

Book Number	RMRO/A-135	Date	4/8/99
Front Cover	yes	Back Cover	yes
Blank Pages	CI, 111		
Missing Pages	No		
Prepared By	prathyusha	Cutting By	prathyusha
Scanned By	Sandhya	Pages	115